

Umesto zaključka

Od svog formiranja do završetka drugog svetskog rata, 2. armija JA vodila je punih pet meseci gotovo neprekidne borbe bez ijednog dana predaha ili odmora. To je bio težak, ali slavan put te operativno-strategijske formacije Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, odnosno Jugoslovenske armije.

Čitava borbeno aktivnost 2. armije može se podeliti na sedam karakterističnih perioda, kako po vremenu tako i po prostoru na kome se borila, i u odnosu na ciljeve i neprijatelja protiv koga se borila.

Prvi period borbenih dejstava 2. armije NOVJ poklapa se s mesecom decembrom 1944. Tada je odlukom vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Tita od 3. decembra 1944. formirana Južna operativna grupa divizija NOVJ od 17. i 28. udarne divizije i 14. udarnog korpusa s tri divizije: 23, 25. i 45. udarnom divizijom. Nešto kasnije, 18. decembra, pod komandu Štaba Južne operativne grupe divizija stavljen je u operativnom pogledu i 3. udarni korpus sa 27. i 38. divizijom.

Južna operativna grupa divizija bila je, u stvari, 2. armija NOVJ, koja je zvanično formirana 1. januara 1945. u istom sastavu, kao i Južna operativna grupa divizija, pa zato nema razloga da se ta grupa ne smatra kao i 2. armija, pogotovu ako se ima u vidu da je vrhovni komandant NOV i POJ u decembru 1944. u nekim svojim naređenjima češće pominjao 2. armiju, a očevidno je bilo da se to odnosilo na Južnu operativnu grupu divizija.

Južna operativna grupa divizija je vodila naročito teške borbe u drugoj polovini decembra 1944, kada su njene jedinice prešle iz zapadne Srbije na levu obalu Drine, u istočnu Bosnu i borile se na prostoru od Zvornika do Bijeljine. Te borbe vodila je protiv divizija nemačke Grupe armija »E« koje su se povlačile kroz jugozapadnu Srbiju pravcem Kraljevo - Čačak - Užice, a otuda jedan deo preko Drine i Višegrada ka Sarajevu, a drugi deo pravcem Bajina Bašta - Rogačica - Ljubovija - Zvornik - Bijeljina. To su bile nemačke 11. poljska vazduhoplovna i 7. SS brdska divizija »Princ Eugen«, kao i delovi nekih drugih nemačkih divizija koje su odstupale tim pravcem - ukupno oko 70000 vojnika. Bile su to veoma žestoke borbe sa daleko iskusnijim neprijateljem u kojima je teško stradala 45. divizija 14. udarnog korpusa. Ona je posle prelaska na levu obalu Drine upala, južno od Janje, u marševsko-borbeni poredak nemačke 7. SS brdske divizije »Princ Eugen« i pretrpela velike ljudske i materijalne gubitke. Samo zahvaljujući nesebičnom požrtvovanju 6. proleterske (istočnobosanske) brigada 17. divizije koja je štitila mostobran, dve rastrojene brigade 45. divizije uspele su da se povuku na desnu obalu Drine.

Štab 2. armije je, svakako, imao u vidu borbenu sposobnost 45. divizije, kada je 2. januara 1945. predlagao da je smeni 2. proleterska divizija. Tada je radiogramom javio Vrhovnom štabu NOV i POJ sledeće: »S obzirom na veliki nedostatak kadrova i na masu neiskusnih novomobilisanih u našim jedinicama, a da bismo mogli uspešno izvršiti važne postavljene zadatke, predlažemo da našu 45-tu smeni 2. proleterska divizija, ukoliko nije neophodno njeno zadržavanje u Srbiji«. Međutim, s tim predlogom vrhovni komandant nije se složio.⁹⁷¹

U decembarskim borbama protiv nadirućih kolona nemačke Grupe armija »E«, Južna operativna grupa divizija NOVJ nije uspela da spreči njihov proboj od Zvornika ka Bijeljini, ali je, ipak, uspela da uspori njihove pokrete i tako olakša dejstva 1. proleterskog korpusa NOVJ u decembarskoj ofanzivi na sremskom frontu.

Južna operativna grupa divizija odnela je u decembru 1944. jednu veoma značajnu pobeđu: vojnički je porazila glavne snage Draže Mihailovića u pokušaju da zauzmu Tuzlu. To su bili četnici iz Srbije koji su se u jesen 1944. zajedno s nemačkim jedinicama povlačili kroz Sandžak ka jugoistočnoj Bosni, pošto su prethodno izbačeni iz Srbije pod udarcima jedinica NOVJ. Oni su se krajem novembra i početkom decembra 1944. prikupili u zapadnom delu Sandžaka i u jugoistočnoj Bosni na području Foča - Goražde - Čajniče i otuda oko 10000 krenulo početkom decembra odstupnim maršem ka Tuzli u dve kolone. Levokrilnom kolonom komandovao je lično Draža Mihailović. U početku su četnici u borbi protiv jedinica Južne operativne grupe divizija imali uspeha, uz osetne gubitke, ali su krajem decembra, kada su izbili u dolinu Spreče i ugrozili Tuzlu, potpuno razbijeni i naterani u panično bekstvo ka planini Ozrenu. To je bio strahovit udarac od kojeg se više nisu oporavili, i pored toga što su srbijanskim četnicima u borbi sadejstvovali trebavski, ozrenski i fnajevički četnici. I jedni i drugi bili su potučeni, uz velike gubitke u poginulim, ranjenim i zarobljenim.

Drugi period obuhvata vreme od 1. januara do 20. februara 1945. godine. To je period vrlo teških i još žešćih borbi od onih u decembru 1944. godine. Oštre borbe vođene su, uglavnom, na komunikacijskom pravcu Sokolac - Vlasenica - Drinjača - Zvornik - Bijeljina protiv nemačke ojačane 963. tvrđavske pešadijske brigade »Kloc« i nemačke ojačane 22. pešadijske divizije.

Nemačka Komanda Jugoistoka i Komanda Grupe armija »E« odlučile su da se otvori za saobraćaj pomenuti komunikacijski pravac, ponovo zauzme Zvornik i ubace u dolinu Drine jače snage, kako bi se što uspešnije zaštitio njihov južni bok na sremskom frontu. Kao prva jedinica upućena je krajem decembra 1944. iz Sokolca nemačka 963. tvrđavska pešadijska brigada »Kloc«, jačine oko 2000 vojnika. Ona je, tako reći, bez otpora ušla u Vlasenicu 1. januara 1945, gde su je ubrzo okružile jedinice 2. armije NOVJ.

Mora se reći da je najveći propust štabova jedinica 2. armije bio u tome što nisu za jedno vreme skoro ništa znali o jačini i namerama neprijatelja, pa se desilo da su Vlasenicu napadale mnogostruko jače

⁹⁷¹> J.B.Tito, n.d., tom 25, str. 189.

snage NOVJ, ali je nisu uspele osloboditi zbog organizovanog i jakog otpora žilavog protivnika, specijalizovanog da se brani u utvrđenom naselju.

Zbog teške situacije u kojoj se našla 963. tvrđavska pešadijska brigada okružena u Vlasenici, Komanda Grupe armija »E«, uz saglasnost viših komandi uputila joj je kao pomoć ojačanu 22. pešadijsku diviziju jačine oko 14000 vojnika, računajući tu i brojno stanje dva tvrđavska bataljona koji su joj pridati kao ojačanje. Ta divizija krenula je u nastupni marš sredinom januara 1945. i uspela da opkoljenu nemačku brigadu u Vlasenici deblokira 18. januara, a odmah potom da pređe 23. januara u napad prema Drinjači i Zvorniku. Tako su nastale vrlo teške i dugotrajne borbe protiv nemačke 22. pešadijske divizije kojoj je od 15. januara 1945. bila potčinjena i pomenuta brigada.

Punih mesec dana 22. pešadijska divizija probijala se prema Bijeljini, dakle, prosečno oko 3 km na dan. To su bile najteže borbe za tu nemačku diviziju u drugom svetskom ratu, koja se, osim u Jugoslaviji, borila u Belgiji i Holandiji, u južnoj Ukrajini i na Krimu, i učestvovala u opsadi Sevastopolja. Međutim, ništa lakše nije bilo ni jedinicama 2. armije NOVJ. Iako je vremenom bilo angažovano i do pet divizija 2. armije NOVJ, nije se, ipak, uspelo da se ta nemačka divizija uništi ili zarobi.

U drugom svetskom ratu najpovoljniji odnos prema braniocu bio je 3:1 u korist napadača. U ovom slučaju za borbu protiv nemačke 22. pešadijske divizije bilo je potrebno da se angažuje oko 48000 boraca, ali bi to tada bilo izvodljivo pod uslovom da su po obučenosti i borbenosti jedni drugima bili ravni. U tim operacijama protiv neprijatelja nije to bio slučaj, ali je, ipak, oko 30000 boraca bilo povremeno angažovano u borbi protiv neprijatelja koji se po svaku cenu uporno probijao na sever. Zahvaljujući prodoru borbene grupe »Veker« iz Bijeljine prema Janji, neprijatelju je uspelo da se spoji 19. februara na području Muslimanskog Šepka i da se tako nemačka 22. pešadijska divizija spase od sigurnog uništenja.

Pored žilavog protivnika treba istaći i neke druge činioce koji, uostalom, nisu mimoišli ni protivnika. Reč je o veoma teškim vremenskim uslovima. Hladnoća se spuštala i do - 30°, dubok sneg i smetovi, slaba odevenost boraca 2. armije NOVJ, neprekidne danonoćne borbe bez sna i odmora, spavanje pod vedrim nebom, epidemija gripa, a pre svega pegavog tifusa, koji je proglašen neprijateljem broj 1 - sve to uticalo je na borbenu gotovost jedinica. Međutim, i pored toga borci 2. armije NOVJ usporili su pokret nemačke 22. divizije, pa je ona napredovala korakom puža.

Borba protiv te nemačke divizije nije bio jedini zadatak koji su jedinice 2. armije NOVJ ispunjavale u pomenutom periodu. Ništa lakše, a ako ne i teže borbe, vodile su 17. i 28. divizija prilikom tri uzastopna napada na Bijeljину krajem januara i početkom februara 1945. godine. Bilo je potrebno da se likvidira to veoma branjeno neprijateljevo uporište koje je ugrožavalo desni bok armijskog rasporeda, ali se u tome nije uspelo. I u Vrhovnom štabu postojale su dileme o tome da li je bilo potrebno prvo zauzeti Vlasenicu, pa tek onda Bijeljину. Zbog toga

se dešavalo da su jedinice bile na maršu po naređenju Vrhovnog štaba ka Vlasenici, a onda se u toku dana menjalo naređenje i upućivane su ka Bijeljini. To su bili veliki napori, koji bi se teško savladali i u mirnodopskim uslovima, jer su neke divizije u toku 24 časa maršovale i po 70 km po bespuću, dubokom snegu i velikoj hladnoći.

U ovom periodu beleži se još jedna krupna pobjeda jedinica 2. armije NOVJ u borbi protiv četnika Draže Mihailovića, tj. Opšte rezerve četničke Vrhovne komande i četnika iz Crne Gore i Starog Rasa pod komandom potpukovnika Pavia Đurišića. Oni su krenuli na marš početkom januara iz jugoistočne Bosne dolinom Krivaje prema dolini Spreče da bi zauzeli Tuzlu. Njihova jačina takođe je bila oko 10000 četnika, ali su s njima jedinice 2. armije daleko lakše izišle na kraj, nego krajem decembra 1944. i početkom januara 1945. Sada su one poražene na prilazima Spreči i odbačene ka zapadnim delovima planine Ozren.

Treći period obuhvata borbena dejstva 2. armije NOVJ u vremenu od 21. februara do 1. aprila 1945. godine. To je bio period ofanzivno-defanzivnih operacija 2. armije. Preduzimajući ofanzivna dejstva u zapadnom delu severoistočne Bosne, jedinice 14. udarnog korpusa NOVJ zauzele su Modriču, Gradačac i Gračanicu i izbile na reku Bosnu severno i južno od Doboja, dok je neprijatelj uspeo da čvrsto zadrži u svojim rukama dobojski mostobran, kao sigurnu branu za povlačenje svih njegovih snaga iz Sarajeva ka severu, tj. prema Slavanskom Brodu.

Zauzimanje Modriče i izbijanje na reku Bosnu bila je u to vreme greška, jer su se jedinice 2. armije duboko uklinile u neprijateljev raspored i ostavile nezaštićene bokove, a posebno svoj desni bok prema Brčkom i Bosanskom Samcu. Taj prodor ka Bosni bio je suprotan i direktivi vrhovnog komandanta, koji je ukazivao na rizičnost i opasnost od uvlačenja jedinica 2. armije u posavski trokut. Ubrzo će se to upozorenje vrhovnog komandanta potvrditi i dobiti svoj tragičan epilog.

Nemačke komande nisu mogle da dozvole 2. armiji da preseče odstupnicu njihovim snagama koje su se izvlačile iz doline Neretve i sa šireg prostora Sarajeva na sever. Zbog toga su planirale operaciju »Majska oluja« u kojoj su angažovane skoro četiri nemačke i dve ustaško-domobranske divizije, kao i četnici Draže Mihailovića - ukupno oko 40000 vojnika. Cilj je bio da se jedinice 2. armije odbace od reke Bosne i zauzme Tuzlu. U operaciji koja je počela 19. marta, a završila se krajem tog meseca, neprijatelj je ozbiljno ugrozio Tuzlu. Moglo bi se reći da je Tuzla posredno spašena i dejstvima Grupe korpusa Operativnog štaba JA, koji su 27. marta prešli u napad na Sarajevo, upravo, u vreme kad je neprijatelj počeo napad od Srebrenika i Brčkog ka Tuzli. U napadu na Tuzlu na pomoćnom pravcu od Vareša preko Kladnja, trebalo je angažovati nemačku 7. SS brdsku diviziju »Princ Eugen« u operaciji nazvanoj »Uskršnje zvonice«. Međutim, pošto su 2, 3. i 5. korpus JA prešli u napad na Sarajevo, 7. SS divizija umesto ka Tuzli, upotrebljena je ka Sarajevu da olakša izvlačenje nemačke 181. pešadijske i 369. legionarske divizije s tog prostora. Angažovanje 7. SS divizije »Princ Eugen« pomoglo je 2. armiji da lakše odbije neprijateljev napad na Tuzlu i da 3. aprila pređe u opštu ofanzivu ka reci Bosni, poznatu kao dobojska operacija. U operaciji »Majska oluja« neprijatelj nije zauzeo Tuzlu, ali je razbio 25.

diviziju, koju je Štab 2. armije bio primoran da izvuče iz borbe. To je bila cena uvlačenja u posavski trokut, nedovoljne budnosti i obezbeđenja, kao i otkrivenih bokova.

Četvrti period je vreme kada 2. armija prelazi u opštu ofanzivu u međuprostoru između 1. armije na severu i 4. armije na jugu. Taj period obuhvata vreme od 1. do 21. aprila. Tada su jedinice 2. armije oslobodile zapadni deo severoistočne Bosne s Modričom, Gradačcom i Gračanicom, i izbile širokim frontom na reku Bosnu, koju su prešle na više mesta i oslobodile Doboj, Derventu i Bosanski Brod, tj. sva mesta u dolini Bosne, osim šireg prostora Vlaške Male, gde je neprijatelj pružao otpor sve do 25. maja 1945. godine.

Borbe za oslobođenje zapadnog dela severoistočne Bosne i svih mesta u dolini reke Bosne od Doboja na sever, poznate su u jugoslovenskoj historiografiji kao dobojska operacija. Njen cilj bio je da se u prvoj fazi pruži neposredna podrška jedinicama Bosanske grupe divizija 1. armije čiji je zadatak bio da oslobodi Brčko i da se između Brčkog i Orašja prebaci na levu obalu Save i odseče neprijateljeve glavne snage na sremskom frontu u sadejstvu s jedinicama koje su frontalno deystvovala. U drugoj fazi dobojske operacije trebalo je osloboditi Doboj i dolinu Bosne do Bosanskog Broda. U ovoj fazi 2. armiji nije prošlo za rukom da odseče neprijatelju odstupnicu u dolini Bosne, jer za tako nešto nije imala dovoljno snaga. Na raspolaganju imala je samo četiri divizije (23, 25, 28. i 45. diviziju), jer je 3. korpus JA bio izuzet ispod njene komande u sarajevskoj operaciji, a 17. divizija je početkom aprila ušla u sastav Bosanske grupe divizija 1. armije JA.

Štab 2. armije ocenio je da mu je potrebno najmanje pet divizija da bi mogao odseći neprijateljeve snage i zbog toga je tražio od Generalštaba JA da mu iz Bosanske grupe divizija 1. armije dodeli 2. proletersku ili 17. diviziju. Štab 2. armije stavio je pred Generalštab alternativu ili da se neprijateljeve snage zarobe ili unište u dolini Bosne ili, pak, da se cela dobojska operacija svede na potiskivanje neprijatelja i borbe protiv njegovih zaštitničkih delova. Generalštab JA nije usvojio predlog Štaba 2. armije, te se kraj dobojske operacije sveo, uglavnom, na potiskivanje neprijateljevih snaga ka Savi i Bosanskom i Slavanskom Brodu.

Peti period obuhvatao je dejstva 2. armije od Vrbasa do reke Une i oslobođenje Bosanske Dubice, Bosanske Kostajnice, Dobrljina, Dvora na Uni i Bosanskog Novog. Ta dejstva trajala su od 22. aprila do 3. maja 1945. godine. Karakteristično je da je nastupanje jedinica 2. armije od Vrbasa do Une prošlo skoro bez ikakvih većih borbi, osim kod Bosanske Gradiške. Međutim, posle izbijanja pred reku Unu, jedinice 2. armije naišle su na jako utvrđene odbrambene položaje neprijatelja koji su se protezali od Bihaća do Virovitice, rekom Unom, rekom Ilovom, Voćinskom rekom i uz Novi dravski kanal (tzv. Zvonimirovi položaji).

Generalštab JA je, još pre početka borbi za ovladavanje neprijateljevim uporištima u donjem toku Une, ojačao 2. armiju potčinjavajući joj 2. i 5. korpus čije je štabove, istovremeno, rasformirao, tako da se u njenom sastavu nalazilo 9 divizija, ali je ubrzo jedna od njih (29. divizija) ušla u sastav 4. armije, a druga (53. divizija) u sastav 3. korpusa.

Štab 2. armije odmah je izvršio reorganizaciju komandovanja i za predstojeće operacije obrazovao Unsku grupu divizija (28, 39. i 45) i Karlovačku grupu divizija (3, 4. i 10), pri čemu je za karlovačku operaciju Štabu 2. armije potčinjena i 34. divizija 4. korpusa JA. Karlovačka grupa divizija prešla je u napad na neprijateljeva uporišta u donjem toku reke Une. Do 3. maja 1945. oslobođeni su Bosanska Dubica, Bosanska Kostajnica, Dobrljin, Dvor na Uni i Bosanski Novi, čime je bio otvoren put ka Zagrebu. Peti period završen je velikim uspehom jedinica 2. armije, koje su u tim borbama pokazale veliku hrabrost i požrtvovanje. Kao primer može poslužiti i borba jedinica 23. divizije za očuvanje mostobrana južno od Dobrljina na koji su jurišale znatne nemačko-ustaške snage uz podršku tenkova. Borci, međutim, nisu odstupali, već su se pokazali spremnim za blisku borbu, i demonstrirali kako se koristi vatra iz celokupnog naoružanja.

Šesti period obuhvata borbe jedinica 2. armije za oslobođenje Karlovca i Zagreba.

Karlovačka grupa divizija počela je napad u pravcu Karlovca krajem aprila 1945. Borbe za Karlovac trajale su skoro 10 dana, jer je neprijatelj uporno branio to područje i pored toga što je bio na pragu kraja rata. Prvobitno je bilo predviđeno da se prelaskom u opšti napad na karlovačkom odseku fronta slomi neprijateljev otpor, probije utvrđena linija i oslobodi Karlovac. Međutim, kada se u tome nije uspelo, prišlo se snažnim dejstvima krilnih divizija. One su prešle delom u frontalni (3. i 4. divizija), a delom u obuhvatni napad (10. i 34. divizija) da bi neprijatelja, u rejonu Karlovca, odsekle i izložile ga uništenju ili zarobljavanju. U toku borbi u rejon Klane izbila je i 23. divizija Unske grupe divizija. To je sve primoralo neprijatelja da se povuče iz Karlovca i da u poslednjem trenutku, uz veće gubitke, izvuče svoju glavninu na prostor severozapadno od Zagreba, čime je Karlovac oslobođen 7. maja 1945. godine.

Na zagrebačkom pravcu cilj nije bio da se oslobodi Zagreb, već da glavne snage 2. armije posle oslobođenja Karlovca, nastupaju opštim pravcem Novo Mesto - Ljubljana, a da se prema Petrinji, Sisku i Zagrebu ostave bočna obezbeđenja. Međutim, kako su se borbe za Karlovac odužile, a tog dana kada je oslobođen u Remsu je potpisan prethodni protokol o bezuslovnoj kapitulaciji nemačkih snaga na evropskim ratištima, neprijatelj se užurbano povlačio ka jugoslovensko-austrijskoj granici da bi se predao zapadnim saveznicima. Bio je svestan da mora odgovarati za svoje teške zločine počinjene u Jugoslaviji, a time se nadao da će u zapadnih saveznika imati drugi tretman. Takvu situaciju iskoristila je Unska grupa divizija i 8. maja oslobodila Zagreb.

Sedmi period označio je kraj rata i zarobljavanje glavnih snaga neprijatelja. Taj period nastaje posle oslobođenja Zagreba, kada su glavne snage 2. armije upućene ka Zidanom Mostu i Celju. Bez većih borbi jedinice 2. armije uspele su da razoružaju 373. legionarsku diviziju i glavninu zloglasne 7. SS brdske divizije, kao i više drugih jedinica bataljonskog i pukovskog sastava, te da zarobe štabove 15, 34. i 91. armijskog korpusa.

Tako je 2. armija JA okončala 15. maja 1945. godine svoj borbeni put.

*

Posebno bi trebalo reći i nekoliko reći o saradnji Štaba 2. armije i njegovih jedinica s organima narodne vlasti društveno-političkih organizacija NOP-a na operativnom području na kojem su dejstvovali od Drine do Krke i dalje severozapadno od Zagreba.

Južna operativna grupa divizija, odnosno 2. armija NOVJ, borila se u istočnoj Bosni više od četiri meseca, a u dolinama Bosne, Save, Une, Kupe i Krke malo manje od mesec dana. U stvari, 2. armija najduže se borila u severoistočnoj Bosni, čiji je vojni, politički, ekonomski i kulturni centar bila Tuzla, jedan od gradova koji su se od svog oslobođenja (17. septembra 1944) do kraja rata održali slobodni, prkoseći svim pokušajima okupatora i njegovih slugu da ga zauzmu.

U završnim operacijama protiv okupatora i domaćih izdajnika, severoistočna Bosna sa svojim centrom Tuzlom postala je vojna baza, sedište štabova operativnih jedinica, vojnopozadinskih vlasti, partijskih rukovodstava, organa antifašističkih organizacija NOP-a i narodne vlasti. U Tuzli su se nalazila sedišta Oblasnog NO odbora istočne Bosne, Okružnog NO odbora za tuzlanski okrug, Gradskog NO odbora, Oblasnog komiteta KPJ za istočnu Bosnu, Okružnog komiteta KPJ za tuzlanski okrug i Mesnog komiteta KPJ za Tuzlu, te društveno-političkih organizacija: Ujedinjenog saveza antifašističke omladine za istočnu Bosnu, Antifašističkog fronta žena, Sindikata i Narodnooslobodilačkog fronta, a od vojnih ustanova i komandi Štab 2. armije (od 7. januara do 16. aprila 1945), Štab 3. korpusa (od 17. septembra 1944. do 7. marta 1945), Štab 14. korpusa, Štab 38. divizije, Komanda vojne oblasti 3. korpusa i Komanda tuzlanskog vojnog područja.

Od značajnijih društveno-političkih manifestacija trebalo bi istaći izbore za Gradski NO odbor Tuzle, proslavu 27. godišnjice Crvene armije i proslavu Dana žena - 8. marta.

Izbori za Gradski NO odbor održani su 10. decembra 1944. od 7 do 16 časova. Na izbore je izišlo 3690 birača starijih od 18 godina (za pripadnike NOVJ, bez obzira na godine starosti) koji su tajnim glasanjem izabrali Gradski NO odbor Tuzle i opštinske i seoske NO odbore u istočnoj Bosni, čime su organi narodne vlasti pokrili skoro čitavu teritoriju istočne, a pre svega i severoistočne Bosne. Svi ti odbori, od seoskih do Oblasnog NO odbora, za svoje zadatke stavili su kao najvažnije oživljavanje privrede, povećanje proizvodnje, a naročito uglja, te saradnju s organima i jedinicama NOVJ u snabdevanju materijalnim potrebama i raznih popravki na vozilima, naoružanju i drugim delovima ratne opreme.

U tuzlanskom basenu krajem 1944. i početkom 1945. kopalo se dnevno oko 200 tona uglja i to za potrebe elektrane 55, solane 50, željeznice 40 i za ostale potrebe oko 55 tona.

Posle oslobođenja Tuzle (17. septembra 1944) bio je uspostavljen saobraćaj na relaciji Tuzla - Simin-Han, Tuzla - Živinice, Tuzla - Kreka, Tuzla - Đurđevik i Tuzla - Lukavac, što je bilo od velikog značaja i za dejstva jedinica 2. armije jer su se, po potrebi, mogle brzo prebacivati s jednog sektora na drugi. Za transport jedinica i materijala Štaba 2.

armije imao je na raspolaganju i 1. automobilski bataljon 48. automobilskog puka Crvene armije pod komandom kapetana Mirta Johovića Rasulova.

Organi narodne vlasti su, takođe, na oslobođenoj teritoriji organizovali poštansko-telegrafsko-telefonski saobraćaj s Glavnom poštom u Tuzli koja je imala na raspolaganju manju telefonsku centralu od 150 brojeva, što je olakšavalo održavanje veza Štaba 2. armije i potčinjenih jedinica.

U Tuzli je, takođe, bila organizovana i Vojna bolnica 3. korpusa NOVJ s oko 20 lekara. U okviru sanitetskog obezbeđenja u Tuzli je radila i Raskužna stanica kapaciteta za oko 300 ljudi, dok su pri opštinskim i seoskim NO odborima bila postavljena čuvena »partizanska burad«.

U žiži svih zbivanja u istočnoj Bosni nalazila se partijska organizacija s Oblasnim komitetom KPJ za istočnu Bosnu na čelu. Pored brojnih partijskih konferencija i savetovanja, u Tuzli su organizovana i tri niža partijska kursa i za pripadnike 2. armije. Početkom 1945. broj članova Partije u okruzima (tuzlanskom, majevičkom, trebavskom, vlaseničkom i romanijskom i u 27. i 38. diviziji 3. korpusa NOVJ, nalazilo se 1633 člana KPJ, od toga u pomenutim divizijama 775 članova. To je bila značajna pokretačka snaga za svu aktivnost u istočnoj Bosni.

Vojna oblast 3. korpusa NOVJ, kao najviša vojnoteritorijalna ustanova u istočnoj Bosni, imala je veoma značajnu ulogu u pozadinskom materijalnom obezbeđivanju i zbrinjavanju jedinica 2. armije. Formirana je po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ od 8. februara 1944. U njenom sastavu kada su jedinice Južne operativne grupe divizija, odnosno 2. armije, stupile na operativno područje istočne Bosne, nalazile su se komande birčanskog, majevičkog, romanijskog, posavsko-trebavskog i tuzlanskog vojnog područja sa većim brojem komandi mesta. Tako je, na primer, Komanda Tuzlanskog vojnog područja, imala u svome sastavu komande mesta: Tuzla, Kreka, Gornja Tuzla, Živinice, Lukavac i Srebrenik.

Komanda Tuzlanskog vojnog područja je, na primer, u svom sastavu imala 13 radionica: kolarsku, krojačku, obućarsku, mehaničku, stolarsku, potkivačko-kovačku, sedlarsku, bravarsku, samarsku, limarsku, puškarsku, sajđžijsku i vulkanizersku, u kojima je do kraja januara 1945. urađeno 14223 nova rada, a izvršeno 15257 opravki za potrebe jedinica NOVJ. Proizvedeno je, npr. 600 bombi »kragujevki« čija se dnevna proizvodnja popela na 50 bombi.⁹⁷²

To je sve bio značajan doprinos porastu borbene gotovosti jedinica 2. armije koje su s organima društveno-političkih organizacija za vreme svog četvoromesečnog boravka na teritoriji istočne Bosne ostvarile punu saradnju.

Drugi svetski rat u Jugoslaviji završen je 15. maja 1945, sedam dana kasnije nego što su, uglavnom, obustavljena skoro sva neprijateljeva dej-

⁹⁷² > *Tuzla u radničkom pokretu i revoluciji*, knj. III, deo treći (Doprinos slobodne Tuzle konačnom oslobođenju zemlje), članci Esada Čengića (str. 794-813), dr Dragana Borovčanina (str. 929-956) i Esada Tihića (str. 1139-1152).

stva na evropskim ratištima. Taj rat doneo je velike i nezapamćene nevolje jugoslovenskim narodima. Ukupni gubici koje su jugoslovenski narodi stvarno podneli penju se na preko 1700000 žrtava. Ratna pustošenja nanela su celokupnoj privredi i narodnom gazdinstvu štetu koja se ni približno ne može sagledati i izračunati. Uništeno je (razoreno ili spaljeno) oko 820000 kuća; devedeset odsto svih železničkih pruga uništeno je ili onesposobljeno za saobraćaj za duže vreme; veliki broj preduzeća onesposobljeno je ili demontirano i odvezeno u Treći Rajh; opljačkan je stočni fond, a i druge materijalne vrednosti bile su plen fašističkih osvajača. Ta pustošenja, i pored besprimernog posleratnog samopregora radnih ljudi Jugoslavije, ostavila su duboke tragove, ali, najveće, u srcima i dušama onih koji su sve strahote četvorogodišnje okupacije osetili na sebi ili na svojim najbližim: deci, majkama, očevima, braći i sestrama.

Jugoslovenska armija dala je veliki doprinos opštoj savezničkoj pobedi. Ona je u toku rata prosečno vezivala za sebe oko 30 neprijateljevih divizija.

U operacijama Jugoslovenske armije za konačno oslobođenje Jugoslavije neprijateljevi gubici bili su veliki. Poginulo je oko 100000, a zarobljeno oko 300000 neprijateljevih vojnika. Od viših operativnih štabova zarobljeni su: Komanda Grupe armija »E« s njenim komandantom general-pukovnikom Aleksanderom Lerom na čelu, i štabovima 21, 91. i 97. armijskog korpusa sa armijskim i korpusnim jedinicama. Od operativnih jedinica zarobljene su: nemačke 22, 41, 181. i 237. pešadijska, 104. lovačka, 188. brdska, 11. poljska vazduhoplovna, 7. SS »Princ Eugen«, 369, 373. i 392. legionarska divizija, delovi 1. i 2. kozačke i 438. divizija za naročitu upotrebu, pored više drugih borbenih grupa i jedinica bataljonskog i pukovskog sastava, a sve ustaško-domobranske divizije (18 divizija) i četničke jedinice uništene su ili zarobljene. Jugoslovenska armija došla je i do velikog ratnog plena. U tome je bio znatan doprinos i jedinica 2. armije.

Похвала Врховног команданта јединицама II Армије

У Тешким борбама са јаким непријатељским снагама у времену од 23 априла до 2 маја 1945 године, на по-
речју између река Уне и Купе, а касније између Саве и Купе, јединице наше II Армије развиле су систем непри-
јатељске одбране и заузеле и ослободиле места: Босански Нови, Добрић, Босанску и Хрватску Костацаницу, Босан-
ску и Хрватску Дубицу, Сисак, Петрињу, Генералски Сто, Карловац, Јастребарско, Велику Горницу, Метанку, Само-
бор, Кршко и велики број других места.

У овим борбама непријатељ је претрпео велике губитке у људству и материјалу.

ЗА ИЗВОЈЕЊЕ ОВИХ ПОБЕДА ПОХВАЉУЈЕМО ЈЕДИНИЦЕ II АРМИЈЕ ПОД КОМАНДОМ ГЕНЕРАЛ-ЛАЈТНАНТА КОМЕ ПОПОВИ-
ЋА, ГЕНЕРАЛ-МАЈОРА РАДОВАНА ВУКАНОВИЋА, ГЕНЕРАЛ-МАЈОРА ЂУЂЕ ВУЧКОВИЋА И ПУКОВНИКА БЛАЖЕ ДОМПАРА.

ИЗРАЖАВАМ СВОЈУ ЗАХВАЛНОСТ СВИМ БОЈЦИМА И СВИМ РУКОВОДИОЦИМА ЈЕДИНИЦА, КОЈЕ СУ ИЗВОЈЕВАЛЕ ОВЕ ПОБЕДЕ
НЕКА ЈЕ СЛАВА ПАЛИМ ЈУНАЦИМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ НАШЕ ОТАЏИНЕ.

ВРХОВНИ КОМАНДАНТ
МАРИШАЛ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Јосип Броз - ТИТО, с. р.

6 маја 1945
Београд

Велике победе Југословенске армије

Уништили последња фашистич-
ка упоришта у Босни наша армија
е 26 априла отпочела борбу за не-
пријатељска упоришта у долини ри-
је Уне која су престављала пре-
преку у надирању наших снага у
Хрватску. Главни је остацима
својих банд наредио да под сваку
целину одже линују на ријеци
Уни, како би продужно час своје
контингенте. По неуспеху ни
смажно утврђена линија, ни јак
непријатељске снаге које су се
концентрисале на тој линији, ни
зарезе Панчића није могао одолети
незадрживом налету наших јунач-
ких борца. Срби, Македонци, Цр-
ногорци, Хрватинци и други бор-
ци наше армије ишли су са још
вишим еланом, јер су знали да пружа-
ју помоћ братском хрватском наро-
ду и његовим јуначким борцима у
коначну њихове четворогодишње
напорне борбе. Јуначки ослободи-
ли Сарајево, Бијелину, Вања Дува и
никола упркос тешким марширања,
непрестаним ноћима и свакодне-
вним борбама су у снажним јуриш-
ним ланцима разорили непријатељска
упоришта у долини Уне — попришта
успехних заверстава и поклоа: Ду-
шину, Чостајаницу, Босански Нови
и Двор. На бојиштима је остало
на стотине мртвих змиловаца, који
у улазу покушавали да спрече
прелаз наших борца преко Уне на
до Братске нам Хрватске.

Након форсирања Уне снаге на-
ше армије су наставиле са још ве-
ћом жестином своју офанзиву кроз
Хрватску, на подручју између рије-
ке Уне и Купе крајини отпочели от-
пор снага, које су кроз 4 године
ларали по нашој земљи и којима
није преостало ништа друго сем
јерби до истребљења. Јединице на-
ше армије које су ишле на десном
урачу фронту, убрзо су ослободиле
Лисак, Цапари, Петрињу. Најет
наш јединица био је тако снажан и
брз да непријатељу није успијео
организирати мостове преко Купе, ни
индустријска постројења и рафини-



Генерал-лајтант Кома К. ПОПОВИЋ,
Командант II Армије



Политички Комисар II Армије
Полковник Блажо ДОМПАРА

рију нафте у Сиску. Наши су борци
по ишци непријатељске танади по
брисавом терену испред ријеке Ку-
пе на јуриш отели мост у близини
Петриње, савјесни значаја тога мо-
ста за своје даљње операције и за
привредну обнову наше земље.
Продужујући своје надирање, наше
су се јединице наше пред Великом
Горницом, последњом маршицом
јужно од Загреба. За то вријеме
јужно крило наше Армије развило
је утврђену непријатељску линију
Тучиловац-Петриња, Генералски
Сто-Босиљено и жестоком бор-
бама ослободиле Карловац, на коме
је непријатељ покушавао свом си-
лом задржати надирање наших сна-
га према Загребу. Тако се наша
армија прешла у Куну 6 маја
најзад пред самим Загребом.

У овом периоду од 26 априла до
6 маја наше су јединице изнвјеле
непријатељу велике губитке у људ-
ству и материјалу. Непријатељ је
имао укупно 11.749 изабачених из
строја, од тога 5.407 убијених а 600
заробљених. Уништено је и запле-
њено 11 тенкова, 27 топова, 8 фла-

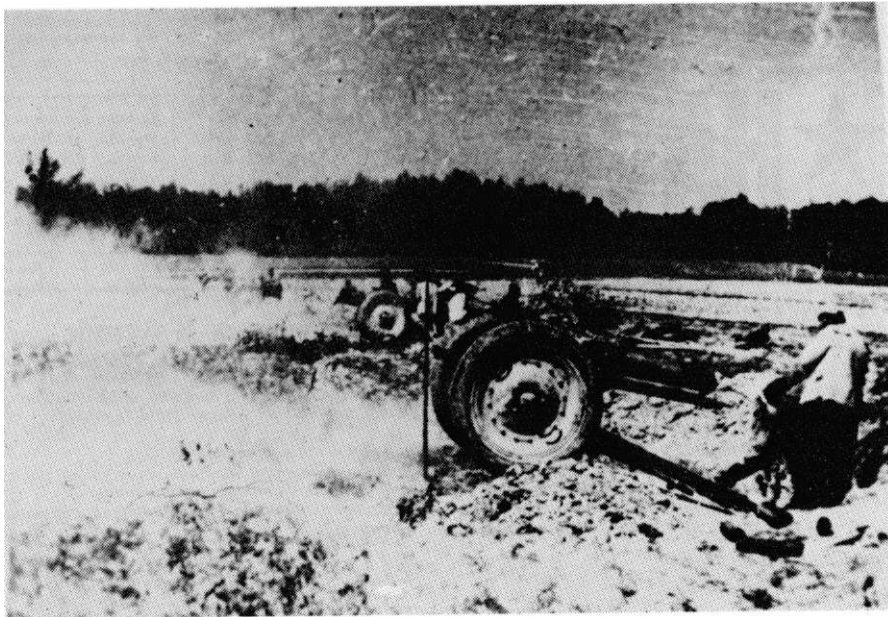
кова, 20 минобацица, 27 локомоти-
ва, 900 вагона, велики број пушака
и аутоматског оруђа. У то су за-
плочена већа складишта развојног
ратног материјала и погонског гор-
ива за моторна возила.

7 маја отпочеле су наше снаге
борбу за Загреб. Појава наших сна-
га пред самим Загребом изазвала је
метек и панику међу њемачким и
устаником главешинама, који су се
изгубили без трага, бјежећи пред
приведном пресудом народа, којег
су терорисали и уништавали кроз
четири године. Остаци њихових
снага тражили велике губитке кроз
Босну и Хрватску, непрекидно се
повлачили и бјежећи најчешће без
икаквог реда биле су онеспособље-
не за организирање отпора. У самом
граду непријатељ је имао жести-
мичан отпор повлачећи се према
сјеверозападу. Поједине неприја-
тељске групе у околини Загреба да-
вале су жесток отпор остављајући
стотине мртвих и велику ратну теж-
нину. Само у борбама за Загреб у
току 7, 8 и 9 маја убијено је 2.380,
а заробљено 4.782 непријатељских

војника. Заплочена су 33 авиона,
49 топова, 190 минобацица, 17 фла-
кова, 519 разних аутоматских ору-
ђа, 60 артиљеријских топова, 31
минобацач, 5 артиљеријских мино-
штаља, велике количине муниције,
одежда, обуће, хране и другог које
се још увијек преробљава. У За-
гребу је ослобођено 1.000 политич-
ких затвореника и 100 совјетских
авијатичара.

Ослободивши главни град феде-
ралне Хрватске у заједници са сна-
гама I Армије и хрватским једини-
цама, снаге наше армије наставиле
су прогонење разбјеглог неприја-
теља и ослободиле су Брезинце и
Зидани Мост. Гасаријаше биле зло
гласне зарне усташе најофанзивније
кољачи Лубурђа и остаци из свих
непријатељских офанзива нама до
бро познатих «Принци Еугене» и «Ти-
гар» дивизије даваде су кривац
отпор, пред своју коначну пропаст.

У периоду од 26 априла до 1
маја јединице Југ. армије су раз-
биле и делом уништиле 16 непри-
јатељских дивизија од којих је 1
усташких и 5 немачких. Разбјегли
а делом уништени су 2, 4, 6, 10, 11,
12, 13, 15, 16, 18, 19 усташка диви-
зија, 20 послони здруг, цијело
кућна жандармерија и полица-
ја. Делом уништене и заробље-
не немачке дивизије биле су
104, 373, «Тигаре» дивизија, који је
командант генерал Графенштајн за-
робио, са једним пуковником,
потпуковника, 4 мајора и 25 офи-
цера, 369, 392 и «Принци Еугене» ди-
визија са штабом. Број заробље-
ника је огроман и они се још уви-
јек преробљавају. Од ратног мате-
ријала који је до сад преробљан, за-
плочено је: 600 моторних возила,
3.000 кола развојног ратног мате-
ријала, 3.000 разних аутоматских ору-
ђа, 2 тенка, 70 топова, 2 близна
рана аутомобила, 37 флакова, 2.600
пушката, много ратног станица, за-
става Принци Еугене дивизије и мно-
го другог материјала који се пре-



Artiljerija 2. armije u borbama za oslobođenje Zagreba 8. maja 1945.

Iz uličnih borbi za oslobođenje Zagreba 8. maja 1945.





Zagrepčani pozdravljaju svoje oslobodioce - borce 2. armije

Sa svečanog defilea jedinica Jugoslovenske armije koje su učestvovala u oslobođenju Zagreba





Kuriri 2. armije





Politički komesari 2. armije (stoje sleva nadesno) potpukovnik Blažo Mrakovič, politički komesar 28. divizije, potpukovnik Milojica Pantelić, politički komesar 25. divizije, pukovnik Đuro Lončarević, politički komesar 14. korpusa, potpukovnik Savo Vukčević, politički komesar 45. divizije; sede sleva nadesno: potpukovnik Milenko Stojaković, politički komesar 17. divizije, pukovnik Blažo Lompar, vršilac dužnosti političkog komesara 2. armije, potpukovnik Vojin Popović, politički komesar 23. divizije (Tuzla, kraj februara 1945)

Potpukovnik Radojica Nenezić, komandant i potpukovnik Blažo Mrakovič, politički komesar 28. divizije 2. armije





Komanda 2. proleterske divizije (sleva nadesno): potpukovnik Milija Stanišić, politički komesar, potpukovnik Sredoje Urošević, komandant i major Boško Brajović, zamenik političkog komesara

Na kraju rata: borci 18. srpske brigade 25. divizije na maršu za Glinu



Prilozi

Prilog br. 1

DIREKTIVA ŠTABA 14. KORPUSA NOVJ OD 19. DECEMBRA 1944.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DALJA DEJSTVA U DOLINI
REKE DRINE OD ZVORNICA DO NJENOG UŠĆA¹

ŠTAB
XIV SRPSKOG KORPUSA N.O.V.J.
O. br. 72
19. XII 1944 g.

DIREKTIVA BR. 1
ŠTABA XIV KORPUSA NOVJ ZA 19. DECEMBAR 1944. GOD.

I. PODACI O NEPRIJATELJU:

Neprijateljske snage sa nešto motorizacije blokirane su u gradu Bijeljini. Manje neprijateljske snage probile su se 19. o.m. iz Branjeva u Janju. Treća grupa neprijateljskih snaga nalazi se na prostoriji od sela Glavičice pa na jug zaključno sa Zvornikom. Čelne neprijateljske snage drže položaj: Glavičice - Donja Pilića. Jako utvrđene i posednute položaje neprijatelj drži na liniji Šepak - Relići. Od tih prednjih delova pa do Zvornika razmeštena je neprijateljska kolonska komora, koja ima za cilj da se probije na sever pravcem Janja - Bijeljina - Brčko. U Zvorniku nalazi se jači neprijateljski garnizon, koji bi po izvlačenju kolonskih komora napred naznačenim pravcem, trebao da preuzme ulogu zaštitnice. Na desnoj obali Drine u M. Zvorniku neprijatelj takode drži garnizon sa širim mostobranom, čije se snage cene na oko 3.500 vojnika.

II. NAŠE SNAGE:

XXVIII i XVII divizija pored blokiranja Bijeljine i presecanja svih komunikacija koje vode prema Brčkom imaju i dve brigade XXVIII divizije orijentirane prema Drini od A 667 (oko 10 km zapadno od Trnovica) do drumu Jordan - Priboj u blizini s. Boškovići. Snage 45. divizije sa jednom brigadom raspoređene su oko Janje, sa drugom na položaju

¹ Prepis originala u AVII, k. 271, reg. br. 21-1; objavljen je u *Zborniku NOR*, tom IV, knj. 31, kao dokument br. 72.

Potok - Gornja Pilića (4 km severno od Branjeva) i trećom brigadom na desnoj obali Drine, sa zadatkom blokiranja i uništenja neprijateljskog mostobrana i posade M. Zvornik.

XXIII divizija sa jednom brigadom potiskuje neprijatelja pravcem desna obala Drine prema M. Zvorniku i prednji delovi ove brigade nalaze se kod Sakara. Ostale dve brigade prebacuju svoje snage kod Ljubovije sa zadatkom da pravcem: Polom - Drinjača - Novo Selo krenu sa juga prema Zvorniku.

XXXVIII divizija blokirala je Zvornik.

XXV divizija nalazi se na maršu iz Užica prema Valjevu na Loznicu.

ZADATAK:

A) 45 DIVIZIJA:

Da svojim brigadama onemogući komuniciranje neprijateljskoj koloni od Janje prema Bijeljini i da sa jačim snagama sa položaja Potok - Gornja Pilića izvrši napad na neprijatelja direktrinom puta: Potok - Branjevo - Musi. Šepak dejstvujući manevrom desnog obuhvata neprijateljskog položaja, sa ciljem izbijanja kod Trnovca na komunikaciju: Šepak - Zvornik i uništenje opkoljene neprijateljske grupacije na prostoru Branjevo - Njiverice - Rojčević - Šepak, a zatim dejstvom na jug uništavanjem druge grupe od Trnovca do Colopeka.

B) XXXVIII DIVIZIJA:

Zadatak ove divizije je da blokira Zvornik, a zatim jačim snagama preko Grbavca - trigonometar 315 ovlada kosom s. Čolopek i prekine drum Čolopek - Zvornik, a zatim pristupi uništenju ove opkoljene neprijateljske grupe. Ovo je potrebno odmah preduzeti, da bi se postiglo jednovremeno razdvajanje neprijatelja u manje grupe i njegovo počesno uništenje.

C) DELOVI XXVIII DIVIZIJE:

Kada snage 45 divizije izbiju kod Trnovice i pristupe uništenju neprijateljske grupe kod Šepka, delovi XXVIII divizije snažnim bočnim napadom treba da unište srednju neprijateljsku grupu kod Trnovice do Colopeka.

D) ARTILJERIJA:

Za početni napad snaga 45. divizije, koji će otpočeti 20 o.m. izjutra, sa polaznih položaja: Potok - Gornja Pilića na neprijateljski položaj Glavičica - Donja Pilića, teški artiljerijski divizion sa bacačkim divizionom treba da u toku noći 19/20. posedne položaje u okuci Drine, istočno od Braničeva na prostoru Bojića Ada - Starača - Klubačko - Rasadnik - Krndija. Sa te prostorije potpomagaće napad delovi 45. divizije, tukući neprijateljski položaj Glavičica - Donja Pilića, a zatim jakim koncentra-

cijama vatre uništavati pojedina neprijateljska uporišta na položaju kose Šepak. Naročito izvoditi koncentracije na neprijateljske tenkova koji bi se drumom pojavili. Po izvršenju ovog zadatka, komande divizionu premeštaće artiljeriju prema jugu sa zadatkom da se i ostale neprijateljske grupe artiljerijskom vatrom uništavaju i pojedina neprijateljska uporišta i položaji lome. Pri ovom bitu u tesnoj vezi sa komandantom 45. divizije i Štabom XIV korpusa.

E) JEDINICE XXIV BRIGADE I INŽINJERIJSKA BRIGADA XIV KORPUSA:

Odmah će se pripremiti da po uništenju neprijateljskog mostobrana kod Malog Zvornika otpočnu izgradnju jednog solidnog mosta. U tom cilju već sada otpočeti kod XXIV brigade prikupljanje mostovskog i građevinskog materijala, a kod inženjerijske brigade klamfi, eksera, alata i ostalog potrebnog.

Dostavljajući prednju direktivu, pozivamo sve starešine da svojim jedinicama odlučno i osudno pristupe cepanju neprijateljskih jedinica, a zatim njihovom uništavanju bez predaha i kolebanja. Samo inicijativan, brz i odlučan rad može dovesti do pozitivnih rezultata, tj. potpunog uništavanja neprijatelja.

Po naređenju ovog Štaba potpukovnik drug Mome [Momčilo] Polksić, šel Operativnog oteka ovoga Štaba, biće kod XXXVIII divizije radi objedinjavanja dejstva po ovoj direktivi snaga XXXVIII i XXIII divizije. Komandant 45. divizije, dve brigade XXVIII divizije uputiće u sastav divizije, ukoliko to ne bi bilo lošeg uticaja na sadašnju operacionu taktičku situaciju. Ukoliko ove dve brigade uputi u sastav XXVIII divizije, odmah će svoju XXIII orijentirati prema jugu.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

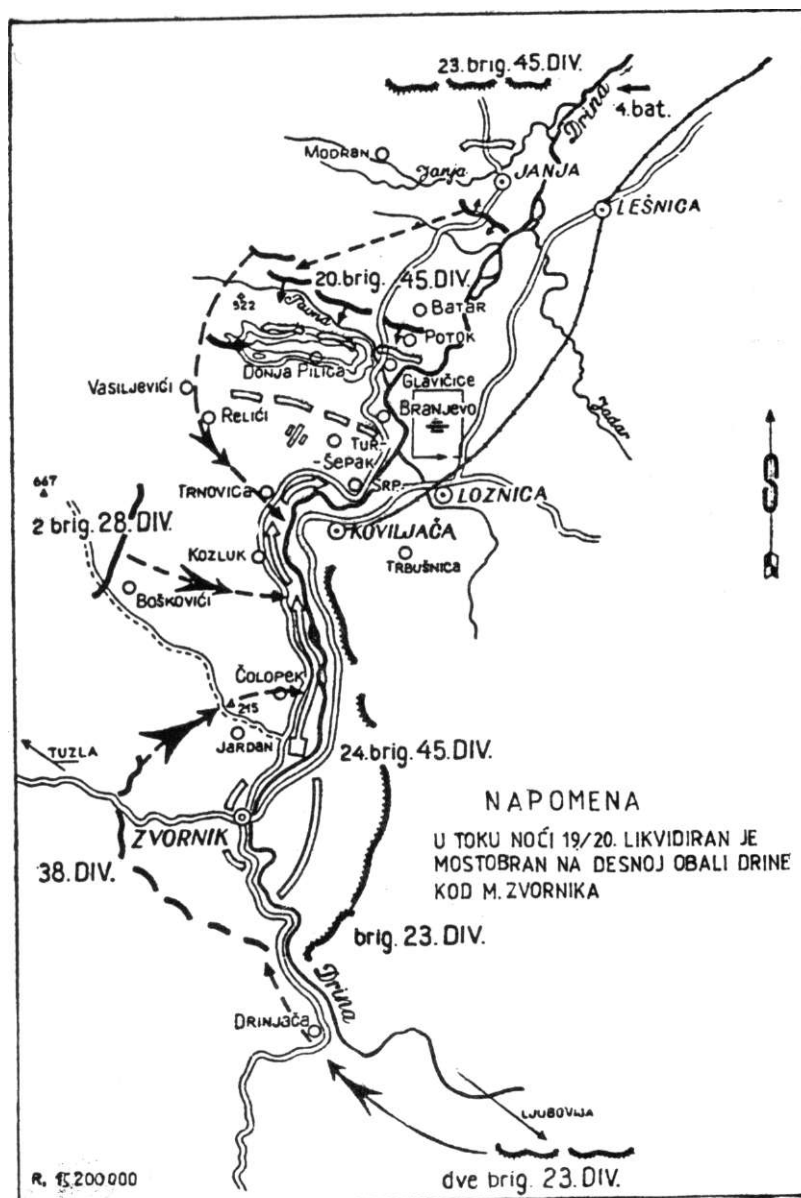
Politički komesar
pukovnik
Đuro Lončarević, s.r.

Komandant
potpukovnik,
Radivoje Jovanović s.r.

Da je prepis veran svome originalu overava i tvrdi:

Za Štab
Načelnik Štaba - pukovnik,
Mihovil Tartalja «

M.P.



SKICA
UZ DIREKTIVU ŠTABA XVI. SRPSKOG KORPUSA NOVJ

19. XII 1944. godine
Položaj

POLITKOM.
pukovnik
Đuro Lončarević

KOMANDANT
potpukovnik
Rad. Jovanović

STAB
XVI SRPSKOG KORPUSA NOVJ
O. br. 72
19. XII 1944.

Prilog 2

IZVOD IZ PREGLEDA BROJNOG STANJA LJUDSTVA 2. ARMIJE NOVJ
OD 1. JANUARA 1945. GODINE¹

Red. broj	JEDINICA		Rukovodilaca i boraca		
			muških	ženskih	svega
1	Štab II armije sa prištabskim jedinicama	Po spisku	663	15	678
		U rashodu	89		89
		Na licu	574	15	589
2	Štab XIV korpusa sa prištabskim jedinicama	Po spisku	1.619	29	1.648
		U rashodu	133		133
		Na licu	1.486	29	1.515
3	23. divizija	Po spisku	14.150	255	14.405
		U rashodu	1.022	1t	1.033
		Na licu	13.128	244	13.372
4	25. divizija	Po spisku	11.863	155	12.018
		U rashodu	1.012	14	1.026
		Na licu	10.851	141	10.992
5	45. divizija	Po spisku	13.167	289	11.456
		U rashodu	1.447	10	1.457
		Na licu	11.720	279	11.999
6	17. divizija	Po spisku	7.856	332	8.188
		U rashodu	572	8	580
		Na licu	7.284	324	7.608
7	28. divizija	Po spisku	9.203	145	9.348
		U rashodu	169	4	173
		Na licu	9.034	141	9.175
	U K U P N O	Po spisku	58.521	1.220	59.741
		U rashodu	4.444	41	4.491
		Na licu	54.077	1.173	55.250

¹ Original u AVII, k. 25/A, reg. br. 49-2/1; objavljen je u *Zborniku NOR*, tom IV, knj. 32, kao dokument br. 2. U 3. udarnom korpusu NOVJ (koji je u operativnom pogledu bio potčinjen Štabu 2. armije NOVJ) nalazilo se 28. decembra 1944. godine 7820 boraca i rukovodilaca (*Zbornik NOR*, tom IV, knj. 31, dokument br. 115).

IZVOD IZ PREGLEDA BROJNOG STANJA 1, 2. i 3. ARTILJERIJSKE
BRIGADE 2. ARMIJE NOVJ OD 1. JANUARA 1945. GODINE'

Red. broj	JEDINICA		Rukovodilaca i boraca		
			muških	ženskih	svega
1	I art. brigada	Po spisku	832	4	836
		U rashodu	28		28
		Na licu	804	4	808
2	II art. brigada	Po spisku	791	3	794
		U rashodu	41		41
		Na licu	750	3	753
3	Teški divizion II art. brigade	Po spisku	318	1	319
		U rashodu	22		22
		Na licu	296	1	297
4	III art. brigada	Po spisku	829	2	831
		U rashodu	35		35
		Na licu	794	2	796
5	Teški divizion III art. brigada	Po spisku	324		324
		U rashodu	13		13
		Na licu	311		311
4	U K U P N O	Po spisku	3.094	10	3.104
		U rashodu	139		139
		Na licu	2.955	10	2.965

Red. broj	NAZIV JEDINICE	PUŠAKA									Pusko mitraljeza								Mitraljeza						Pritivtenkovsk								
		Mauzerovih	Ruskih	Ruski poluautomat.	Snajper-ruski	Engleskih	Italijanskih	Francuskih	Belgijskih	Bugarskih	СБ	Ruskih	Brno	Holandskih	Laka »breda«	Bugarskih	Engleskih	Francuskih	Nemačkih	Svega	la k ih				teških				Pušaka				
																					Maksim	Švarcloze	Šarac	Kaznih	Breda	»Maksim« ruski	»Maksim« bugar.	»Maksim« za ma uz. mun.	Svega	14,5 m/m ruskih	1 Engleskih	1 Piat	J Svega
1	XVII udar. divizija	3088	120			108	3287			93	6696	102	101	5	15		71	95	389	4									12	9	6	1	16
2	XXVIII udar. divizija	3328	11			58	1045			77	4519		123	7	31	12	4	56	233	22			3	1					26		12	4	16
3	XXIII* udar. divizija	3665	23	934	461	23	23	4		1	5134	495	59			5			559	4	1	151				55			211	41	5	6	52
4	XXV udar. divizija	7273	9			75	8	2	7	29	7403		91				90		181		2	149	1					152	92	9	6	107	
5	XLV udar. divizija	2325	826	888	12	171	1517	158	11	540	6448	310	69		2	3	29		413			61	4		62	i		128	48	1	1	50	
6	Inžinjer. brigada XIV korpusa	43					11	4			58																						
7	Štab korpusa sa prištab. jedin.	32	21	1		6	2	1			63						3		3														
	U K U P N O :	19679	989	1822	473	435	5880	164	18	740	30200	907	443	12	48	15	199		151	1775	30	3	361	8	9	117	i		529	190	33	18	241

Načelnik
Artileriskog odeljenja
artilerski major
Vojislav Cerović

Napomena:*

- 1) Na red. br. 3 ovoga pregleda uračunate su jedii kazate u ukupnoj cifri jer su pokazate već jed
- 2) Potpuna zamena pešadijskog oružja kod navec sa sovjetskim oružjem.

¹ Original u AVII, k. 25/A, reg. br. 49-2/1; objavljen je u Zborniku NOR, tom IV, knj. 32, kao dok. br. 2

M. P.

PREGLED

NAORUŽANJA JEDINICA 2. ARMIJE NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE SA STANJEM NA DAN

Red. broj	NAZIV JEDINICE	PUŠAKA									Puškomitraljeza							Mitraljeza						Pritivtenkovska oruđa						La ki											
		Mauzerovih	Ruskih	Ruski poluautomat.	Snajper-ruski	Engleskih	Italijanskih	Francuskih	Belgijskih	Bugarskih	Svega	Ruskih	Brno	Holandskih	Laka »breda«	Bugarskih	Engleskih	Francuskih	Nemačkih	Svega	la kih			teških			Pušaka			Topova			La ki								
																					Maksim	Svarcloze	Sarac	Kaznih	Breda	»Maksim« ruski	»Maksim« bugar.	»Maksim« za matuz. mun.	Svega	145 m/m ruskih	Engleskih	M		Svega	37 m/m	147 m/m	75 m/m	Svega	141 m/m nemački	50 m/m rus.	Engleski
1	XVII udar. divizija	3088	120			108	3287			93	6696	102	101	5	15	71	95	389	4			8				12	9	6	1	16	4	1	4	9	1		6				
2	XXVIII udar. divizija	3328	11			58	1045			77	4519		123	7	31	12	4	56	233	22		3	1			26		12	4	16				1		2					
3	XXIII* udar. divizija	3665	23	934	461	23	23	4		1	5134	495	59			5		559	4	1	151		55		211	41	5	6	52		1		1		11						
4	XXV udar. divizija	7273	9			75	8	2	7	29	7403		91			90		181		2	149	1			152	92	9	6	107												
5	XLV udar. divizija	2325	826	888	12	171	1517	158	11	540	6448	310	69		2	3	29	413			61	4	62	i	128	48	1	1	50	1			1	4	17						
6	Inžinjer. brigada XIV korpusa	43					11	4			58																														
7	Stab korpusa sa prištab. jedin.	32	21	1		6	2	1			63					3		3																							
	UKUPNO:	19679	989	1822	473	435	5880	164	18	740	30200	907	443	12	48	15	199	151	1775	30	3	361	8	9	117	i	529	190	33	18	241	5	2	4	11	6	28	8			

Načelnik
Artileriskog odeljenja
artilerski major
Vojislav Cerović

Napomena:*

- 1) Na red. br. 3 ovoga pregleda uračunate su jedinice na red. br. 6 i 7 te n kazate u ukupnoj cifri jer su pokazate već jednom kod XXIII divizij
- 2) Potpuna zamena pešadijskog oružja kod navedenih jedinica nije još iz sa sovjetskim oružjem.

Original u AVII, k. 25/A, reg. br. 49-2/1; objavljen je u Zborniku NOR, tom IV, knj. 32, kao dok. br. 2

M. P.

JEDINICA		Ljudstva			Oruđe i oružje																		za p. t. top J r							
		drugova	drugarica	Svega	topova 75 m/m	p. t. topova 47 m/m »Breda«	bacača teških 81 m/m	bacača lakih 47 m/m	bacača ručnih	mitraljeza teških 7,9 m/m	mitraljeza lakih 7,9 m/m	p. mitraljeza				strojnica			puška			p. t. puška			»Piata«	flakova 22 m/m	revolvera	ručnih bombi	za top 75 m/m	za p. t. top
												jugoslovenskih 7,9 m/m	engleskih 7,61 m/m	talijanskih 6,5 m/m	njemačkih 7,9 m/m	engleskih	ruskih	hrv.-njemačkih	mauser-mantliher	engleskih	talijanskih									
Operativne jedinice	Štab korpusa	Štab korpusa i prateći bat.[aljon]	175	9	184							4	6		2	18	2	6	86	2	9	1	1		4	199				
		Vozarski bataljon	179	7	186									3			6			17	19	18				3	38			
		Četa za vezu	111	1	112									1			29	9		22		3					9			
		Auto četa	28		28												1			6	1					2	5			
		Inžinjerijska četa	22		22												5	2	1							2	15			
	X XVII div.	3468	158	3626		1	11	7	3	3		21	182	9	37	256	121	20	735	121	134	17	17		206	1258	100	2		
	XXXVIII div.	4204	214	4218 ²		3	11	9		4	4	16	114	10	25	302		5	1100	437	132	37	9	1	223	2535	322	24		
	Odredi	Tuzlanski	374	6	380			3	2		1	2	17	1	3	30	5	6	242	5	10	4	1		26	204			7	
		Srebrenički	257	8	265							1	14		1	15	4		188			4			10	90				
		Majevički	205	15	220			1	1			3	3		1	15	1	4	130	15	35				16	83				
		Posavsko-Trebavski	165	5	170			1				1	5			20			144						5	100				
		Kladanjski	89	1	90					1		3	5		1	6	7	3	60						10	55				
	Birčanski	90	1 ³	100								4	3		38	3	1	44	7	15				5	83					
Jedinice narodne odbrane	338	2	340					1			5	26	2	4	51	20	4	216	15	5		1		30	542					
Vojna oblast III korpusa	74	5	79									2			8				3	32				4	20					
Tuzlansko područje	485	24	509												35	5		146	84	71				27	107					
Trebavsko područje	87	4	91								1	1			8			10	42	15				5	10					
Birčansko područje	352	7	359								4	13			20	15		138	30	58				22	45					
Romanijsko područje	125	1	126								2	11			21	12		71		21				11	80					
[Ukupno]	10837 ⁴	468	11305		4	27	19	4	8	5	63	407	25	74	874 ⁵	206	50	3355	781	558	63	29	1	611	5478	422	348			

¹ Original u AVII, k. 25/A, reg. br. 53-2/1; objavljen je u Zborniku NOR, tom IV, knj. 32, kao dok. br. 67.

² Zbir pogreša; treba: 4418.

³ Prema brojnom stanju ljudstva jedinica 3. korpusa od istog datuma (vidi Arhiv VII, reg. br. 6-2, k. 409) u tom odredu je bilo 10 drugarica.

⁴ i ⁵ Ukupan zbir je pogrešan; treba: 10828, 884 i 6227.

M u n i c i j a												Telefona			Eksploziva						Konja		Radio stanica					Kamiona		Motore ikla			Stočnih vozila			Prim									
1	za bacač laki	za bacač ručni	za puške, mitraljeze i p. mitraljeze			za strojnice			za p. t. puške	za »Piate«	za flakove	za revolvare	poljskih centrala	poljskih telefona	kabla km.	nagaznih mina	dinamaita	korde m.	gabl. mašina	kapsli komada	jahaćih	tovarnih	radio-stanica	akumulatora	motora	ručnih dinamama	tenkova	teretnih	putničkih	»Anfibija«	bez prikolice	sa prikolicom	bicikla												
			W	engl.	talijan.	engleske	ruske	njem.-hrv.																																					
			6190	1120	450	4250	190		50	20		500	4							2	13																								
			610	705	570	960						24									25																								
			820	520	140	4100	1222					138	2	9	3					22	35	4	8	1																					
			360	50		120			50	20		40															2	3	2	3	7													Teretni kamioni: kl des putnički razne	
			248	80	40	90						38																																	
9	116		60180	86500	7056	48720	12945	1542	1381	39		1257	4	15	13		30	112	1	130	74	354	7	2	2																			Sastav: XVI, XIX i XX brigada	
1	180	135	64209	135760	29751	58827	600	135	4417	257	1100	2210	1	12	14		138	660	1	620	97	440	7	9	1																		Sastav: XVII, XVII: i XXI brigada		
1			9906	11400	575	7160	850	700	142			291		2	6	96	30	25		23	9	31	1																						
			2506	3440	2633	445			185			49									4	20																							
7	8		5592	4384	1337	806	50														3	6																							
			3000	3000		700			78			100									4	10																							
			1220	800		3800	670	400				58									2	9																							
			980	400	240	770	920	200				35		1	7						2	8																							
			9530	9840	610	6600	1060				20												1	6	1																				
			1000	1300	20	1000						180								47	6	13	1	4				2	6			6	1												1 autobus, teretni rolet. Putnički: raz
			3140	851	11795	4434	390					1005									3	10																							
			250	4705	230	2500	90					50									1	2																							
			5300	3374	1130	2250	1162					167		4							3	19																							
			1600	3350	750	2200	1320					85		4							3	8																							
8	304	135	176641	271579	57336	149732	21469	2977	6253	336	1100	6127 ⁶	7	50	43	96	198	797	2	820	235	1003	21	29	5			4	10	2	9	8													

Načelnik Štaba
potpukovnik
R. Petovar

ZAPOVEST ŠTABA 2. ARMIJE NOVJ OD 5. JANUARA 1945.
ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA DA SPREČAVAJU PRODOR
NEPRIJATELJA OD VLASENICE KA BIJELJINI I TUZLI I DA
ZATVARAJU SVE PRAVCE SA SEVERA I ZAPADA KA TUZLI¹

STAB
II ARMIJE NOVJ
O. Br. 1
5 januara 1945
u 23 časa

ZAPOVEST

Sekcije: Mitrovica, Brod, Sarajevo i Zvornik razmera 1:200.000

Na sektoru Bjeljina - Brčko - Čelić nalazi se oko 10.000 Nemaca (u Bjeljini oko 2000, na prostoriji Čelić - Pukiš - Brčko oko 2000 i u Brčkom oko 6000) i oko 800 četnika (u Brezovom Polju).

Na prostoriji Bijela - G. Hrgovi - Cerik - Srnice koncentriše se oko 2000 ustaša i zelenokadrovaca i 400 četnika.

Na Trebavi nalazi se Trebavski četnički odred jačine oko 1200 ljudi.

U rejonu Gračanice oko 1200 ustaša i zelenokadrovaca.

U Doboju oko 2000 Nemaca.

Jedna četnička grupa jačine oko 3000 ljudi nalazi se na prostoriji Paklenica - Bukovica - Smrdin. Ostale četničke snage na prostoriji Karačić - Perovići - Hajderovići - Hrge.

1 o. m. u Vlasenicu su stigle izvesne nemačke snage, s manjom motorizacijom, čija jačina još nije utvrđena. Neprijatelj je izbacio obezbeđenja na liniju Zalukovik - Orlovača - Gradina (k. 604) - s. Musi. Džemat. U Han Pijesku takođe se nalazi jedna grupa Nemaca. Neprijatelj krstari duž komunikacije Han Pijesak - Vlasenica. Prema dosadanjim znacima, verovatno su ove nemačke snage prethodnica neprijateljske grupacije koja se povlači iz Sandžaka. U toku 4 o. m. neprijatelj iz Vlasenice vršio je izviđanja u pravcu severa i raspitivao se za pravac Vlasenica - Šekovići - Capardi. Verovatna namera ovog neprijatelja: probijanje na severu i eventualno ovlađivanje Tuzlom i glavnim komunikacijama između reke Bosne, Spreče, Drine i Save.

Naši prednji delovi u kontaktu su sa neprijateljem kod Vlasenice.

Zadatak je naše armije da spreči dalje prodiranje neprijatelja od Vlasenice ka severu - bilo ka Tuzli ili Bjeljini i odbaci ovu neprijateljsku grupu ka jugu. U isto vreme da zatvori sve pravce sa severa i zapada ka Tuzli.

NAREĐUJEMO:

1. - XXVIII divizija: 1. - Postaviće se na prostoriji Janja - Zabrđe - Koraj.

¹ Original u AVII, k. 1125, reg. br. 4-1/1; objavljen je u Zborniku NOR, tom IV, knj. 32, kao dokument br. 25.

Zadatak: sprečavanje neprijateljskog komuniciranja pravcem Bijeljina - Čelić i zatvaranje pravaca eventualnog neprijateljskog prodora iz Bijeljine ka jugu.

Granica zone dejstva: desno reka Drina, levo s. Smiljevac - k. 236 (sve zaključno) - s. Mirosavci - k. 532 (sve isključno) - Priboj - Stolice, k. 916 (sve zaključno).

2. - XVII divizija: 2. - Postaviće se na prostoriji s. Tetima - s. Lukavica - s. G. i D. Jasenica - s. Piperi - s. Mačkovac - s. Pirkovci.

Zadatak: zatvaranje pravca Brčko - Čelić - Tuzla s težnjom likvidacije neprijateljskog uporišta Čelić - Pukiš.

Granica žone dejstva: desno leva granica XXVIII divizije, a levo s. Bijela - Okresanica, k. 815 (zaključno) - s. Lisovići - s. Dobrnja (sve isključno).

3. - XIV korpus: 3. -

a) XXIII divizija: a) Dejstvovàée sa prostorije s. Miričina - s. Porječifia - s. Komari - s. Poljice - s. Bistarac - s. Lukavac Srpski.

Zadatak: zatvaranje pravca ka Tuzli od Gradačca, Doboja i Ozrena.

Granice zone dejstva: desno leva granica XVII divizije, a levo s. Ribnica - Radin (k. 727) - s. Mrđići - s. Šerići (sve zaključno).

b) XXV divizija: b) Odmah polazi pravcem Tuzla - Capardi - Papfača - Vlasenica i na prostoriji s. Simići - s. Prilug - š. Milići smenjuje jedinice 45. divizije.

Zadatak: najpogodnijim pravcem napada neprijatelja u Vlasenici s težnjom njegovog uništenja ili odbacivanja ka jugu. Po ovladivanju Vlasenicom zatvara pravac Han Pijesak - Vlasenica - Tuzla, odnosno Vlasenica - Zvornik.

Granica zone dejstva: desno po potrebi obuhvatajući Vlasenicu sa zapada, a levo Komić Grad - s. Krajčinovići - s. Hrnčić - Drinjak (k. 771) - s. Sopotnik na Drini (sve zaključno).

v) XLV divizija: v) Po dolasku i preuzimanju sadanje njene prostorije od strane jedinica XXV divizije, 45. divizija sa dve brigade prebaciće se na desnu obalu Drine.

Zadatak: poseda i fortifikacijski organizuje desnu obalu Drine u cilju jakog vatrenog dejstva na komunikaciju Drinjača - Zvornik - Kozluk - Branjevo i eventualne odbrane reke Drine od Drinjače do ušća. Obratite naročitu pažnju otseku Drinjača - Kurijači-

ca (zaključno) i rejonu s. Badovinci. Osmatrati pravac prema Ljuboviji.

Jednu brigadu postaviti na levoj obali Drine na prostoriji Drinjača - Zvornik. Zadatak: U slučaju eventualnog prodora neprijatelja od Vlasenice ka Drinjači, onemogućiti dalje nadiranje ka Zvorniku upotpunjujući svojim dejstvom organizovanu vatrenu odbranu sa desne obale.

4. - III korpus:

a) XXVII divizija:

a) Sadejstvuje XXV diviziji u napadu na Vilenicu, najpogodnijim pravcem sa zapada dejstvuje na komunikaciju Han Pijesak - Vlasenica sa zadatkom presecanja ove komunikacije i ovladavanja Han Pijeskom odbacujući neprijatelja ka jugu.

b) XXXVIII divizija:

b) U opštoj rezervi u rejonu Tuzle.

5. - Artiljerija:

5. - I i II artiljerijska brigada (bez protivkolskih diviziona) postaviće se na prostoriji ito:

a) sva oruđa sa konjskom vučom: s. Radalj - s. D. Borina - Koviljača;

b) sva oruđa sa motornom vučom: Koviljača - Loznica - Lešnica.

Zadatak: dejstvo na komunikaciju Drinjača - Zvornik - Branjevo - Janja, a eventualno potpomaganje 45. divizije u odbrani reke prine.

Obe artiljerijske brigade stavljaju se pod komandu majora Cerovića Vojislava, koji će prilagoditi dejstvo artiljerije zadatku 45. divizije- Biti u stalnoj vezi sa štabom ove divizije.

Major Cerović izdaće detaljnu artiljerisku zapovest I i II artiljerijskoj brigadi u cilju izvršenja postavljenog zadatka.

6. - Sve divizije organizovaće svoje položaje po dubini, koristeći do maksimuma teren i utvrđivanje, uvek organizujući potpun plan vatre svih oruđa.

Na najpogodnijim pravcima držati dovoljno jake rezerve, koje će biti u stanju da u pogodnom momentu aktivno dejstvuju.

Napominjemo, da je najbolje izvršenje dodeljenih zadataka aktivno - ofanzivno dejstvo, dok je pasivna odbrana unapred osuđena na neuspeh. U pogodnim momentima vršiti napade jakim snagama razjasetljivijim pravcima prema pojedinim važnim objektima, a sa manjim delovima stalno vršiti napade u više pravaca i na što većoj dubini.

7. - Veze:

a) održavati stalno vezu sa susednim jedinicama u cilju uzajamnog obaveštavanja i sadejstva;

b) radio veze održavati prema već utvrđenom planu;

v) telefonske veze uspostaviti sa višim štabovima, koristeći pri tom sve postojeće telefonske linije.

8. - Izveštaji: svakodnevno slati najmanje dva puta radiografski izveštaj a jedanput pismeni po kuriru.

9. - Svi štabovi i rukovodioci obratiće najveću pažnju na disciplinu vatre i preduzeće sve mere da se postigne maksimalna štednja municije.

10) - Sve sanitetske ustanove i bolnice, zaključno sa korpusnim, moraju se nalaziti u sastavu svojih jedinica, pošto prethodno evakušu sve teže i lakše ranjenike nesposobne za pokret u armijske bolnice u Loznici i Šapcu.

Detaljna uputstva izdaće načelnik sanitetskog odeljenja ovoga štaba.

11. - Od 6 o.m. štab armije nalaziće se u Tuzli.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik
Blažo Lompar

M. P.

Komandant,
general-lajtnant
Koča A. Popović

Načelnik štaba,
general-major,
Ljubo Vučković

DOSTAVLJENO:

Štabu III i XIV korpusa,
Štabu XVII i XXVIII divizije,
Načelniku artiljerijskog odeljenja
ovoga štaba.

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Broj: 19, dana: 12. I. 1945. god.

Prednje primljeno na znanje.
U spise.

Načelnik Štaba - major

ZAPOVEST ŠTABA 14. KORPUSA NOVJ OD 6. JANUARA 1944.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA ZATVARANJE
PRAVACA OD DOBOJA I SREBRENICA KA TUZLI
I ZA NAPAD NA VLASENICU¹

ŠTAB
XIV SRPSKOG KORPUSA
O. Br. 9
6 januara 1945 g.

ZAPOVEST

Sekcija: Mitrovica, Brod, Sarajevo i Zvornik 1 : 200.000

Na sektoru Bijeljina - Brčko - Čelić nalazi se oko 10.000 Nemaca (u Bijeljini oko 2.000, na prostoriji Čelić - Pukiš - Brčko oko 2.000, i u Brčkom oko 6.000, a u Brezovom Polju oko 800 četnika).

Na prostoriji Bijela - Gornji Hrgovi - Cerik - Srnice koncentriše se 2.000 ustaša i zelenokadrovaca sa 400 četnika. Na Trebavi nalazi se Trebavski četnički odred u jačini oko 1.200 ljudi.

Na prostoriji Gračanice nalazi se oko 1.200 ustaša i zelenokadrovaca, u Doboju oko 2.000 Nemaca.

Jedna četnička grupa jačine oko 3.000 ljudi nalazi se na prostoriji Paklenica - Bukovica - Šmrđin. Ostale četničke snage nalaze se na prostoriji Karačići - Perovići - Hajderovići - Hrge.

1. o.m. u Vlasenicu su stigle izvesne nemačke snage s manjom motorizacijom. Snaga ovih delova još nije utvrđena. Neprijatelj je izbacio obezbeđenja na liniju Zalukovik - Orlovača - Gradina (k. 604) - Muslimanski Džemat. U Han Pijesku takođe se nalazi jedna grupa Nemaca. Neprijatelj krstari komunikacijom Han Pijesak - Vlasenica. Pretpostavljamo da je ovo nemačka prethodnica njihove grupe koja se povlači iz Sandžaka. U toku 4 o.m. neprijatelj je iz Vlasenice vršio izviđanje u pravcu severa i raspitivao se za pravac Vlasenica - Šekovići - Capardi. Verovatna namera ovog neprijatelja je probijanje ka severu i eventualno ovladavanje Tuzlom i glavnim komunikacijama između reke Bosne, Spreče, Drine i Save.

Zadatak je naše armije da spreči nadiranje neprijatelja od Vlasenice ka severu - bilo ka Tuzli ili Bijeljini - i odbaci ovu neprijateljsku grupu ka jugu. U isto vreme da zatvori sve pravce sa severa i zapada ka Tuzli.

XXVIII divizija postaviće se na prostoriji Janja - Zabrđe - Koraj. Glavni zadatak ove divizije je sprečavanje neprijateljskog komuniciranja pravcem Bijeljina - Čelić i zatvaranje pravaca eventualnog neprijateljskog prodora iz Bijeljine ka jugu.

XVII divizija nalaziće se levo od XXVIII divizije na prostoriji s. Tetima - s. Lukavica - s. Gornja i Donja Jasenica - s. Piperi - s. Mačkovac - s. Pirkovci. Leva granica zone dejstva ove divizije je s. Bijela - Okresanica (k. 815) zaključno - s. Lisovići — s. Dobrnja sve isključno.

¹ Original u AVII. k. 1090, reg. br. 13-1; objavljen je u *Zborniku NOR*, tom IV, knj. 32, kao dokument br. 33.

Zadatak ove divizije je zatvaranje pravca Brčko - Čelić - Tuzla sa težnjom likvidacije neprijateljskog uporišta Čelić - Pukš.

Za izvršenje zadataka koji se postavljaju jedinicama XIV srpskog korpusa.

NAREĐUJEMO:

XXIH divizija; sa dve brigade postaviće se na liniju Podorašje - Smoluća - Prline - Puračić - Milino Selo - Priluk - Omazići sa zadatkom zatvaranja pravca Doboj - Tuzla i Srnice - Srebrenik - Tuzla, radi čega će se na ovoj komunikaciji imati izvesne svoje delove u visini s. Podorašje.

14. brigada ako je uspela svojim napadom na Gračanicu zadržaće se na liniji Babići - Pašalići - Stjepan Polje, a ukoliko nije uspela da likvidira Gračanicu, povući će se bliže jedinicama VII i IX brigade.

Vršiti daljnja izviđanja u pravcu Majevice, Ozrena i Doboja.

XXV divizija; odmah će krenuti na prostoriju Osmaci - Capardi - Matkovac - Podborogovo - Vacetina sa zadatkom da se rasporedi na prostoriji: Jasen - Stupari - Rajevina - Pijuke - Solakovina. Sa ove prostorije poseti polazne položaje za napad i 9. januara zorom preduzeti napad na neprijateljski garnizon u Vlasenici.

Desno od XXV divizije na pravcu: Turalići - Malo Polje - Kameniti Dolovi napadaće XXVII divizija, sa kojom uhvatiti i održavati tesnu vezu.

45. divizija; za vreme napada snaga XXV divizije na Vlasenicu zadržaće jednu brigadu sa glavnim snagama na liniji: Vukovići - Vrtoče - Podgora - Supač - Donje Vrsinje. Desno obezbeđenje ove brigade biće iznad čuka kod s. Nedelište gde će se održavati veza sa XXV divizijom. Ova brigada 45. divizije ima zadatak zatvaranja pravca od Vlasenice prema Zvorniku i u vremenu napada XXV divizije da s njome sadejstvuje napadajući Vlasenicu sa istočne strane. Ova brigada ne treba da se angažuje u daljnjem gonjenju neprijatelja, jer će to biti zadatak XXV i XXVII divizije.

Do daljeg naređenja 45. divizija zadržaće jednu brigadu na liniji Kalabače - Kamenica - Drinjača. Jedinice 9. brigade moraju se na ovim položajima dobro utvrditi a starešine su dužne da lično izrade plan vatre i da obiđu svako automatsko oruđe i položaj bacača, te da mu na licu mesta izdadu zone dejstva.

Treću svoju brigadu odmah će prebaciti preko Drine sa zadatkom da posedne i fortifikacijski organizuje desnu obalu Drine u cilju jakog vatreneog dejstva

na komunikaciji Drinjača - Zvornik - Kozluk - Branjevo i eventualno primi odbranu reke Drine od Drinjače do ušća. Obratiti naročito pažnju otseku Drinjača — Kurijačica zaključno i rejonu s. Badovinci. Dobro i neprekidno osmatrati pravac prema Ljuboviji.

Tesnu vezu održavati sa XXV, a preko nje i sa XXVII divizijom.

Artiljerija:
bez protikolskih divizionara

Prva i Druga artiljerijska brigada. postaviće se na prostoriju:

a) sva oruđa sa konjskom vučom s. Radalj, s. Donja Borina, Koviljača;

b) sva oruđa sa motornom vučom na prostoriji: Koviljača - Loznica - Lešnica.

Zadatak artiljerije je dejstvo na komunikaciju: Drinjača - Zvornik - Branjevo - Janja, a eventualno potpomaganje 45 divizije u odbrani reke Drine.

Obe artiljerijske brigade stavljaju se pod komandu majora Cerovića Vojislava, koji će biti u stalnoj vezi sa Štabom 45 divizije.

Sve jedinice organizovaće svoj položaj po dubini, koristeći do maksimuma teren i fortifikaciju, uvek organizovati potpun plan vatre svih oruđa.

Na najpogodnijim pravcima držati dovoljno jake rezerve, koje će u pogodnom momentu aktivno dejstvovati.

Napominjemo svim jedinicama, da je najbolje izvršenje dodeljenih zadataka aktivno ofanzivno dejstvo, dok je pasivna odbrana unapred osuđena na neuspeh. U pogodnim momentima vršiti napade jakim snagama na najosetljiviji pravac neprijateljskog dejstva i pojedinim važnim objektima, a sa manjim delovima stalno vršiti napade u više pravaca i na što većoj dubini.

Štabovi divizija odmah će uputiti svoje obaveštajce i izviđačke čete radi prikupljanja potrebnih podataka o neprijatelju i njegovim namerama.

Veze:

a) održavati stalno vezu sa susednim jedinicama u cilju uzajamnog obaveštavanja i sadejstva;

b) radio veze održavati prema utvrđenom planu;

v) telefonske veze postaviti sa višim štabovima, koristeći pri tome sve postojeće telefonske linije.

IZVEŠTAJ:

Svakodnevno slati najmanje dva puta radiogramski izveštaj, a jedanput pismeno po kuriru.

Svi rukovodioci i štabovi obratiće najveću pažnju na disciplinu vatre i preduzeće sve mere da se preduzme maksimalna štednja municije.

Sanitet:

Sve sanitetske ustanove i bolnice, zaključno sa korpusnim, moraju se nalaziti u sastavu svojih jedinica, pošto prethodno evakuištu sve teže i lakše ranjenike nesposobne za pokret u armijske bolnice u Loznici i Šapcu.

Štab korpusa:

Komandant sa jednim delom operativnog i obaveštajnog otseka nalaziće se kod 45. divizije.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

NAČELNIK
pukovnik
Mihovil Tartalja

POLITKOMESAR
pukovnik
Đuro Lončarević

M. P.

STAB
XXV DIVIZIJE NOVJ
O. br. 16
6. I 1945
Položaj

ZAPOVEST ŠTABA 2. ARMIIJE NOVJ OD 8. FEBRUARA 1945.
ŠTABOVIMA 3. KORPUSA I 17. I 25. DIVIZIJE ZA NAPAD NA
NEMAČKE SNAGE KOD ZVORNICA¹

STAB CI
Op. br. 102
8. februara 1945. g.
u 12,30 časova

ZAPOVEST
Sekcija Zvornik, razmera 1:100.000 (naše izdanje)

22. nemačka ojačana divizija posle probijanja od Vlasenice preko Drinjače ka Zvorniku prikuplja se na prostoriji Zvornik - Drinjača. Neprijatelj se obezbeđuje držeći liniju Zvornik - s. Marčići - Liplje k. 356 - Dobra Voda k. 370 - k. 399 - s. Pravoslavna Kamenica - s. Veoče - s. Miljanovići k. 527, a dalje ka jugu drži neposredne položaje koji obezbeđuju komunikaciju Drinjača - Vlasenica.

5. o.m. oko 200 neprijateljskih kamiona stiglo je u Vlasenicu sa pravca Sokolca i primećeni su njihovi pokreti ka Drinjači.

6. o.m. primećeno je jače grupisanje neprijatelja na: Mlađevcu, Kula Gradu, Marčićima, Dobroj Vodi i Diviću. Neprijateljski bacači skoncetrirani su u rejonu Marčića i Dobre Vode. Od artiljerije neprijatelj je postavio jedan top ka Kula Gradu, jedan top između s. Šabići Sefići, a od ranije deistvovala je artiljerijom sa pravca s. Šamani.

7. o.m. oko 7 časova neprijatelj je preduzeo napad ka severu na položaje P 1 i posle jače borbe uspeo da ovlada linijom južni deo s. Gušteri - Korduni - Vratolomac k. 379. U isto vreme preduzeo je napad ka zapadu na položaju S 1 i u toku dana uspeo da ovlada osloncima Lišina k. 508 - Ahmetovo Brdo. Uveče ovoga dana jakim protivnapadom delova S 1 neprijatelj je odbačen sa Lišine k. 508 i zadržao se na bezimenoj čuki između Lišine i Stana, gde se uporno brani.

Verovatna je namera neprijatelja da se probije ka Bijeljini, u kom cilju teži da ovo probijanje obezbedi ovladajući vododelnicom Spreče i Drine.

Na ovoj prostoriji neprijatelj je opkoljen rasporedom naših jedinica, koje mu ometaju probijanje ka severu, a naročito 22. divizija svojim efikasnim dejstvom na komunikaciju Drinjača - Zvornik.

Naša armija ima zadatak da iskoristi ovaj nepovoljan položaj neprijatelja i da ga počesno uništi. U tom cilju mora predhodno da razdvoji neprijatelja najmanje na dve grupe i potom pristupi uništenju čelne grupe.

¹ Original AVII, k. 272, reg. br. 9-1; objavljen je u *Zborniku NOB*, tom IV, knj. 33, kao dok. br. 50.

NAREĐUJEMO:

1) *Grupa za proboj*
Pod rukovodstvom štaba A 1
tri brigade A 1
dve brigade R 1
Svega pet brigada

1) U toku noći 8/9. o.m. prikupiće se i zauzeti polazni položaj za napad i to:

a) A 1 s. Samarići - Đafin K. k. 534 (zaključno);

b) R 1 Đafin K. k. 534 (isključno) - k. 238 - raskrsnica puteva 300 m. severoistočno od k. 417 (Drugi Deo).

Zadatak: Izvršenje proboja neprijateljskog položaja na otketu između reke Kamenice i Jošanice, potpuno razdvajajući neprijatelja na dve grupe. Po izvršenom proboju pristupiti likvidaciji čelne grupe severno od reke Jošanice, obezbeđujući se od južne grupe. U likvidaciji čelne grupe sadejstvovaće jedinice P 1 i S 1.

Izvršenje proboja:

9. o.m. u tri časa ujutro A 1 i R 1 otpočeće podilaženje i uvlačenje sa što više kolona u dubinu neprijateljskog položaja, tako da u svanuće otpočne borba u celoj dubini neprijateljske odbrane u cilju ostvarenja proboja.

A 1 dejstvuje opštim pravcem Đafin K k. 534 - k. 399 - s. Šabići - s. Sefići - Vlasinje k. 394.

R 1 dejstvuje opštim pravcem k. 238 - Pravoslavna Kamenica - Strnine k. 342.⁷

Glavni neprijateljski oslonac Velika Njiva k. 537 mora se predhodno zauzeti zajedničkim dejstvom A 1 i R 1 sa zapada, severa i juga. Po zauzimanju ovog oslonca zajednički dejstvovati i likvidirati s. Šamane. Po ovladivanju dejstvovati i likvidirati s. Šamane. Po ovladivanju ovim selom jedinice R 1 dejstvuju ka jugu držeći čvrsto Veliku Njivu i Strninu. Jedinice A 1 dejstvuju ka severu držeći čvrsto liniju Vlasinje k. 394 - Šabići k. 399 sa težištem na pravcu Dobra Voda - Liplje k. 356 - Kula Grad, otsecajući i jako pritiskujući na Mladevac k. 527.

Probijanje vršiti energičnim i brzim prodiranjem, koristeći nebranjene međuprostore neprijateljske odbrane, obilazeći i dejstvujući na bok i iz pozadine na pojedine neprijateljske oslonce. Koristiti svaki uspeh pojedinca, delova i jedinica u cilju daljeg proširenja uspeha orijentišući na ta mjesta glavne prodore.

Zauzete zemljišne linije odmah čvrsto posedati i držati sa potrebnim delovima postavljajući na iste teške mitraljeze i prateća oruđa (sa zadatkom potpomaganja daljeg prodiranja naših jedinica). Za dalje prodiranje sa zauzetih linija ubacivati jedinice iz dubine našeg rasporeda. Prateća oruđa postavljena na zauzetoj liniji imaju zadatak da svojom vatrom odbiju sva-

ki neprijateljski protivnapad i da štite krila i bokove jedinica koje prodiru u dubinu neprijateljske odbrane.

Naročito obratiti pažnju na krila i bokove jedinica koje prodiru, iza čijih krila dejstvovati mitraljeskom vatrom i desetinama i vodovima automatičara.

Pojedine neprijateljske oslonce, koji se ne mogu brzo likvidirati, otsecati od ostalog sistema neprijateljske odbrane blokirajući ih sa najpotrebnijim našim delovima, a po pristizanju naših jedinica iz dubine rasporeda odmah pristupiti njihovoj likvidaciji.

Po izbijanju jedinica A 1 na liniju Vlasinje k. 394 - s. Šabići - k. 399 i delova R 1 na liniju k. 238 - južne padine Velike Njive - Strnine k. 342 odmah preduzeti hitnu organizaciju ove linije za odbranu, organizovati plan vatre, iskopati rovove i zaklone. Ove linije treba da služe kao glavni oslonci za dalje dejstvo ka severu, odnosno jugu i da potpuno obezbede izvršeni proboj.

U cilju demonstrativnog dejstva i vezivanja neprijatelja na oteku između reke Kamenice i Drinjače R 1 uputiće jedan bataljon pravcem Glođansko Brdo - k. 452 - Dugi Deo k. 417 - s. Liješanj - s. Kostijerevo, sa zadatkom što jačeg pritiska na ovaj otek i posrednog obezbeđenja desnog krila, boka i pozadine jedinica R 1.

2) *Grupa za napad i sadejstvo grupi za proboj*

Pod rukovodstvom štaba E 1

tri brigade P 1

tri brigade S 1

Svega šest brigada

2) 9. o.m. tačno u tri časa otpočinje napad sa sadanjih svojih položaja na neprijatelja pred sobom sa težištem na pravcima Lišina - Stan - Zmajevac, Krš - Korduni - Stan i Ahmetovo Brdo - Marčići - Gaj.

Naročito ispoljiti jak pritisak za celo vreme izvršenja proboja na oteku između Kamenice i Jošanice. Po izvršenom proboju tesno sadejstvovati jedinicama A 1 u uništenju čelne grupe, u kom cilju još pre početka napada uhvatiti i stalno držati čvrsto vezu kod s. Samarića.

Pored sadejstva zadatak je ove grupe da sigurno zatvori pravac Zvornik - Capardi.

3) *Artiljerija A 5*

a) Preteča artiljerija:

1 baterija 76 mm

1 baterija bacača

Svega 8 oruđa

a) Pridaje se jedinicama S 1 sa zadatkom pratećih oruđa u toku napada. Raspored i zadatke izvršiti u saglasnosti sa štabom S 1 i E 1.

b) Artiljerija za neposredno potpomaganje:
divizion 76 mm. (bez jedne baterije)
i divizion bacača (bez jedne baterije)
Svega 16 oruđa

b) Postaviće se na prostorijski Planina - Perunika k. 528 - Cerik.

Zadatak: potpomaganje napada jedinica S 1 i P 1. Eventualno dejstvo protiv neprijateljske artiljerije.

Obezbediti koncentraciju vatre svih mogućih oruđa na: Stan - Marčiče - Liplje - Mlađevac - Kula Grad - Gaj i Zmajevac.

v) Glavnina artiljerije:
divizion teških topova »Zis«
Svega 8 oruđa

v) Postaviće se na prostorijski Pašin Put - Capardi - Kusonje.

Zadatak: dejstvo protiv neprijateljske artiljerije i rezervi. Eventualno po potrebi potpomaže dejstvo artiljerije za neposredno potpomaganje.

Celokupna artiljerija pridaje se štabu E 1 sa kojim će Štab A 5 izvršiti podelu ciljeva i dejstvovati po traženju rukovodilaca pešadijskih jedinica kojima su pojedini delovi artiljerije neposredno pridodati. *Sva oruđa imaju biti spremna za dejstvo 9. o.m. u tri časa ujutro.*

4) 22. divizija:

4) Sa položaja na desnoj obali Drine 9. o.m. u 4 časa ujutro otpočinje dejstvo jakom vatrom na komunikaciju Drinjača - Zvornik.

Artiljerija u sastavu ove divizije u isto vreme tuče koncentričnom vatrom Šamane i Drinjaču, a najpotrebnijim delom Divić. Dejstvo artiljerije naročito ispoljiti na neprijateljska artiljerijska oruđa koja se pojave (otkriju) svojim dejstvom sa pomenutih prostorijski. Za celo vreme izvršenja proboja jedinica A 1 i R 1 svojom vatrom sprečavati dejstvo neprijateljskih rezervi sa pravca Drinjače i Šamana. Ove jedinice povremeno će obeležavati liniju prednjih delova paljenjem vatri. Kada vatre budu upaljene u rejonu Šamana, onda vatru artiljerije preneti na Drinjaču, Divić, a eventualno i na Mlađevac.

U cilju demonstrativnog napada sa pravca istoka i vezivanja neprijateljskih snaga u rejonu Drinjače, 22. divizija sa jednim bataljonom preći će Drinu južno od Drinjače sa zadatkom dejstva prema Drinjači levom obalom Drine. Dejstvo ovog bataljona treba da se ispolji 9. o.m. u 4 časa ujutro.

5) Veze:

Centar veze ovoga štaba biće u s. Memići.

Štabovi E 1, A 1 i A 5 postaviće svoje zasebne neposredne telefonske linije i vezati se za naš centar. Ove veze moraju biti postavljene i

otpočeti funkcioniranje 8. o.m. u 24 časa. Ovom vezom ne sme se niko služiti niti za istu vezivati sem gore pomenutih štabova.

Pored ovih veza, obzirom na veličinu prostorije i karakter zemljišta, predvideti potreban broj kurira na konjima. 9. o.m. u 6 časova štab A 1 i E 1 uputiće nam po dva kurira na konjima.

Radio-veze odžavati po predviđenom planu.

6) Za vezu sa avijacijom, u momentu nailaska, sve jedinice obeležice liniju svojih prednjih delova postavljanjem crvenih platna.

7) Grupa za proboj u toku izvršenja proboja, za vezu sa artiljerijom koja dejstvuje sa desne obale Drine, obeležavaće povremeno linije prednjih delova i to:

a) U toku napredovanja i izbijanja na pojedine linije obeležavanje vršiti paljenjem vatri.

Prve vatre upaliti tek po ovladavanju Velikom Njivom, a potom po izbijanju i ovladavanju pojedinim osloncima istočno, severno i južno od Velike Njive.

b) Kada jedinice A 1 i R 1 izbiju u zonu dejstva naše artiljerije sa desne obale Drine, znak za obustavljanje artiljerijske vatre daće puštanjem tri raketle, od kojih dve iste boje. Na ovaj znak naša artiljerija obustaviće svoju vatra u pravcu odakle su date raketle, odnosno preneće vatra na ciljeve koje neprijatelj drži i sa kojih ispoljava najaktivnije dejstvo.

8) Evakuacionu stanicu armije organizovaće načelnik saniteta ovog štaba u s. Memići. Sve jedinice sem P 1 upućivaće ranjenike na ovu stanicu, odakle će dalju evakuaciju dirigovati načelnik saniteta ovog štaba.

9) Svi štabovi i rukovodioci preduzeće potrebne mere da se utrošak municije svede na minimum, pri čemu ostvariti punu disciplinu vatre i otvaranje iste samo po naređenju nadležnih rukovodilaca. Naročito štediti artiljerijsku municiju i artiljerijom dejstvovati samo na važne i one ciljeve čije neutralisanje ili uništenje ima presudnog uticaja na ishod borbe koja je u toku.

10) U toku današnjeg dana štabovi divizija i svi niži štabovi izvršice detaljno izviđanje osmatranjem zemljišta i neprijatelja, tačno odrediti pravce i zone dejstva pojedinih jedinica, uzastopne linije i oslonce kojim treba ovladati, način potpomaganja i dejstva mitraljeza i pratećih oruđa, postupak u slučaju neprijateljskog protivnapada, u slučaju jakog otpora neprijatelja na pojedinim osloncima ne trošiti se nepripremljenim novim pokušajima ovladavanja, već iste sistematski pripremiti jakim vatrom svih oruđa i kadgod je moguće svežim snagama.

Naročito skrećemo pažnju na važnost i blagovremenu upotrebu rezervi, koje se moraju nalaziti na pravcu težišta dejstva i na mestu odakle je obezbeđena njihova blagovremena upotreba. Sve rezerve stalno moraju biti u prvoj borbenoj gotovosti spremne da svakog momenta stupe u dejstvo.

11) Prve izveštaje dostaviti ovome štabu 9. o.m. po zauzimanju polaznih položaja za napad, a potom u 9, 12, 15 i dalje svaka tri časa. Ove izveštaje podnositi telefonskim putem ili pismeno peko kurira. Svakom radio-vezom obavezno, bez obzira na podnete izveštaje telefonskim putem ili putem kurira, izveštavajte nas o situaciji na vašem sektoru naznačujući našu i neprijateljsku liniju, kao i vašu dalju odluku.

Objašnjenje šifri

Šifra	Naziv štaba
C-1	Štab 2. armije
E-1	Štab 3. udarnog korpusa
A-1	Štab 17. udarne divizije
P-1	Štab 25. udarne divizije
R-1	Štab 27. udarne divizije
S-1	Štab 38. udarne divizije
A-5	Štab 1. artiljerijske brigade 17. divizije

12) Za celo vreme borbe svi štabovi moraju imati svoje stalne osmatračnice i osmatrače, koji su dužni da osmatraju, stalno prate tok borbe i najbržim putem dostavljaju izveštaje štabovima divizija. Ovi štabovi po sređivanju primljenih podataka hitno šalju kratke izveštaje svom pretpostavljenom štabu.

Na svakoj osmatračnici dotičnog štaba mora se uvek nalaziti bar po jedan član štaba.

13) *Prijem ove zapovesti potvrdite nam pismeno i prvom radio-vezom.*

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Prepisati!

Načelnik Operativnog odeljenja,
potpukovnik
Rad. Đ. Đurić

Komandant,
general-lajtnant
Koča Popović

DOSTAVLJENO:

Štabu: E 1, R 1, A 1, P 1, S 1
i izvodno A 5

Napomena: Štab P 1 odmah po prijemu ove zapovesti prepisaće tačku 4) i tačku 7) ove zapovesti i najhitnije dostaviti štabu 22. divizije.

Prilog: skica sadanje situacije i datih zadataka (za P 1 se ne šalje).

ZAPOVEST ŠTABA 17. NOU DIVIZIJE OD 8. FEBRUARA 1945.
POTČINJENIM JEDINICAMA I ŠTABU 27. NOU DIVIZIJE ZA NAPAD
NA NEMAČKE SNAGE NA KOMUNIKACIJI
DRINJAČA - ZVORNIK¹

ŠTAB
A-1
Op. br. 18
8—II—1945.

ZAPOVIJEST
Sekcija Zvornik 1:100.000

Neprijateljska komunikacija dolinom Drine ugrožena je od strane naših jedinica sa obe strane reke. Naročito se ispoljilo jako dejstvo naše 22. divizije koja svojom koncentričnom vatrom direktno dejstvuje na komunikaciju kojom se neprijatelj povlači. Da bi osigurao svoj levi bok neprijatelj vrši povremeno napade na položaje naših jedinica na levoj obali Drine sa ciljem da ih što više odbaci prema zapadu i olakša svoj položaj za dalje probijanje na sever.

Naša armija ima zadatak da iskoristi ovaj nepovoljan položaj neprijatelja i da ga sistematski uništi.

Naša divizija i R-1 dobile su zadatak da dejstvuju kao zasebna udarna grupa pod neposrednom operativnom komandom Štaba A-1 sa ciljem da se preseče neprijateljska kolona na međuprostoru Drinjača - Zvornik na dve grupe a zatim pristupi uništavanju severne grupe.

Za izvršenje toga zadatka.

NAREĐUJEMO:

1.) R-1 sa svoje dve brigade u toku 8/9. ov.m. prikupiće se i zauzeti niži položaj Đafina k. 534 (isključno) - k. 238 - raskrsnica puteva 300 m. severoistočno od k 417 (Dugi Deo).

Sutra 9. ov.m. u 3 časa ujutru R-1 otpočeće podilaženje i napad na sledeći način:

a) Jednom svojom brigadom izvršiti napad pravcem k. 238 - Pravoslavna Kamenica - Strnine - k. 342 sa ciljem izbijanja na komunikaciju i presecanje iste na k. 150. Čim brigada ovlada tom linijom mora utvrditi i organizovati položaje k. 238 - južne padine Velike Njive - Strnine - k. 342 i istočno sve do ceste orijentišući celu brigadu prema jugu vršeći pritisak na pravcu Drinjače.

Sa drugom brigadom u isto vreme krenuti južnim padinama Đafine kose, likvidirati neprijateljske položaje Velika Njiva - k. 437 - Novo Selo - Šamani i što pre težiti ovlađivanju k. 377, dejstvujući direktno na komunikaciju istočno od k. 377, gde Drina pravi okuku.

Rad obeju brigada povezati tako da jedna drugoj sadejstvuje u izvršenju dobijenih zadataka.

¹ Original u AVII, k. 272, reg. br. 14-1; objavljen je u Zborniku NOR, tom XI, kao dok. br. 38.

Brigada koja bude određena da likvidira Veliku Njivu i Šamane izvršice taj zadatak u zajednici sa jednom brigadom A-1. Zato treba voditi računa da brigada R-1 napada neprijatelja sa južne strane, dok će brigada A-1 napadati na istoj liniji sa severne strane.

2) A-2: Sutra 9. ov.m. tačno u 3 sata ujutru izvršice napad pravcem Đafina kosa - k. 399 - Velika Njiva - k. 437 - Šamani - k. 377, sa ciljem da u zajednici sa jednom brigadom R-1 što brže ovlada neprijateljskim položajima na toj liniji i izbije na komunikaciju Zvornik - Drinjača.

Sa jednom četvrtinom svojih snaga sadejstvovati brigadi A-3 na pravcu Dobra Voda - Šabići - Sefići osiguravajući jednovremeno time levi bok svojoj glavnini koja mora u zajednici sa jednom brigadom R-1 sadejstvovati.

Štab A-2 neka povede računa da ne dođe do mešanja i nagomilavanja sa brigadom R-1 s obzirom da će obe imati cilj ovladati jednom te istom linijom. Da bi se to izbeglo, jedinice A-2 napadače na pom. liniju sa severne strane.

3.) A-3: Po prikupljanju svih svojih delova na prostoriji Stanišići - Samarići sutra 9 ov. m. tačno u 3 časa ujutru izvršice napad pravcem Samarići - Dobra Voda - Šabići - Sefići sa ciljem ovladavanja neprijateljskim uporištima na toj liniji i presecanja komunikacije Zvornik - Drinjača. U levo brigada će održavati vezu sa našim jedinicama na prostoru Glumine a u desno održavati vezu i sadejstvovati sa jedinicama A-2 u izvršenju zadatka.

4.) A-4: Sa jednim bataljonom zadržaće se u s. Memići kao osiguranje naših neboraćkih delova i prihvat ranjenika. Sa jednim bataljonom postaviti se u s. Kusonje sa zadatkom prihvata ranjenika i sprovođenja za Memiće. Taj bataljon ne sme se raspliniti jer služi istovremeno kao brigadna rezerva. Sa dva bataljona postaviti se na prostoriju s. Stanišići. Na tom prostoru uhvatiti vezu sa Štabom A-3. Ta dva bataljona biće u opštoj divizijskoj rezervi, no ukoliko A-3 na svom nastupanju bude naišla na jače neprijateljske tačke a koje bi iziskivale duže vremena za likvidaciju, primiće to u zadatak A-A sa ta svoja dva bataljona, s tim što će takva uporišta prvo blokirati a potom pristupiti uništenju. Time oslobodava A-3 za izvršenje njoj postavljenog zadatka. Da bi se sadejstvo u praksi ostvarilo, najtešnja veza mora biti za sve vreme akcije između štaba A-3 i A-4.

5.) Po izvršenoj likvidaciji neprijateljskih uporišta na levoj obali Drine i izvršenom presecanju neprijateljske kolone naše snage postaviće se na sledeći način:

a) Jedinice R-1 utvrdiće i organizovati položaje na liniji k. 238, 215, 456, 342. Ti položaji služiće snagama R-1 kao polazna baza za nadiranje prema jugu u pravcu Drinjače, što mora uslediti odmah čim se ostvari definitivni proboj neprijateljske utvrđene linije.

b) Naročito je važno da jedinice R-1 po izvršenom prodoru ispolje jaku aktivnost prema Drinjači, jer time osiguravaju uspešno uništenje severne, tj. čelne kolone.

6.) A-2: Po ovladavanju neprijateljskim uporištima na određenoj liniji orijentisaće glavninu svojih snaga prema Mladevcu - k. 527 s ciljem likvidacije istog. Potreban deo svojih snaga orijentisati prema Liplju za osiguranje boka i potpomaganje jedinica A-3.

7.) A-3: Po izvršenom čišćenju neprijateljskih položaja na određenoj liniji glavninu svojih snaga orijentisaće preko Šabića - Sultanovića - Lipnja vršeći pritisak na neprijateljske pozicije Kula Grad i dalje prema Zvorniku. Jednim delom svojih snaga osigurati svoj levi bok na pravcu, s. Marčići - Stan.

8.) A-4: Zadržaće se do daljeg naređenje na položajima koji su predviđeni ovom zapovešću.

Probijanje vršiti energičnim i brzim prodiranjem, koristeći izabrane međuprostore neprijateljske odbrane, obilazeći i dejstvujući na bok i iz pozadine na pojedine neprijateljske oslonce.

Zauzete zemljišne linije odmah čvrsto posedati i držati sa potrebnim delovima postavljajući na iste teške mitraljeze i prateća oružja sa zadatkom potpomaganja daljeg prodiranja naših jedinica. Za dalje prodiranje sa zauzetih linija ubacivati jedinice iz dubine vašeg rasporeda i za to će svaki štab predvideti potrebne rezerve koje ne samo da će služiti za pojačanje prodora već i kao prihvatni položaji u slučaju neprijateljskih kontranapada.

Naročito obratiti pažnju na krila i bokove koje treba osigurati postavljanjem automatskih oruđa na pogodna mesta.

Pojedine neprijateljske oslonce koji se ne mogu odmah likvidirati treba manjim delovima markirati, odsecati i zatim rezervama pristupiti njihovom urjištenju.

9.) U cilju demonstrativnog dejstva i vezivanja neprijatelja na otku između reke Kamenice i Drinjače, R-1 uputiće jedan bataljon pravcem: Glođansko Brdo, k. 452 - Dugi Deo, k. 417 - Liješanj - Kostijerevo, vršeći tako pritisak na samu Drinjaču. Taj bataljon mora obezbeđivati desno krilo i bok jedinica R-1.

10.) Našim jedinicama sadejstvovaće i artiljerija sa obe strane Drine. 22. divizija sa druge strane Drine vršiće demonstrativne napade na neprijatelja.

11.) Veze:

Štab R-1 povući će telefonsku liniju od svoga štaba do s. Samarići, gde će se u toku sutrašnjeg dana nalaziti ovaj štab. Čim stigne četa za vezu ovoga štaba, preduzećemo potrebne mere da povežemo brigade A-2 i A-3 takođe sa ovim štabom.

Štab R-1 i štabovi A-2 i A-3 organizovaće jača odeljenja kurira konjanika i osigurati vezu sa ovim štabom tako da na svaka 2 sata šalju pismene izveštaje. Prve izveštaje dostaviti ovom štabu 9. ov.m. u 3 časa, tj. kada jedinice krenu sa polaznih položaja u napad. Taj izveštaj poslati u s. Snagovo, zaseok Jasikovići. U 9. sati 9 ov. m. početi slati izveštaje u s. Samarići. Pored pismenih izveštaja redovno slati izveštaje putem radio-stanica i preko telefona. Štab R-1 i štabovi A-2, A-3 i A-4 poslaće sutra 9 ov. m. u 3 časa izjutra sa prvim izveštajem po četiri kurira na konjima koji će ostati za vezu kod ovoga štaba za vreme čitave operacije.

12.) U momentu nailaska naše avijacije sve jedinice obeležiće liniju svojih prednjih delova postavljanjem crvenih platna.

13.) Štab R-1 i štabovi A-2 i A-3 za vezu sa artiljerijom koja dejstvuje sa desne obale Drine u pravcu našeg nastupanja obeležavaće po vremeo linije prednjih delova i to:

Objašnjenje šifri

Šifra	Naziv štaba
A-1	Stab 17. udarne divizije
A-2	Stab 6. proleterske (istočnobosanske) brigade
A-3	Stab 2. krajiške brigade
A-4	Stab 15. majevičke brigade
A-5	Stab 1. artiljerijske brigade
R-1	Stab 27. udarne divizije

a) U toku napredovanja i izbijanja na pojedine linije obeležavanje vršiti paljenjem vatre. Prve vatre upaliti tek po ovladivanju Velikom Njivom a potom po izbijanju i ovladivanju pojedinim osloncima istočno, severno i južno od Velike Njive. Kada jedinice izbiju u rejonu dejstva naše artiljerije sa desne obale Drine, znak za obustavljanje artiljerijske vatre daće jedinice koje prve izbiju puštanjem tri raketle, od kojih dve moraju biti iste boje.

14.) A-2, A-3 i A-4 evakuisaće ranjenike za s. Memići, gde će se nalaziti hirurške ekipe. Najkraći put za evakuaciju ranjenika sa položaja: s. Snagovo - Kusonje - Capardi - Memići, R-1 će takođe vršiti evakuaciju ranjenika u s. Memiče, s tim što će štab izabrati najkraći put do opšte prihvatnice.

15.) Svi štabovi i rukovodioci preduzeće potrebne mere da se utrošak municije svede na minimum, pri čemu ostvariti punu disciplinu vatre i otvaranje iste samo po naređenju nadležnih rukovodilaca.

16.) Svi štabovi za vreme napada moraju odrediti sebi osmatračnice sa kojih će imati ceo pregled nad situacijom na području svoje jedinice. Po jedan od članova štaba mora biti na osmatračnici i pratiti budno razvoj situacije kod svoje jedinice i kod neprijatelja.

Skrećemo pažnju štabovima na važnost i blagovremenu upotrebu rezervi koje se moraju nalaziti na pravcu težišta dejstva i na mestu odakle je obezbeđena njihova brza upotreba. Sve rezerve stalno moraju biti u punoj borbenoj gotovosti, spremne da svakog momenta stupe u dejstvo.

17.) Prijem ove zapovesti potvrdite nam pismeno i preko radioveze.

Napad ima otpočeti tačno 9 ov.m. u 3 časa izjutra.

Ovaj štab 9 ov.m. do 9 časova nalaziće se u s. Snagovo, zaseok Jasikovići, a od 9 časova u s. Samarići.

Izvršenju zadatka treba pristupiti sa najviše odlučnosti i upornosti sve dok sve jedinice ne izvrše postavljeni im zadatak.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Načelnik - pukovnik
Rajko V. Tanasković

Komandant - potpukovnik,
Blažo Janković

Prilog br. 10

PREGLED GUBITAKA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA NOVJ
OD 15. DO 31. DECEMBRA 1944.¹

Jedinica	Mrtvih	Ranjenih	Kontuzovanih	Nestalih	Svega
3. korpus	123	368	.	54	545
14. korpus	275	700	.	300	1275
17. divizija	215	720	17	43	995
28. divizija	77	150	-;	.	227
Ukupno	690	1938	17	397	3042

¹ Zbornik NOR, tom IV, knj. 32, dok. br. 26 i 88.

Prilog br. 11

PREGLED GUBITAKA 2. ARMIJE NOVJ U JANUARU 1945.¹

Jedinica	Mrtvih	Ranjenih	Nestalih	Svega
3. korpus	219	521	126	886
14. korpus	442	1362	372	2176
17. divizija	496	1153	301	1950
28. divizija	277	801	1	1079
Ukupno	1434	3837	800	6071

¹ Zbornik NOR, tom IV, knj. 32, dok. br. 69, i 72 i knj. 33, dok. br. 5, 7, 35 i 107.

Prilog br. 10

PREGLED GUBITAKA 2. ARMIJE NOVJ
OD 1. DO 20. FEBRUARA 1945.¹

Jedinica	Mrtvih	Ranjenih	Nestalih	Svega
3. korpus	350	659	40	1049
14. korpus	435	1279	17	1731
17. divizija	205	667	-	872
28. divizija	104	131	-	235
Ukupno	1094	2736	57	3887

¹ Zbornik NOR, tom IV, knj. 33, dok. br. 125.

Prilog br. 13

PREGLED GUBITAKA 2. ARMIJE NOVJ OD 15. DECEMBRA 1944.
DO 20. FEBRUARA 1945.

Jedinica	Mrtvih	Ranjenih	Kontuzovanih	Nestalih	Svega
3. korpus	692	1548	-	220	2460
14. korpus	1152	3341	-	689	5182
17. divizija	916	2540	17	344	3817
28. divizija	458	1082	-	1	1541
Ukupno	3218	8511	17	1254	13000

Napomena: pregled je zbir priloga br. 10, 11 i 12.

BROJNO STANJE LJUDSTVA I NAORUŽANJA 2. ARMIJE OD 22.

Redni broj	Naimenovanje neposredno potčinjenih jedinica, štaba komande i ustanove	Delovi potčinjenih jedinica	Ljudi	Stoka			O r u ž j e																																	
				Jahaćih konja	Teglećih konja	Tovarnih konja i mazgi	Topova						Haubica		Minobacača					Mitraljeza					P.A.mitralj.		Puškomitraljeza				Strojnica				Pr					
							76 m/m M. 42	75 m/m M. 13 italijanski	75 m/m M. 3 američki	122 m/m M. 38	82 m/m M. 37	120 m/m M. 38	81 m/m nemač.	46 m/m ital.	Raznih	Lakih		Teških			12,7 m/m M. 38	20 m/m nemač.	Ruskih	Brno	Bugarskih	Ruskih 7,62 m/m	Engleskih 9 m/m	Nemačkih 9 m/m	Raznih	Ruskih 14,5 m/m	Puš.									
																»Saraca«	Raznih	Ruskih »Maksim «	Svareloze	Raznih																				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39		
1	II armija	Stab armije	167	12	6	31																																		
2		Prateći batalj.	247	4		13																																		
3		Auto-bataljon	190																																					
4		Svega	604	16	6	44																																		
5	XIV korpus	Stab korpusa	429	10	2	6																																		
6		XXIII divizija	10909	136	375	595											75	25		15																				
7		II art. brig.	1140	27	314			7	12	8				4																										
8		XXV divizija	7308	107	372	186																																		
9		III art. brig.	1100	12	224			3	12	8				4																										
10		XLV divizija	8970 ²	118	590	240																																		
11		inžinj. brig.	1486	2	6	2																																		
12"	Svega	31342	412	1883	1029		10	24	16				8			93	120	24	15																					
13	XVII divizija	Stab divizije	733	38	18	42																																		
14		XVII divizija	5715	65	372	336		1									86	55		15	6	8	72	6	46															
15		I art. brig.	1560	15	114	20			12	8				4																										
16		Inžinjer. bat.	163	2	11	4																																		
17	Svega	8171	120	515	402		1	12	8				4			86	55	12	15	6	8	74	6	46																
18	XXVIII divizija	Stab divizije	573	15	60	8																																		
19		XXVIII diviz.	6856	55	228	316																																		
20		dopunski bat.	225	2	23	6																																		
21		Svega	7654	72	311	330																																		
Ukupno			47771	620	2715	1805	11	36	24	4	2		12			179	195	36	30	23	24 ⁴	337	10	114	33	13	50	5	1057	410	29	297	3481	300	355	37	212			

Kopija originala u AVII, k. 271, reg. br. 26-2; prilog je objavljen u Zborniku NOR, tom IV, knj. 33, kao dok. br. 124.

Prema izveštaju Štaba 35. udarne divizije od 1. februara 1945 (AVII, knj. 1331, reg. br. 3-3) ona je krajem januara imala po spisku 12.137, u rashodu 1.665, na licu 10.472 borca i rukovodioca, i⁴ Zbir pogrešan; treba: 22, 1005.

1	2	3	4	STOKE			Topova			Haubica			Minobacača				
				5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.		Štab korpusa i dijelova	783	27	63	70											
2.		27. divizija	3200	74	4	342	2			14				1		11	9
3.		38. divizija	2700	97		440	4			9						9	11
4.		Birčansko-kladanj. odred	198	4		14											
5.		Posavsko-trebav. odred	350	7		29											2
6.		Srebrenički odred	518	4		20										1	1
7.		Majevički odred	351	2		7										1	
8.		Tuzlanski odred	462	8		30				1						1	2
9.		Dop. bataljon Štaba III korpusa	500														
10.		Bolnica III korpusa NOVJ	198														
		S V E G A	9260	223	67	952	6			24				1		23	25

Politički komesar
pukovnik B. Đuričić

'Kopija originala u AVII, k. 409, reg. br. 33-20 i 34-2; objavljen je u Zborniku NOR, knj. 33, kao dok. br. 126.

BROJNO STANJE LJUDSTVA, NAORUŽANJA I FORMACIJSKI SASTAV 3. KORPUSA NOVJ OD 22.]

O R U Ž J A

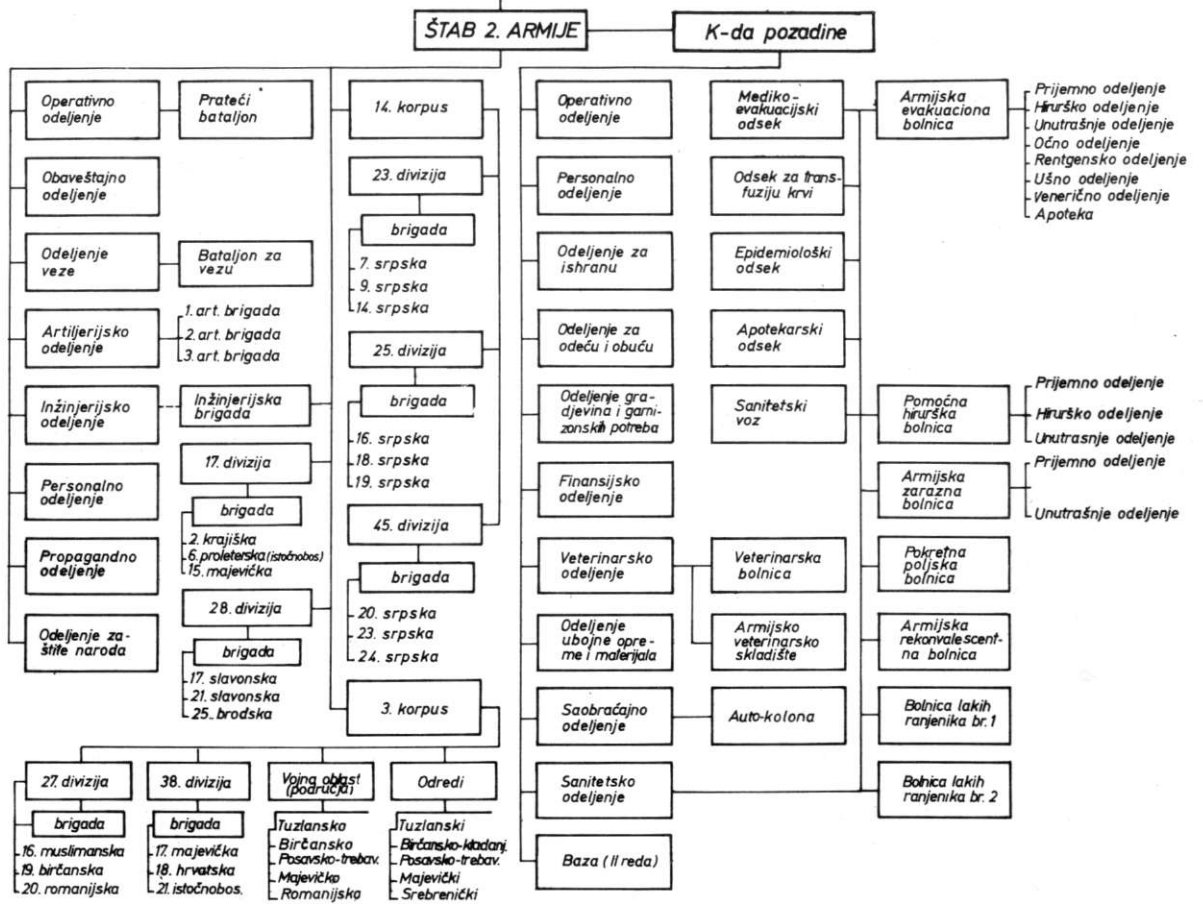
Mitraljeza				PA mitralj.			Puš. mitraljeza				Pikavaca			p.t. pušaka			Pušaka			
lakih		teških					zbrojovki	šaraca	engleskih	talijanskih	ruskih	engleskih	njemačkih	ruskih	engleskih		engleskih	ruskih	mauzer	talijanskih
		jugoslov.	engleskih																	
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
							4	3	12		9	50	5		1		160		150	22
			2				23	40	176		111	173	25	3	12		930		1209	161
							16	50	154	10	1	302	5		37		572		1100	132
									16		8	15	2				20		120	15
								2	11		10	27	7		2		29	120	27	6
							2	4	12	2	5	16	8				27		191	22
							3	1	6		1	19	2				15		98	25
							1	17	6		6	35	8	4	5		6		256	8
									7								450			
			2				49	117	400	12	151	637	62	7	57		2209		3244	412

Šef Otsjeka za naoružanje
major Đ. Simić

Z J A																Tenkova			Motornih vozila										Aviona		Materijal za vezu									
mitralj.		Puš. mitraljeza				Pikavaca			p.t. pušaka		Pušaka					Kamiona			Prikolica za k.				Motor- bicikli		stočnih vozila		Radio-st anice					telegraf, centrala					telefon, kabla u km.			
24	25	zbrojovki	špijski	engleskih	talijanskih	ruskih	engleskih	njemačkih	ruskih	engleskih	engleskih	ruskih	mauzer	talijanskih	manliher	na benzin	na naftu	putničkih auta	sa prikolic.	bez prikolic.	bicikli	stočnih vozila	domet 800 km.	domet 500 km.	domet 300 km.	domet 10 km.	domet 3 km.	telefonskih ap.	telef. centrala	telefonskih ap.	telegraf, centrala	telefon, kabla u km.								
		4	3	12		9	50	5		1	160	150	22			2	2		4	6	2		46			1	1	4	6	1	12	3			50					
		23	40	176		111	173	25	3	12	930	1209	161	6																					18					
		16	50	154	10	1	302	5		37	572	1100	132																						14					
				16		8	15	2			20	120	15																											
		2	11			10	27	7		2	29	120	27	6																										
		2	4	12	2	5	16	8			27		191	22																										
		3	1	6		1	19	2			15	98	25	22																										
		1	17	6		6	35	8	4	5	6	256	8																											
				7							450																													
		49	117	400	12	151	637	62	7	57	2209	3244	412	34																					82					

DRUGA ARMIJA NOVJ

Kraj februara i početak marta 1945.



PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 2. ARMIJE JANA NA E

1 Redni broj	Naimenova- nje neposre- dno potčinje- nih jedinica, štaba koman- de i ustanove	Delovi potčinjenih jedinica	Ljudi	Stoka																			O r u					ž j e				Pi 1												
				Jahaćih konja	Teglećih konja	Tovarnih konja i mazgi	T o p o v a							H a u b i c a			M i n o b a c a č a								M i t r a l j e z a					P. A. m i t r a l j.			P u š k o m i t r a l j e z a				S t r o j n i c a							
							45 m/m M. 37	50 m/m M. 37	55 m/m M. 37	60 m/m M. 37	75 m/m M. 13 italijanski	75 m/m M. 3 američki	122 m/m M. 38	150 m/m M. 38	50 m/m	82 m/m M. 37	120 m/m M. 38	81 m/m nemač.	46 m/m ital.	Raznih	Lakih		Teških			12 m/m M38	20 m/m nemač.	Ruskih	Brno	»Brem« engl.	Razni		Ruskih 7,62 m/m	Engleski 9 m/m	Nemač. 9 m/m	Raznih								
																					»Šaraca *	Raznih	Ruskih »Maksim«	Švarcloze	Raznih																			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39						
1	II armija	Štab armije	167	12	6	31																																						
2		Prateći batalj.	230	4		13																	9				1																	
3		Auto-bataljon	289																																									
4		Svega	686	16	6	44																																						
5	XIV korpus	Štab korpusa	429	10	2	6																					8																	
6		XXIII divizija	8854	125	622	590											77	29		9	2						114	4	54	2		9			383	53		4	1217	23	28			
7		II art. brigada	1175	29	236		8	12	8					4																														
8		XXV divizija	5713	90	289	247																						92			2		9				67	60	1	300	30	66	1	1
9		III art. brigada	1100	12	224		3	12	7					4																														
10		XLV divizija	7336 ²	102	453	402											81	46		1	19							49		37	11	10	8			255	60	10	10	1136	88	51		
11		Inžinj. brig.	1311	2	40																																							
12		Svega	25818	370	1866	1245	U	24	15					8			158	111	24	10	3	20					255	4	91	15	10	34			638	185	70	15	2777	152	154	1	15	
13	XVII divizija	Štab divizije	652	34	22	38																						1				8			5	1	5		48	15	10	2		
14		XVII divizija	5191	68	343	308																						77	6	46					280	73	51	9	299	49	66	15	7	
15		I art. brigada	1599	12	85	14	12	8						4														4							33	1	4	2	17	5	1			
16		Inžinjer. bat.	138	2	11	4																																						
17		Svega	7580	116	461	364	12	8						4			86	55	12	13	6	9						1						2				9	5	4	1			
18	XXVIII divizija	Štab divizije	655	11	64	12																						3				8			7			11	12	10	2			
19		XXVIII diviz.	6375	57	261	332				4	2																	57			21	7		5		4	109		67	43	58	99	6	
20		Svega	7030	68	325	344				4	2																	60			21	7	8	5		4	116		67	54	70	109	8	
		Ukupno	41114	570	2678'	1997	11	36	23	4	2		12			244	166	36	43	27	38						407	10	137	36	18	50	5	962	376	139	96	3249	302	347	33	22«		

¹ Original u Arhivu VII, k. 271, reg. br. 26-2; objavljen je u *Zborniku NOR*, tom XI, knj. 2, kao dok. br. 13.

² Prema operacijskom izveštaju Štaba 45. divizije JA od 13. marta 1945. (vidi Arhiv VII, k. 1331, reg. br. 43-5.), ta jedinica je imala po spisku 11.173, u rashodu 2.933, a na licu 8.240 ljudi.

Pogrešno sabrano, treba: 2.658.

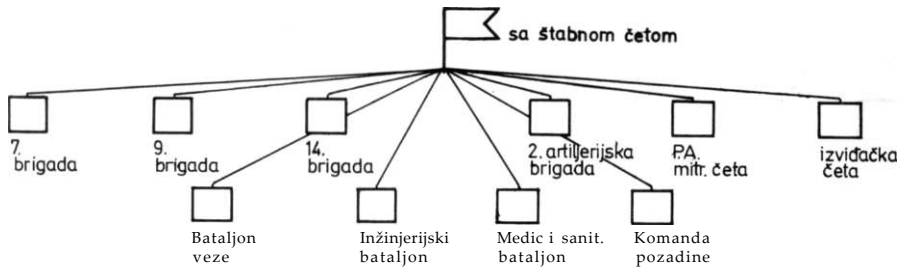
e																									Tenkova			Motorna vozila							Materijal za vezu							Napomena								
Puškomitraljeza				Strojnica				Protivtenkovska oruđa				Puška							Težina tona	Težina.....tona	Težina tona	Kamiona			Prikolica za kamione			Motor-cikla		Bicikla	Stočna vozila	Radio stanica	Telefon, centrala	Telefon, aparata	Aparata za ispit.	Telef. kabla u km.														
Ruskih	Brno	»Brem« engl.	Razni	Ruskih 7,62 m/m	Engleski 9 m/m	Nemač. 9 m/m	Raznih	Puška		Topova			Ruskih 7,62 m/m	Ruskih poluau-tomat. 7,62 m/m	Ruska snajperka	Mauzerovih 7,9 m/m	Italijanskih 6,5 m/m	Bugarskih 8 m/m				Engleskih	Raznih	Nosivost 15 t.	Nosivost 25 t.	Nosivost 4 t.	Nos. t.	Nos. t.	Nos. t.								Putnički autom.	Traktora	Sa prikol.	Bez prikol.										
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73							
				1	21	4		6									7					3										5			1			3	3	2		14		6						
			9	2	19	2				2								103		3	19															2														
					5		3								17			11	29		4	4					88	47																						
			9	3	45	6	3	Ö		2					17			121	37	3	23	7					88	47				5			1	2	3	3	2	14		6								
		2			87	8	4								22	1		67	10		8	5							8			4			2				2	2	14		13							
	383	53		4	1217	23	28		38	5					77	660	79	2720	98	5	24							6				6		2	6	2		1	6	35		149								
		3			25						2	1								67																			77	2	1	9		58						
		67	60	1	300	30	66	1	72	2				3	11		2	4470		6	21							8			2		1	3	1	165	2	1	18		128									
																	59	21	115																				20		1	3		58						
	255	60	10	10	1136	88	51		40		1				644	586	55	2186	995	394	105	127					10				2		1			339	2	4	26		64									
					12	3	5								8	2		99	44	1	11	10									1						21			1		6								
	638	185	70	15	2777	152	154	1	150	7	3	1		3	751	1249	136	9601	1168	588	169	142						32			15		4	11	3	622	9	15	106		476									
		5	1	5		48	15	10	2						5			204	191		21	15					1	1	1			3			5		18	1	2	9		50								
	280	73	51	9	299	49	66	15	72	9	3	1		1	73	9	8	1795	1072		27															183	3	2	15											
		33	1	4	2	17	5	1							21			261	290		6															35	5	2	5		75									
		2			9	5	4	1							2			27	70		6															5														
	320	75	60	11	373	74	81	18	72	9	3	1		1	101	9	8	2288	1623		60	15					1	1	1			3			5	241	9	6	29		125									
			7		11	12	10	2										190	97		2	26						1	2	1			4		2	4	32	1	1	8		25	1	amfibija						
		4	109		67	43	58	99	6	7	5	1			5	20		2910	987		114	133												1		138	3	3	26		80									
		4	116		67	54	70	109	8	7	5	1			5	20		3100	1084		116	159					1	2	1			4		2	5	170	4	4	34		105									
	962	376	139	96	3249	302	347	33	229	23	7	2		1	8	889	1258	144	15110	3912	591	368	323				90	82	2			27		6	22	5	1036	25	27	183		712	1125	drugarica						

Načelnik Artiljerijskog odeljenja,
art. major, **Voj. Cerović**

Komandant
general-lajtnant
Koča A. Popović

DVADESET TREĆA DIVIZIJA

Komandant: pukovnik Ivanović Miladin
Politički komesar: potpukovnik Popović Vojin
Načelnik štaba: do 9. III major Knežević Novak, a posle je i ovu dužnost vršio k-dant divizije.



Brigade po:

Štabni vod, 4 bataljona, četa automatičara oko 60 ljudi, izv. vod, četa za vezu, sanit. vod, komora, četa pt puška, intendantura.

Svega u brigadi

Oko 3500 ljudi, 8 pt pušaka, 20 mitraljeza, 16 mb.

Bataljoni po:

3. str. čete, vod. pt pušaka (4–6 pušaka), minobacačka četa (oko 60 ljudi i 3-4 mb 82 mm, mitraljeska četa (oko 60 ljudi i oko 4-6 mitraljeza), odeljenje za vezu i radni vod (komora).

Svega u bataljonu oko 700-800 ljudi

Druga art. brigada

1. teški divizion (2 baterije 76 mm ZIS - 3 sa 8 oruđa i 1. haub. bataljona 122 mm - 4 oruđa);
2. divizion pukovskih topova 76 mm (3 baterije sa svega 12 oruđa);
3. divizion mb 120 mm (3 baterije sa svega 8 oruđa);
4. divizion pt topova (3 baterije sa 12 oruđa).

Svega oko 1300 ljudi sa 13 baterija.

PA mitraljeska četa

sa oko 70 ljudi i 2 voda po 4 pa mitraljeza.

Svega u diviziji

oko 14000 rukovodilaca i boraca, 12 bataljona, 11 baterija, 60 mitraljeza, 24 pt puške, 64 minobacača, 32 topa i 4 haubice.

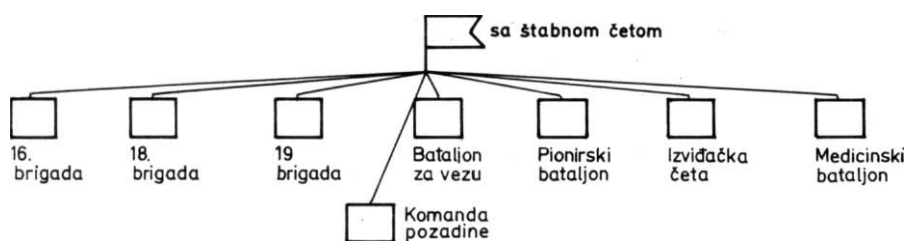
Napomena:

1) Iz 2. art. brigade dodeljeno 25. diviziji 1. pt i 1 mb baterija koje su nastradale pre početka ofanzive.

Original u AVII, k. 271, reg. br. 1-1/5.

DVADESET PETA DIVIZIJA

Komandant: pukovnik Tanasković Rajko
Politički komesar: pot. pukovnik, Pantelić Milojica
Načelnik štaba: major Sekulić Vojin



Brigade po:

Štabni vod, 4. bataljona, četa automatičara, četa pt pušaka, inž. četa, četa za vezu, izviđački vod, sanitetski vod, komora.

Svega u brigadi:

Oko 4000-45000 ljudi, 26 mitraljeza, 24 pt puške, 20 mb 82 mm.

Bataljoni po:

3 streljačke čete (po oko 150-200 ljudi), 1 mb četa oko (60 ljudi i 4-6 mb 82 mm), 1 mitraljeska četa (oko 60 ljudi i 4-6 mitraljeza), 1 vod automatičara, 1 vod pt pušaka (2-4 pt puške).

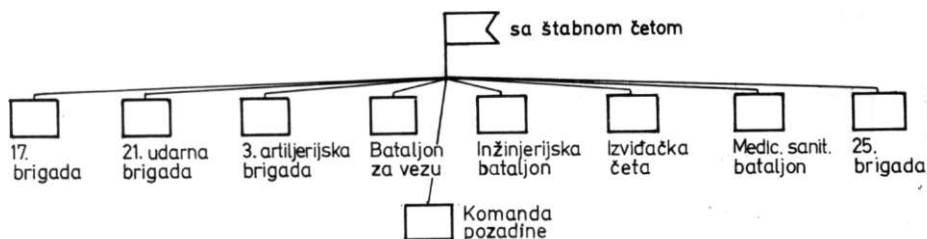
Svega u bataljonu oko 1000 ljudi.

Svega u diviziji

oko 1500 rukovodilaca i boraca, 12 bataljona, 60 mitraljeza, 72 pt puške, 60 minobacača.

DVADESET OSMI DIVIZIJA

Komandant: potpukovnik Nenezić Radojica
Politički komesar: potpukovnik Mraković Blažo
Načelnik štaba: Joka Milan



Brigade po:

Štabni vod, 3 strelj. bataljona, četa automatičara, četa pušaka (10-14 pt, p), izviđačka četa, četa za vezu, inž. četa, sanit. vod, komora.

Svega u brigadi

oko 1500 ljudi, 9 mitraljeza, 9 minobacača 82 mm, 32 pt puške.

Bataljoni po:

3 strelj. četa (po oko 120 ljudi), 1 mitaljeska - minobacačka četa (3 mb 82 mm i 3 mitraljeza), 1 vod pt pušaka (6 pušaka), 1 vod za vezu, 1 san. vod.

Svega u bataljonu

oko 400-500 ljudi.

Treća Artiljerijska brigada:

1. teški divizion (2 baterije 76 mm ZIS- 3 sa 7 oruđa 1 bat. haubica 122 mm - 4 oruđa);
2. divizion 76 mm pukovskih topova (3 baterije - 12 oruđa).
3. divizion pt topova (3 baterije - 11 oruđa). 4 divizion mb 120 mm (3 baterije - 12 oruđa).

Svega u brigadi

oko 1500 ljudi, 30 topova, 4 haubice i 12 mb.

Svega u diviziji oko 7000-8000 rukovodilaca i boraca 9 bataljona, 12 baterija, 27 mitraljeza, 96 pt pušaka, 30 topova, 4 haubice, 39 minobacača.

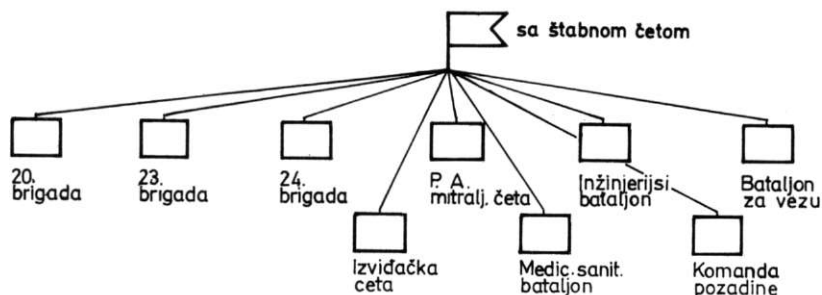
Napomena:

- 1) 21. udarna brigada operisala je u istočnoj Bosni kod Zvornika za celo vreme ofanzive 2. armije u istočnoj Bosni.
- 2) 3. art. brigada potpomagala je i 45. diviziju na Dobojskom pravcu.

Original u AVII, k. 271, reg. br. 1-3/5.

ČETRDESET PETA DIVIZIJA

Vršilac dužnosti: potpukovnik Abramović Milan
Politički komesar: potpukovnik Vukčević Savo
Načelnik Štaba: ovu dužnost vršio sam komandant divizije



Brigade po:

Štabni vod, 4 streljačka bataljona, četa za vezu, četa pušaka, izv. četa, inž. četa, sanit. vod. komora.

Svega u brigadi:

oko 3500 ljudi, 18 pt pušaka, 24 mitr., 24 mb.

Bataljoni po:

3 strelj. čete (po oko 150 ljudi), minobacačka četa (oko 60 ljudi i 6 mb 82 mm), mitraljeska četa (oko 60 ljudi i 6 mitraljeza, 1 vod pt pušaka i oko 20 ljudi i 4-6 pt pušaka), vod za vezu, sanit. vod i komora.

Svega u bataljona

oko 700-800 ljudi.

PA mitr. četa:

3 voda sa svega oko 60 ljudi i 4-5 pa mitraljeza.

Ini bataljon:

od 3 čete sa svega oko 300 ljudi sa 7 gumenih čamaca.

Svega u diviziji oko 13000 rukovodilaca i boraca, 12 bataljona, 54 pt puške, 77 mitraljeza, 72 minobacača.

Napomena:

1) 45. diviziju na Dobojskom pravcu potpomagala je 3. artilj. brigada 28. divizije.

Original u AVII, k. 271, reg. br. 1-4/5.

JAČINA I SASTAV (ORDRE DE BATAILLE) 2. ARMIJE PRED POČETAK
OFANZIVE U IST. BOSNI 4. 4. 1945.

komandant general-lajtnant Popović Koča
polit. kom. pukovnik Lompar Blažo
nač. št. gen. major Vučković Ljubo
k-dant poz. p.pukovnik Mikić Ljuba

23. DIVIZIJA	25. DIVIZIJA	28. DIVIZIJA	45. DIVIZIJA	2. ARTILJERIJSKA BRIGADA	3. ARTILJERIJSKA BRIGADA
-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	--------------------------------	--------------------------------

UKUPNO U ARMIJI

Bataljona	45	Mitraljeza	224
Baterija	23	Minobacača	235
		Topova	62
		Haubica	8

SVEGA BORACA I RUKOVODIOCA U ARMIJI OKO 45.000

Sektor Srnice: 23. divizija
komandant ppuk. Ivanović Miladin
polit. kom. ppuk. Popović Vojin
nač. št. major Knežević Novak (do 9. 4. 45, posle k-dant)

7. BRIGADA	9. BRIGADA	14. BRIGADA	2. ART. BRIG.
---------------	---------------	----------------	------------------

Detalji u pregledu Va

Sektor Gračanica: 45. divizija
komandant (vd) ppuk. Abramović Milan
polit. kom. ppuk. Vukčević Savo
nač. št. vršio dužnost k-dant

20. BRIGADA	23. BRIGADA	24. BRIGADA
----------------	----------------	----------------

Detalji u pregledu Vc

Armijska rezerva: 28. divizija
komandant ppuk Nenezić Radojica
polit. kom. ppuk Mraković Blažo
nač. št. major Joka Milan

17. BRIGADA	21. UD. BRIGADA	25. BRODSKA BRIGADA	3. ARTIUER. BRIGADA
----------------	--------------------	---------------------------	---------------------------

Detalji u pregledu Vd

Sektor Srnice: 25. divizija
komandant puk. Tanasković Rajko
polit. kom. ppuk. Pantelić Milojica
nač. št. major Sekulović Vojin

16. BRIGADA	18. BRIGADA	19. BRIGADA
----------------	----------------	----------------

Detalji u pregledu u Vb

PRIMEDBA: PREMA 2. ARMIJI U ISTOČNOJ BOSNI IDENTIFIKOVANI SU: 13. P.PUK 7. SS DIVIZIJE »PRINC EUGEN«, 737. P.PUK I DELOVI 369. »VRAŽJE« DIVIZIJE, 3. 14. I 25. USTAŠKA BOJNA, USTASE U POJEDINIM UPORIŠTIMA SA NEMCIMA I ČETNICIMA, POSAVSKI I TREBAVSKI ČETNIČKI ODREDI I OKO 1500 ZELENOKADROVACA. UKUPNO JE BILO U ISTOČNOJ BOSNI OKO 15.000 NEPRIJATELJEVIH VOJNIKA.

Original u AVII, k. 271, reg. br. 10-5.

ZAPOVEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 4. APRILA 1945. ŠTABOVIMA
POTCINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ NA PRAVCU
SRNICE - GRAČANICA¹

A
Op. br. 283
4. aprila 1945
U 1 čas

ZAPOVEST
Sekcije: Bijeljina, Tuzla, Derвента 1 : 100.000

U vremenu od 28. marta t. g. neprijatelj je prebacio jače snage sa Sremskog na Bosansko bojište preko Brčkog, a izvesna pojačanja pristigla su i sa pravca Doboja, tako da je na liniji Bijeljina - Brčko - Srnice - Gračanica grupisao glavnine 3 nemačke divizije (ojačane izvesnim brojem tenkova, tanketa i odgovarajućom artiljerijom) nekoliko ustaških bojni, sve zelenokadrovce Istočne Bosne, četničke snage (domaće, srbijanske i crnogorske). U vremenu do 1. aprila prešao je u ofanzivu uglavnom na celom frontu, ali je na svima sektorima odbijen pretevši osetne gubitke, sem na sektoru Brčko gde je uspeo da ovlada prostorijom do r. Gnjice.

Noću 2/3. o. m. pod pritiskom naših jedinica neprijatelj je napustio Bijelinu i povlači se ka Brezovom Polju. U toku poslednja tri dana primećeno je da neprijatelj vrši izvesne pokrete od Srnica ka Brčkom i Gradačcu, od Brčkog ka Gradačcu, a danas osmotreni su pokreti neprijateljske motorizacije od Srnica i Gradačca ka Brčkom. Ima izvesnih znakova i podataka da su Nemci povukli glavninu svojih snaga sa otseka Monj - Vranjevac, a na njihovo mesto da je došla 5. i 6. posavska četnička brigada i izvestan broj ustaša. Tako isto glavnina nemačkih snaga, povukla se sa sektora Srnice - Bijela, gde se sada nalaze uglavnom ustaše i četnici sa izvesnim brojem Nemaca. Sa otseka s. Musi. Maoča - Zovik glavnina neprijateljskih snaga povukla se u pravcu Brčkog, a na tom otseku ostalo je oko 400 zelenokadrovaca i četnika.

Jače nemačke snage sada se nalaze na sektoru Brčko - Čelić, a jača neprijateljska grupacija sa oko 3.000 ustaša i najmanje 1.000 Nemaca nalazi se na sektoru Gračanice. Verovatno je da se izvesne nemačke snage nalaze u rejonu Gradačca.

Jedna operativna grupa divizija I armije prebacila se na levu obalu Drine i do 6. o. m. biće na polaznim položajima na liniji Brezovo Polje - Čelić, kog dana treba da otpočne dejstvo opštim pravcem Bjeljina - Brčko - Bosanski Šamac u cilju ovladavanja ovim neprijateljskim garnizonima.

Naše jedinice sadejstvovaće napred pomenutoj operativnoj grupi na taj način što će 5. o. m. preduzeti opšti napad na sektoru Srnice u cilju

¹ Original u AVII, k. 272, reg. br. 14-1; objavljen je u Zborniku NOR, tom XI, knj. 2, kao dok. br. 38.

presecanja komunikacije Gračanica - Srnice i Srnice - Brčko sa zadatkom ovladavanja linijom Prosjeka - S. Skakava - s. Bijela - s. Cerik (na levoj obali Velike Tinje) - Jakavica (k. 168) - k. 188 - Mednica (k. 215) - k. 216 - s. Donji Lukavac - Petrovac (k. 320) - s. Kamenjani - k. 535 (s. Međeđa) - Jelovo Brdo (k. 749) - k. 633 - Sokol - s. Piskavica - Stražba (452) - Straževac (k. 336) - Karanovac (k. 360) - Greblje Brdo (k. 428) - Vel. Brijeg (k. 782). Težište napada biće na pravcu Maoča Karavlaška - s. Bijela - s. Avramovina i na pravcu Bandra - s. Biberovo Polje - s. Donji Lukavac sa ciljem opkoljavanja neprijatelja na sektoru Srnice, njegovog uništenja ili zarobljavanja.

U cilju neposrednog sadejstva operativnoj grupi divizija I armije 6. o. m. težište naših operacija prenosi se na pravac Gračanica - Doboj sa ciljem ovladavanja Gračanicom i izbijanja na liniju Studenac (k. 639) - Vis (k. 694) - Debelo Brdo (k. 405) - s. Stjepan Polje - Samarić - Gostilj (k. 774) Vel. Brijeg (k. 782), a potom težiti da se izbjie na liniju Vis - k. 521 (s. Brđani) - s. Prnjavor - k. 430 - Motka (k. 442) - Samarić (k. 202) - Gavran Vis - Visoka Ravan - Krčmarica (k. 682). Pomoćne snage djeluju pravcem Srnice - Gradačac neposredno sadejstvujući operativnoj grupi divizija I armije sa zadatkom izbijanja na liniju s. Turić - Turić (k. 214) - k. 239 - Humka (k. 388) - s. Gornji Lukavac - k. 250 - Vučjak (k. 210) - k. 354 - Tadića Brdo - Zelinjsko Brdo (k. 534), u cilju presecanja komunikacije Gradačac - Brčko i ugrožavanja komunikacije Modrić - Gradačac. Jedinice koje djeluju na ovom pravcu otpočinju napad sa linije dostignute u toku 5. o. m. onda kada jedinice I armije izbiju u rejon s. Bukvik - s. Gornja Brka.

Prema poslednjim podacima na sektoru Srnice neprijatelj drži liniju i to: Prav. i Musi. Rašljani ustaše i četnici; s. Bijela ustaška bojna jačine oko 800 sa oko 300 Nemaca; izvjesne nemačke snage drže liniju s. Pašani (sa nešto ustaša) - k. 593 - k. 525 - Panike (k. 520) - k. 447 - s. Gor. Hrgovi - k. 327 - Ormanica (k. 219) - Cerik - k. 158 - Tutnjevac (k. 251) - k. 242 - k. 266 - Kapetanova Bina - Kupresi (k. 309); četnici i ustaše sa nešto Nemaca na liniji Vranjevac (k. 459) - Monj - 505 - k. 474 - k. 446 - s. Pribava; i četnici na liniji s. Karanovac - s. Boljanić - s. Konopljište - s. Paklenica. Neprijateljska 3 topa nalaze se na utrini kod s. Gusta, a jedna haubica u rejonu s. Kerep.

Naređujemo:

I faza - 5. aprila t. g.

1) Jedinice E, ojačane sa »Z« i jednom baterijom pukovskih topova, u toku noći 3/4. o. m. sa potrebnim delom snaga smeniće jedinice »S« na otseku Hajdučko Brdo - Zuberovo Brdo - s. Ujdrovići do reke Tinje zaključno. Preuzima ceo sektor između Maočke reke i Tinje, kontrolišući izviđačkim delovima prostoriju između r. šibošice i Maočke reke.

5. aprila u 5 časova počinje napad na neprijatelja pred sobom sa težištem napada na pravcu Maoča Karavlaška - s. Bijela - s. Avramovina (obuhvatajući s. Bijelu sa istoka i severa).

Zadatak: da što pre ovlada desnom obalom Velike i Male Tinje zauzimajući neprijateljske oslonce: s. Bijela - s. Gor. Hrgovi - s. Ormanica (k. 219) - s. Gušte - s. Srnice - k. 280.

Obratiti naročitu pažnju na desno krilo i bok obezbeđujući se sa pravca s. Palanka i s. Bukvik. Po ovladivanju desnom obalom Velike i Male Tinje odmah se utvrditi i preduzeti mere za sigurno odbijanje svih eventualnih neprijateljskih protivnapada.

Granice zone dejstva biće i to:

- zapadno: r. Tinja - s. Tutnjevac (k. 251) (oboje isključno) - k. 243 (isključno) - Kapetanova Bina (isključno) - r. Bosut (isključno s. Biberovo Polje) - s. Ćosić (zaključno) - k. 153 (zaključno) - k. 216 (zaključno);

- istočno: širi se po potrebi u cilju obuhvata s. Bijela. Po sigurnom ovladivanju i učvršćivanju na dostignutoj liniji, sa iste produžava napad u cilju izbivanja na liniju Jakavica (k. 164) - k. 188 - Mednica (k. 215), uz sadejstvo jedinica »S«, obezbeđujući se sa pravca s. Bukvik - Srnice. Na ovoj liniji odmah se utvrđuje i preduzima mere za odbijanje neprijateljskih protivnapada. U isto vreme najčvršće se povezuje sa desnim krilom jedinica »S«.

U toku napada održavati stalno najtešnju vezu sa desnim krilom jedinica »S« na liniji zapadne granice zone dejstva.

2) Jedinice »S« napadaju 5. o. m. u 5 časova neprijatelja pred sobom sa sadanjih položaja, sa težištem napada na pravcu: Bandra (k. 404) - Biberovo Polje - Jelovče Selo - s. Donji Lukavac, sa ciljem što bržeg prodora na bok i pozadinu neprijateljskih snaga na sektoru Srnice.

Zadatak: da opkoli neprijateljske snage na sektoru Srnice sa zapada i u sadejstvu sa jedinicama »E« neprijatelja uništi ili zarobi. U isto vreme preseca komunikaciju Gračanica - Srnice. U tom cilju ima što pre da izbije i ovlada linijom zaseok Kraljići - Grabovac (k. 402) - Borik (k. 463) - zaseok Cage - s. Trnovci - k. 555 - s. Hodžići - k. 505 (Bukva). Naročito čvrsto držati oslonce Monj - Stražba - Bandra - Vranjevac. Po izbivanju na pomenutu liniju preduzeti hitne mere utvrđivanja i sigurnog održanja zauzetih položaja odbijajući sve neprijateljske protivnapade. Naročito obratiti pažnju na pravac neprijateljskog napada od Sijedog Krša (k. 663) - k. 555 - Vranjevac.

Granica zone dejstva biće i to:

- južno: k. 472 (zaključno) - Delića Brdo (isključno) - Sokol (zaključno) - s. Avdići (isključno) - s. Karići (zaključno) - s. Kovači (zaključno) - Stjene (k. 485) (zaključno);

- istočno: zapadna granica jedinica »E«.

U toku napada održavati najtešnju vezu sa jedinicama »E« na liniji istočne granice zone dejstva, pri čemu joj sadejstvovati izvesnim delom snaga pravcem Kapetanova Bina - Begov han u cilju što bržeg ovladivanja Muslimanskim Srnicama. Južno održavati čvrstu vezu sa desnim krilom »N« na k. 504, a u toku napada na liniji južne granice zone dejstva.

Po izbivanju i sigurnom ovladivanju napred pomenutom linijom, sa iste produžiti napad s težnjom izbivanja, kao krajnjim ciljem ovoga dana, na liniju: s. Donji Lukavac - Ćosić (k. 291) - Petrovac - k. 320 - k. 361 - s. Kamenjani - k. 535 - s. Gornja Međeđa - Jelovo Brdo (k. 479) - Šarena Vodica - k. 633 - Sokol. Na ovoj liniji odmah se čvrsto

utvrditi i preduzeti mere za sigurno odbijanje neprijateljskih protivnapada, obraćajući naročito pažnju na dejstvo neprijatelja od Gradačca i od k. 663 (Sijedi Krš).

3) Jedinice »N« 5. aprila u 5 časova napadaju neprijatelja pred sobom sa sadašnjih položaja, s težnjom da ovladaju linijom s. Piskavica - Stražba (k. 452) - Straževac (k. 336) - Karanovac (k. 160) - Greblje Brdo (k. 428) - Veliki Brijeg (k. 782).

Zadatak: vezivanje neprijateljskih snaga na svom frontu i privlačenje istih na sebe u cilju olakšanja izbijanja jedinica »S« na liniju k. 555 - Hodžići - k. 505, a potom eventualno i na liniju k. 633 - Sokol.

Obratiti naročito pažnju da se u slučaju neprijateljskog protivnapada jačim snagama na frontu »N« sigurno održe sadanji položaji i odbije svaki pokušaj neprijateljskog prodora dolinom Spreče i pravcem Piskavica - Čekanići - Gor. Moranjci. U toku napada »S« održavati najtešnju vezu sa njegovim levim krilom i na najpogodniji način istome neposredno sadejstvovati u cilju olakšanja njegovog izbijanja na gore pomenutu liniju.

4) Artiljerija:

a) jedinice »S« postaviće se na prostoriji s. Babunovići - s. Sladna - s. Brnjičani, sa zadatkom neposrednog potpomaganja napada jedinica »S« na celom frontu. Delom artiljerije potpomagati napad jedinica »E« u zoni desno: Hajdučko Brdo (k. 567) - Panike (k. 520) - s. Gornji Hrgovi - s. Donji Hrgovi - Jakavica, a levo do zapadne granice zone dejstva »E«.

Jednu bateriju pukovskih topova uputiti »E«, koja će mu služiti kao prateća artiljerija i biće u njegovom sastavu i pod neposrednom komandom do daljeg naređenja.

b) Artiljerija jedinice »N« sa sadanjih položaja potpomaže napad jedinice »N« na celom frontu a naročito na desnoj obali r. Spreče, pri čemu predvideti koncentraciju vatre izvesnog broja oruđa na prostoriju Sokol - Glavica (k. 622).

v) Komandant artiljerije »S« izdaće na osnovu ove zapovesti svoju detaljnu pismenu zapovest, u kojoj predvideti organizaciju komandovanja, podelu zadataka, način potpomaganja i količine utroška municije.

5) Početak napada ima da bude tačno 5. aprila u 5 časova.

6) Jedinice »E« u svom planu napada predvideće da »Z« bude na desnom krilu njenog rasporeda, pošto će u toku ove operacije ući u sastav »I« kada ista izbije u visinu »Z«.

7) Veze:

a) Radio-veze biće po već ustaljenom planu.

b) Telefonske veze: glavna osa veze Tuzla - Bukinje - Lukavac - Dobošnica - Miričina - Gračanica - Dobo; a pomoćna osa veze Tuzla - Bukinje - Dobrnja - Srebrenik - Srnica - Gradačac.

Glavni centar veze biće u Tuzli, istaknuti u Lukavcu, a pomoćni u Srebreniku.

Glavnu osu veze koristiće jedinice »N« i sve jedinice na tom pravcu, pomoćnu osu veze koristiće »E« i »S«.

Najstrožije zabranjujemo direktno vezivanje na liniju i isto se mora vršiti isključivo preko postojećih telefonskih centrala.

Telefone i centrale građanskih vlasti i privatnih lica odmah isključiti i oduzeti. Na iste izdati pismene potvrde i vratiti oduzete aparate tek po završetku operacija. Raščišćavanje telefonskih linija od glavnog do pomoćnog i istaknutog centra izvršiće se staranjem načelnika Odeljenja za vezu »A«, a unapred vršiće se staranjem jedinica koje na tom pravcu, operišu. Premeštanje centara i produženje linija vršiće ljudstvo neposredno potčinjenih jedinica uz pomoć ljudstva za vezu jedinice »A«. Ovo ljudstvo ima biti u toku 4 o. m. najdalje do 14 časova u Kamenici i u Srebreniku, koje će biti snabdeveno izvesnom količinom telefonskih materijala.

Početak dejstva svih centara ima biti bezuslovno 4. o. m. u 18 časova. O ovome će nas u to vreme izvestiti načelnik Odeljenja za vezu »A«.

v) Kurirske veze: pored napred navedenih sredstava za vezu, predvideti i održavanje stalne i sigurne veze putem kurira najbržim sredstvom (motociklisti, konjanici, železnica), kao i relejnim putem postavljajući relejne stanice duž pojedinih osa. Ove stanice obrazovaće i to: glavnu u Bukinju »A«, obične na osi u Dobošnici »N«, u Seoni »S«, u s. Lisovići »E«.

8) Izveštaj:

Jedinice »E«, »S« i »N« dostaviće nam izveštaj o završenim priprema najdalje 5. o. m. do 3 časa ujutro. Podneti nam izveštaj kad otpočne napad, tj. 5. o. m. u 5 časova. Dalje u toku napada podnositi nam redovno izveštaje svaka 2 časa, počev od 7 časova. Sve ove izveštaje podnositi telefonskim putem, a u slučaju momentalnog prekida ove veze radio-putem.

Pismene izveštaje o radu i situaciji u 12 i 20 časova poslati nam najbržim sredstvom putem kurira.

9) Sanitetske ustanove biće po dosadanjem. Evakuacija ranjenika na dosadnji način. Načelnik Saniteta »A« u vezi sa predstojećom akcijom preduzeće potrebne mere i izdati hitne direktive u cilju pravilnog funkcionisanja sanitetske službe.

10) Komunikaciski pravci:

- »E« Srebrenik - Lisovići - Bukinje - Tuzla;

»S« Rapatnica - Seona - Dobošnica - Lukavac - Tuzla; i

»N« Miričina — Lukavac - Tuzla.

Po danu komore ne smeju da prelaze liniju Srebrenik - Rapatnica - Gornji Moranjci - Miričina, sem komora za municiju koje po predaji iste imaju odmah da se vrate na napred pomenutu liniju. Sve druge komore od pomenute linije pa unapred mogu samo saobraćati noću.

II faza - 6. aprila t. g.

1) U toku noći 5/6. aprila jedinice »E« preuzeće od jedinica »S« osek Kraljići - Grabovac - Borik (k. 436).

6. aprila, po izbujanju delova operativne grupe divizija u rejon s. Bukvik, otpočinju napad opštim pravcem Srnice - Gradačac sa zadatkom da što pre izbiju i ovladaju linijom s. Turić - Turić (k. 214) - k. 239 - Humka (k. 288) - s. Gor. Lukavac (k. 250) - Vučjak (k. 210) obezbeđujući levo krilo i bok sa potrebnim delom snaga koje treba da izbiju na liniju k. 391 - Tadić Brdo - Zelinjsko Brdo (k. 534), s težnjom

da ovladaju Gradačcom, vezujući se u toku napredovanja ka severu što čvršće sa levim krilom jedinica operativne grupe divizija.

2) Jedinice »S«, po izbijanju i učvršćivanju na liniji određenoj kao cilj za 5. april, pristupiće odmah pripremana za prenošenje težišta na pravac Vranjevac - Sijedi Krš (k. 663) - Vis (k. 694) - s. Prnjavor.

U toku noći 5/6. aprila po smenjivanju jedinica sa otseka Kraljići - Grabovac - Borik pregrupisati svoje jedinice tako da 6. aprila ujutro otpočne napad, opštim pravcem, kako je napred navedeno, sa položaja dostignutih u toku 5. aprila. Težište napada biće na pravcu Hodžići - Sijedi Krš - Prnjavor.

Zadatak: što pre izbiti na liniju Studenac (k. 639) - Vis (k. 694). Po izbijanju na pomenutu liniju odmah istu dobro utvrditi i dejstvom pravcem Vis (k. 694) - k. 520 - k. 356 - Gračanica olakšati »N« ovladavanje Gračanicom i dalje dejstvo obema obalama r. Spreče. Po ovladavanju Gračanicom, jedinice »E« sa dostignute linije produžiće napad opštim pravcem Sijedi Krš - s. Prnjavor - Rijeka sa ciljem izbijanja na liniju Špletana Lipa (k. 651 i k. 586) - Vis (521) - Drenova (k. 584) - Drum (k. 461).

Granica zone dejstva:

- severno: Zelinjski Potok; - južno: Sokol (zaključno) - s. Avdići (isključno) - s. Karići (zaključno) - s. Kovači (zaključno) - Stjene (k. 485) (zaključno) - k. 280 (zaključno) - k. 419 (zaključno) - k. 366 (zaključno).

3) Jedinice »N« 6. aprila ujutro napadaju na celom frontu sa dostignute linije opštim pravcem Tunjevac - Gračanica - Brijesnica - Klokotnica, sa težištem napada na desnom krilu.

Zadatak: uz sadejstvo jedinica »S« što pre ovladati Gračanicom i produžiti napad u cilju izbijanja na liniju Đurići - k. 222 - Boljanić - Gostilj (k. 774) - Vel. Brijeg (k. 782), a potom na liniju Motka (k. 442) - k. 202 (Samarić) - Gavran Vis - Visoka Planina - Krčmarica (k. 682). Obratiti naročito pažnju na levo krilo i bok.

Granica zone dejstva:

- severno: južna granica »S«,
- južno: po potrebi.

4) U toku napada delovi »S« i »N« ne treba da se zadržavaju oko neprijateljskog uporišta Sokol, već isto blokirati i produžiti napad, a jedinice »S« iz rezerve pristupiće likvidaciji ovog uporišta.

Uopšte sve jedinice u toku napada da se ne zadržavaju oko pojedinih neprijateljskih uporišta koja se uporno brane, već ista blokirati i likvidirati jedinicama iz druge linije. Težiti da se u toku napada smelim i energičnim dejstvom, koristeći i pojedine jaruge i potoke, ispreseca sistem neprijateljske odbrane i dejstvom na krilu i bokove uništava neprijatelj na pojedinim osloncima.

5) Po izbijanju na određenu liniju, »S« i »N« vezaće se telefonom za istaknuti centar koji će se premestiti u Gračanicu, a jedinice »E« za pomoćni centar, koji će se premestiti u Srnice.

Sve ostale veze biće, kako je to predviđeno, u odeljku I, s tim što treba vršiti postepeno formiranje novih relejnih stanica na pojedinim osama veze prema meri napredovanja.

Objašnjenje šifri

Šifra	Naziv štaba
A	Štab 2. armije
S	Štab 23. divizije
E	Štab 25. divizije
N	Štab 45. divizije
Z	Štab 2. krajiške brigade 17. divizije
I	Štab 17. divizije

Podnošenje izveštaja ima u svemu biti, kako je to naređeno, za 5. april.

6) Sve ostale odredbe iznete u odeljku I ostaju u svemu nepromenjene. Po izbijanju na predviđenu liniju kao krajnji cilj za 6. april, komore se mogu približiti do linije Sokol - Gračanica.

7) Početak napada »S« i »N« 6. aprila određiće se naknadno, što će zavisi od razvoja operacija prema severu.

8) Prijem ove zapovesti pismeno nam potvrdite.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

DOSTAVLJENO:
S, N, E, k-tu Morave
K-di artiljerije A.

Za štab
Načelnik štaba
general-major
Ljubo Vučković

ZAPOVEST ŠTABA 2. ARMIJE JA OD 25. APRILA 1945. ŠTABOVIMA
POTCINJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA U DOLINI UNE¹

STAB II ARMIJE
Operativno odeljenje
0. br. 36S
25. IV. 1945. g.
u 14 čas.

ZAPOVEST

Sekcije: Pakrac, Banja Luka, Kostajnica, Prijedor, Petrinja, Bihać,
Karlovac, Gospić i Ogulin. Razmer: 1: 100.000

U dolini reke Une neprijatelj drži uporišta Bos. Krupa, Otoka, Bos. Novi, Dobrljin, Bos. Kostajnica, Dubica. Na ovim uporištima u dolini Une nalaze se sledeće neprijateljske jedinice: delovi 373 »Tigar« divizije, koja je u borbama oko Bihaća razbijena i sada broji oko 1000 do 1500 ljudi, oko dva bataljona 104 nemačke divizije, oko 1000 vojnika (ostale snage 104 divizije nalaze se u rejonu Karlovca) jedinice 4 hrvatske divizije, oko 4.000 vojnika, raspoređene od Bos. Novog do Dubice; jedinice 10 hrvatske divizije, oko 3500-4000 vojnika, raspoređene od Bos. Novog i Dvora na Uni do Ostrošca; i nešto ustaša raspoređenih u donjem toku Une. Neprijatelj kontroliše komunikaciju dolinom r. Kupe - Karlovac - Sisak.

Jedinice 28. i 45. divizije 24. o. m. ujutro oslobodile su Bos. Gradišku, oko podne izvesni delovi forsirali su Savu, oslobodili Staru Gradišku i Gornju Varoš i do 17 časova prednji delovi bili su izbili do južne ivice Nove Varoši.

II Armija ima zadatak da produži energičnu ofanzivu opštim pravcem ka severozapadu čisteći i likvidirajući sva neprijateljska uporišta na desnoj obali Save. U cilju izvršenja prednjeg,-

NAREDUJEMO:

I - *Unska grupa divizija* (pod komandom general-majora Ljube Vučkovića):

1. - 45 divizija

3. brigade

1 baterija p. k. topova

1 baterija puk. topova

(obe iz II art. brigade)

2 baterije topova »Zis«

(iz III art. brigade)

1 - Sa dve brigade odmah produžava nadiranje desnom obalom Save opštim pravcem Bos. gradiška - Orahovo - Du-

¹ Original u AVII, k. 272, reg. br. 17-1; objavljen je u *Zbornik NOR*, tom XI, knj. 2, kao dok. br. 69.

bica, sa zadatkom da što pre izbije na r. Unu i likvidira neprijateljsko uporište Bos. Dubica, čisteći usput sva neprijateljska uporišta na desnoj obali Save. Jednu brigadu ostaviti na prostori Bos. Gradiške i Stare Gradiške do izbijanja delova I Armije u Staru Gradišku, a potom i ovu brigadu prebaciti u sastav divizije prema Bos. Dubici.

Zona dejstva: desno r. Sava a levo r. Slabinja - Tavanak (zaključno) - r. Mlječanica.

2. - 28. divizija

2. brigade

1 baterija p. k. topova
3 baterije t. minobacača
(sve iz II art. brigade)

2 - Produžava pokret najkraćim pravcem između Prosare i Kozare ka Bos. Kostajnici sa zadatkom da što pre izbije na r. Unu i likvidira neprijateljsko uporište Kostajnica.

Zona dejstva: desno leva granica 45 divizije a levo Grdanovac - Rudarica (339) - k. 169 - Kriva rijeka (sve zaključno).

3. - 39. divizija

3 brigade

I art. divizion

3 - Produžava pokret ka Bos. Novom sa zadatkom da što pre izbije u dolinu r. Une i likvidira neprijateljska uporišta Dobrljin i Bos. Novi.

Zona dejstva: desno leva granica 28 divizije, a levo širiti se ka jugu po potrebi.

Naročito obratiti pažnju na pravac od Bos. Krupe.

II - *Karlovačka grupa divizija* (pod komandom general-majora Radovana Vukanovića): 3, 4 i 10 divizija produžavaju pokret prema zapovesti operativnog štaba grupe korpusa O. str. pov. br. 7 do 23 aprila tek. godine. Ove jedinice ubrzaće pokret i svakodnevno do 20 časova izvestiti štab ove armije gde su čela pojedinih divizija dotičnog dana zanoćila.

III - *Armijska rezerva:*

23. divizija

3 brigade

1 baterija p. k. topova
1 baterija puk. topova
2 baterije t. bacača
(sve iz II art. brigade)

Produžice pokret sa sadanje prostori pravcem Klašnice - Dragočaj, odakle izvršiti prebacivanje svih jedinica železnicom do Prijedora, i dalje dokle železnica radi, s tim da se divizija postavi duž r. Sane sa čelom u visini s. Blagaj.

IV - *Armiska artiljerija:*

Teški divizion II brig.

1 haubička baterija

iz III art. brigade

Svega:

2 baterije »Zis«

2 baterije haubica

Sa dosadanje prostorije preduzeće odmah pokret pravcem Nova Topola - Dragočaj. U Dragočaju, po prebacivanju jedinica 23 divizije, ukrcaće se i železnicom prebaciti do Prijedora. Po iskrcavanju u Prijedoru postaviće se na prostoriji Ćirkin polje - k. 214 - Greda, k. 181 - Urije, gde će dobiti dalji zadatak.

V - *Pontonirske jedinice:*

Dva dvodelna pontona pridati 28 diviziji, a sve ostale pontone, po prebacivanju zadnjih delova 45 divizije preko r. Vrbasa, prebaciti suvim pravcem Nova Topola - Dragočaj. U Dragočaju ukrcati sva ova sredstva u železnicu i ista prebaciti, pontone, do krajnje stanice do koje železnica radi na pravcu Banja Luka - Prijedor - Bos. Novi.

VI - *Veze:*

1 - Radio-veze po planu, koga će razraditi Odeljenje za vezu ovoga štaba.

2 - Telefonske veze: osa veze Banja Luka - Prijedor - Bos. Novi; glavni centar u Prijedoru; istaknuti centar kod žel. stanice Svodna, a pomoćni centar kod raskrsnice k. 144 Knežpolje.

39 i 23 divizija vezaće se za istaknuti centar, 45 i 28 divizija za pomoćni centar. Armiska artiljerija vezaće se za glavni centar.

Između Banja Luke i Prijedora koristi stalnu telefonsku liniju.

3 - Karlovačka grupa divizija održavaće vezu sa ovim štabom samo radio-putem.

VII - *Izveštaji:*

Obe grupe divizija podnosiće nam redovno izveštaje svakog dana u 12 časova i 20 časova počev od 26. ov. m. U izveštajima ukratko naznačiti situaciju, liniju prednjih delova odnosno mesta čela pojedinih divizija na kraju dotičnog dana i rezultate borbi.

Sve divizije svakog dana do 24 časa dostavljaju pismene operativne izveštaje svome komandantu grupe divizija. Komandanti pojedinih grupa, po prikupljanju ovih izveštaja, sa svojim primedbama, iste će po prvim kuririma slati ovome štabu.

VIII - *Komunikacijski pravci:*

II Armija: Brod - Derventa - Banja Luka - Prijedor

45. divizija: Prijedor - Knežpolje - Bos. Dubica;

28. divizija: Prijedor - Knežpolje - Bos. Kostajnica;

39 i 23 divizija: Prijedor - Bos. Novi.

IX - *Sanitetska služba:*

Načelnik sanitetskog odeljenja ovoga štaba organizovaće prihvati i evakuaciju ranjenika u Prijedoru. Evakuacija ranjenika ima se vršiti železnicom za Banja Luku. Za evakuaciju ranjenika sa pravca Bos. Novi koristiti železnicu od krajnje stanice.

X - Naročito napominjemo da u ovim operacijama prvenstvenu i presudnu ulogu igra brzina u ostvarivanju postavljenih zadataka, te u tom pravcu uložiti sve da se izvrše dodeljeni zadaci za najkraće vreme.

Prilog: Podaci o neprijatelju iz Obaveštajnog odeljenja ovog štaba.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

V. d. pol. komesara
pukovnik,
Blažo Lompar

Načelnik štaba
general-major
Ljubo Vučković

Komandant
general-lajtnant
Koča A. Popović

M. P.

Dostavljeno:

General-majoru Radovanu Vukanoviću;

General-majoru Ljubi Vučkoviću;

Štabovima divizija: 45, 28, 39 i 23;

K-tu artiljerije II armije.

Izvodno: Načelniku inženjerije, odeljenja za veze i sanitetskog odeljenja II arm.

Bibliografija

a. Arhivski izvori

Arhiv Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije (ACKSKJ),
Fond Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije (CKKPJ).

Arhiv Vojnoistorijskog instituta (AVII).

Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda (*Zbornik NOR*):

- tom I, knj. 15 i 18;
- tom II, knj. 14 i 15;
- tom IV, knj. 29, 30, 31, 32, 33, 34;
- tom V, knj. 39;
- tom VI, knj. 19;
- tom IX, knj. 7, 8 i 9;
- tom X, knj. 1 i 2;
- tom XI, knj. 2;
- tom XII, knj. 4;
- tom XIV, knj. 4.

b. Istorijska dela

Broz Josip Tito, *Sabrana djela*, Izdavački centar »Komunist«, Beograd/Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, /Izdavačko knjižarsko poduzeće »Naprijed«, Zagreb, Beograd, 1982, tom 23, 24 i 25.

c. Literatura

Cvetković B. Zdravko, *17. slavonska NOU brigada*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1978.

Dželebdžić Milovan, *Borbe s Grupom armija »E«* (Od Grčke do austrijske granice), »Narodna armija«, Beograd, 1978.

- Đonlagić Ahmet, *27. istočnobosanska divizija*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1983.

Grupa autora, *Armije u strategijskoj koncepciji NOR i revolucije*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986.

Grupa autora, *Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo u narodnooslobodilačkom ratu* (materijal sa simpozijuma), Komanda Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, Beograd, 1981.

Grupa autora, *Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije (Učesnici govore)*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986.

Vukanović Radovan, *Ratni put Treće divizije*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1970.

Vukosavljević Mladen, Karasijević Drago, *Pedeset treća NOU srednjobosanska divizija*, Novinsko-izdavačko preduzeće »Zadrugar«, Sarajevo, 1969.

Vukotić Jovo, *Druga proleterska divizija*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1972.

d. Časopisi

Vojnoistorijski glasnik, br. 1. Beograd, 1975.

Vojnoistorijski glasnik, br. 1, (članak pukovnika dr Branka Latasa, *Uništenje četnika u završnoj etapi rata*, Beograd, 1986.

Registar

LIČNA IMENA

- ABRAMOVIĆ Milan, 35, 417
ALEKSANDER Harold, 191, 273, 274, 370
ARSENIĆ Borko, 340
AULEB Helge, 230
BAČOVIĆ Petar, 149
BAJALICA Dimitrije, 340
BAŠIĆ Rade, 342
BOROTA Gojko, 57
BOSANAC Krsto, 218
BOŽIĆ Sava, 29
BRAJOVIĆ Blažo, 150
BROZ Josip Tito, 16, 17, 19, 20, 32, 41, 91, 92, 105, 123, 128, 136, 145, 146, 170, 183, 186, 191, 196, 218, 219, 232, 233, 245, 265, 273, 297, 337, 338, 343, 367, 370, 371
BUDISAVLJEVIĆ Srđan, 245
BURIĆ Savo, 340
CEROVIĆ Vojislav, 104, 208
CESARIĆ Slavko, 27
ČERČIL Vinston, 12
ČOLAKOVIĆ Rodoljub, 72
ĆERIC Salem, 36
DAMJANOVIĆ Stevan Leko, 28, 150
DAPČEVIĆ Peko, 19, 29, 81, 92, 248, 274, 323
DRAČA Jovan, 33
DRAPŠIN Petar, 274, 368
DRLJEVIĆ Savo, 92
ĐURIŠIĆ Pavle, 95, 110, 148, 149, 151, 152, 159, 253, 254, 374
GORŠKOV Sergej GEORGIJEVIČ, 19
HAMOVIĆ Rade, 17, 367
HENKE Gerhard, 75
HERLJEVIĆ Franjo, 36
HITLER Adolf, 14, 22, 96, 276, 281, 353
HOTIĆ Mesud, 342
FELMI Helmut, 260
FRIBE Helmut (Friebe Helmut), 122
ILIĆ Vojo, 36, 148
IVANOVIĆ Miladin, 34, 116, 417
JAKŠIĆ Pavle, 368
JANKOVIĆ Blažo, 196
JOKA Milan, 417
JOVANOVIĆ Arso, 17, 370
JOVANOVIĆ Radivoje Bradonja, 105, 107
KARADORĐEVIĆ Petar II, 245
KARANOVIĆ Vlado, 51
KARDELJ Edvard, 16, 219
KESEROVIĆ Dragutin, 30
KIBLER Ludvig, 370
KNEŽEVIĆ Novak, 34, 417
KOMARČEVIĆ Vladimir, 150
KOSORIĆ Pero, 35, 127, 258
KOVAČEVIĆ Vojo, 215
KUKOLJ Uroš, 34
KUM Oto (Kumm Otto), 25
KUPREŠANIN Branko, 50
LER Aleksander (Lohr Alexander), 14, 83, 230, 366, 379
LOMPAR Blažo, 32, 92
MANDIĆ Ante, 245
MANDIĆ Gligorije Gligo, 32
MIHAILOVIĆ Draža, 29, 30, 31, 56, 62, 94, 95, 97, 113, 115, 147, 148, 151, 154, 157, 253, 254, 255, 372, 374
MIJATOVIĆ Cvijetin Majo, 24
MOLOTOV Vječeslav MIHAILOVIĆ, 16
MRAKOVIĆ Blažo, 33, 417
NAD Košta, 368
NEDIĆ Neško, 202
NENEZIĆ Radojica, 33, 417
OLBINA Dane, 35
OSTOJIC Zaharije, 147, 149, 151
PANTELIĆ Milojica, 34, 417
PAVELIĆ Ante, 356
PAVIĆ Jovo, 340
PEJANOVIĆ Milutin, 36
PETOVAR Rudolf Rudi, 35
POLEKSIĆ Momčilo, 50
POPIVODA Pero, 146, 183

POPOVIĆ Đuro, 157
 POPOVIĆ Koča, 32, 53, 129, 167, 168,
 173, 246, 258, 298, 347, 362
 POPOVIĆ Vladimir, 41
 POPOVIĆ Vojin, 34, 417
 RADOJEVIĆ Sveto, 340
 RADOVANOVIĆ Stevan, 31
 RAČIĆ Dragoslav, 95, 149, 150, 151,
 152, 154, 159
 RANKOVIĆ Aleksandar, 18, 283
 RODIĆ Slavko, 258, 297, 298, 339
 ROLOVIĆ Vladimir, 36
 RUZVELT Delano Franklin, 12
 RUŽIČKA Josip, 231
 SEKULIĆ Vojin Vojo, 34, 417
 SERNEC Dušan, 245
 SMILJANIĆ Dušan, 149
 STALJIN Josif VISARIONOVIĆ, 12
 STANIŠIĆ Milija, 188
 STOJAKOVIĆ Milenko, 32
 STUPAR Vojo, 340
 ŠILJEGOVIĆ Boško, 368
 ŠKEROVIĆ Zarija, 35
 ŠKODUNOVIĆ Nikolaj NIKOLAJE-
 VIĆ, 19, 81
 ŠTETNER Valter (Stettner Walter), 25
 ŠUBAŠIĆ Ivan, 16, 191, 218, 219
 TANASKOVIĆ Rajko, 32, 196, 417
 TERZIĆ Velimir, 17, 311
 TODIĆ Cvijetin, 29
 TODOROVIĆ Mijalko, 92
 TODOROVIĆ Vojo, 340
 TOLBUHIN Fjodor IVANOVIĆ, 19,
 272, 273, 274
 TUFEGČIĆ Vojislav, 150
 VAJKS Maksimilijan fon (Weichs Ma-
 ximilian von), 21, 83
 VUČKOVIĆ Ljubo, 32, 166, 168, 186,
 187, 190, 340
 VUKANOVIĆ Radovan, 258, 338, 339,
 340, 343, 347
 VUKČEVIĆ Savo, 35, 417
 VOJNOVIĆ Petar, 340
 UROŠEVIĆ Sredoje, 188
 ZEKIĆ Miloš, 35, 107, 109
 ZORIĆ Rade, 35

GEOGRAFSKI POJMOVI

Ahen, 11
 Albanija, 13, 14, 15, 20, 21
 Ardeni, 11, 12
 Arilje, 34
 Austrija, 272, 273, 274, 296, 265
 Avala (planina), 25
 Bačka, 13, 223
 Badovinci, 43, 44, 48, 54, 129
 Bajina Bašta, 33, 146, 283, 284, 371
 Balkan, 12, 13, 20
 Banat, 13, 14, 223
 Banja Koviljača, 43, 146, 324
 Banja Luka, 22, 283, 285, 317, 338, 339
 Baranja, 13, 14
 Batina, 25
 Beč, 281, 296
 Bela Crkva, 226
 Belgija, 11, 174, 373
 Belišće, 325
 Benkovac, 20
 Beograd, 14, 15, 16, 19, 21, 25, 70, 146,
 162, 191, 208, 214, 226, 227, 233, 246,
 265, 273, 274, 298, 339, 370
 Berlin, 353
 Berovo, 14
 Bihac, 284, 340, 342, 368, 375
 Bijeljina, 15, 19, 22, 23, 25, 26, 31, 32,
 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43,
 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54,
 55, 66, 74, 75, 83, 94, 96, 97, 98, 99,
 100, 103, 104, 106, 117, 118, 119, 120,
 122, 129, 130, 132, 157, 160, 161, 162,
 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 174,
 181, 183, 188, 189, 190, 191, 192, 193,
 194, 195, 197, 199, 202, 203, 206, 207,
 208, 209, 210, 211, 212, 222, 227, 228,
 232, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250,
 259, 262, 265, 270, 271, 297, 298, 299,
 323, 371, 372, 373, 374
 Birač, 13, 28, 69, 107, 110
 Bitolj, 14
 Bjelovar, 364, 365
 Boka, 148, 152, 159, 211, 310
 Bosanski Brod, 314, 317, 319, 338, 339,
 375
 Bosanska Dubica, 340, 342, 343, 345,
 354, 356, 361, 375, 376
 Bosanska Gradiška, 283, 337, 338, 340,
 356, 363, 375

Bosafiska Kostajnica, 340, 342, 343, 344, 345, 346, 354, 356, 361, 375, 376
 Bosanska Krupa, 285, 339, 340
 Bosanski Novi, 339, 340, 343, 344, 345, 346, 354, 361
 Bosanski Petrovac, 127
 Bosanski Šamac, 23, 156, 260, 269, 270, 297, 298, 299, 307, 310, 311, 317, 323, 324, 325, 374
 Bosna (reka), 20, 22, 23, 27, 28, 31, 65, 77, 97, 99, 104, 105, 112, 113, 116, 122, 159, 174, 246, 247, 248, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 260, 269, 271, 276, 279, 281, 282, 283, 284, 285, 297, 298, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 318, 319, 321, 322, 323, 337, 339, 362, 372, 374, 375, 377
 Bosut, 82, 196, 208, 233, 271, 326, 327
 Bratunac, 219, 257
 Brčko, 15, 19, 23, 27, 31, 32, 37, 39, 40, 41, 44, 46, 47, 50, 51, 53, 54, 61, 74, 83, 94, 96, 97, 100, 104, 117, 118, 119, 120, 121, 128, 129, 145, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 167, 181, 183, 184, 191, 194, 196, 198, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 210, 211, 228, 231, 232, 243, 246, 247, 248, 249, 253, 259, 260, 262, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 283, 297, 298, 299, 300, 301, 305, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 374, 375
 Bregana, 360
 Brežice, 355, 356, 357, 359, 360, 362
 Bronzani Majdan, 340
 Budimpešta, 11
 Bugarska, 14, 20
 Celovec, 365
 Celje, 359, 360, 361, 367, 376
 Centralna Srbija, 68
 Cer (planina), 148, 194
 Cerklje, 360, 361, 362
 Cetinje, 15
 Cres (ostrvo), 369
 Crikvenica, 369
 Crna Gora, 14, 15, 17, 19, 20, 91, 95, 148, 152, 159, 211, 233, 234, 297, 374
 Crnogorsko primorje, 30, 31
 Čačak, 13, 15, 19, 33, 34, 38, 39, 146, 371
 Čađavica, 326
 Čajetina, 146
 Čajniče, 29, 30, 95, 148, 372
 Češoslovačka, 11, 353
 Daleki Istok, 12
 Dalmacija, 13, 17, 20
 Dalj, 325
 Danilovgrad, 15
 Daruvar, 231
 Delnice, 339, 369
 Derventa, 297, 314, 315, 317, 319, 338, 339, 344, 356, 375
 Doboje, 19, 23, 32, 95, 97, 101, 103, 105, 113, 114, 116, 127, 129, 130, 154, 156, 157, 180, 202, 212, 228, 243, 250, 251, 253, 256, 259, 260, 261, 262, 269, 270, 276, 279, 283, 284, 297, 298, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 313, 314, 320, 321, 322, 338, 362, 374, 375
 Dobra, 347, 348, 349, 351, 352
 Donji Miholjac, 22, 325, 363, 364
 Drava (reka), 14, 18, 20, 22, 23, 25, 38, 39, 51, 81, 83, 91, 95, 96, 186, 217, 229, 230, 231, 260, 271, 272, 273, 323, 325, 363
 Dravograd, 359, 364, 365, 368
 Drina (reka), 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 60, 65, 66, 67, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 82, 83, 91, 94, 97, 98, 100, 103, 105, 106, 108, 110, 112, 120, 122, 129, 136, 145, 146, 148, 161, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 217, 222, 226, 243, 244, 246, 247, 257, 265, 271, 284, 298, 299, 323, 324, 371, 376
 Drinjača (reka), 21, 24, 26, 27, 30, 31, 36, 107, 126, 128, 131, 132, 133, 134, 136
 Drinjača (selo), 16, 37, 38, 39, 40, 45, 46, 48, 49, 55, 56, 57, 59, 65, 75, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 112, 122, 125, 126, 129, 133, 134, 135, 136, 372, 373
 Duga Resa, 347, 351, 352
 Dunav (reka), 14, 18, 19, 22, 81, 82, 196, 273, 325
 Dvor na Uni, 344, 346, 357, 376
 Đakovo, 18, 82, 327, 363
 Đetinja (reka), 19, 32, 84

Elbasan (Albanija), 14, 15
 Emilija (Italija), 13
 Erdevik, 82
 Evropa, 12, 13, 353
 Francuska, 11, 174
 Foča, 21, 29, 30, 95, 147, 149, 372
 Frankfurt, 296
 Gacko, 21
 Gdanjsk, 296
 Gdinja, 296
 Generalski Stol, 347, 348, 351, 361
 Glina, 319, 354, 356
 Goražde, 29, 30, 35, 95, 147, 148, 149,
 150, 152, 234, 372
 Gorica, 369
 Gorski kotar, 81, 369
 Gospić, 283
 Gračac, 20
 Gračanica, 23, 27, 61, 95, 97, 99, 100,
 101, 105, 114, 115, 116, 117, 122, 145,
 151, 153, 154, 155, 156, 157, 178, 181,
 183, 184, 186, 202, 203, 205, 207, 209,
 212, 228, 243, 247, 250, 251, 255, 259,
 260, 261, 262, 263, 265, 267, 270, 297,
 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307,
 320, 322, 374, 375
 Gradačac, 27, 95, 101, 114, 117, 122,
 145, 151, 153, 155, 156, 157, 158, 159,
 178, 202, 203, 205, 243, 251, 253, 254,
 255, 259, 260, 261, 268, 269, 270, 300,
 301, 303, 304, 305, 306, 307, 320, 374,
 375
 Grčka, 13, 14, 20, 21, 31, 147
 Grubišino Polje, 366
 Hamburg, 353
 Han-Pijesak, 15, 16, 24, 27, 30, 31, 38,
 56, 57, 64, 98, 99, 100, 102, 103, 107,
 109, 110, 123, 124, 125, 126, 129, 148,
 193
 Hercegovina, 95, 284
 Holandija, 11, 353, 373
 Hrvatska, 22, 260
 Hrvatsko primorje, 369
 Ibar (reka), 15, 29
 Igman (planina), 282
 Ilirska Bistrica, 370
 Ilova (reka), 364, 366, 367, 375
 Ilok, 19, 82
 Istočna Bosna, 13, 14, 17, 25, 29, 32, 33,
 35, 36, 56, 68, 72, 74, 91, 94, 99, 102,
 110, 114, 133, 148, 149, 214, 246, 259,
 296
 Istočna Srbija, 68
 Istočna Hercegovina, 147, 149
 Istra, 273, 353, 369, 370
 Italija, 13, 22, 273, 353
 Ivanić-Grad, 326
 Ivankovo, 326
 Ivanjica, 29, 34
 Jablanica, 29
 Jablanik (planina), 29
 Jadran, 13, 22, 30, 274
 Jadransko more, 363
 Jajce, 284, 285
 Jamena, 31, 40
 Janja, 25, 27, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 42,
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52,
 53, 55, 77, 98, 103, 104, 106, 107, 118,
 120, 122, 323
 Jasenovac, 344
 Jastrebarsko, 361
 Javor (planina), 109, 126
 Javorak (planina), 23
 Javornik (planina), 23, 30, 57
 Jelica (planina), 61
 Jelova Gora (planina), 29, 35
 Jugoistočna Bosna, 29, 30, 31, 95, 147,
 148, 211, 219, 234
 Jugoslavija, 13, 14, 20, 21, 24, 134, 355
 Jugozapadna Srbija, 29, 94, 146, 233
 Južna Mađarska, 259
 Kakanj, 28, 276, 282
 Kalinovik, 21
 Karlovac, 337, 339, 340, 342, 343, 347,
 348, 350, 351, 352, 353, 355, 357, 359,
 361, 362, 363, 364, 376
 Kazerta (Italija), 353
 Kerestinac, 359
 Kladanj, 24, 27, 29, 56, 57, 59, 60, 61,
 63, 64, 103, 112, 113, 127, 128, 129,
 131, 148, 149, 211, 213, 216, 265, 270,
 321, 374
 Knin, 13, 20, 81
 Kočane, 14
 Kočevje, 349
 Kolašin, 15
 Komletinci, 83, 96, 121
 Konjuh (planina), 23, 61, 63
 Kopaonik (planina), 29
 Koprivnica, 364, 365
 Korana (reka), 347, 348, 350, 351, 352
 Koruška, 367
 Kosjerić, 29, 34, 55
 Kosovo, 15, 226

Kosovska Mitrovica (Titova Mitrovica), 15
 Kostajnica, 154, 312, 313, 319
 Kotor, 15
 Koviljača, 35, 40, 43, 48, 55, 104, 106, 129
 Kozjak (planina), 56
 Kozluk, 25, 26, 35, 36, 37, 41, 45, 46, 48, 49, 55, 56, 75, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 105, 145, 171, 185, 186, 187, 188, 192, 193, 222, 243, 244
 Kragujevac, 70
 Kraljevica, 369
 Kraljevo, 13, 15, 19, 29, 371
 Krapina, 365
 Kreka, 377
 Krim, 184, 373
 Krivaja (reka), 23, 24, 113, 149, 150, 152, 159, 374
 Krka (reka), 360, 362
 Krško, 356, 357, 360, 361
 Krupanj, 29, 33
 Kumanovo, 14
 Kupa (reka), 337, 347, 348, 349, 352, 354, 355, 356, 357, 363, 377
 Kutina, 366
 Kvebek (Kanada), 12
 Lika, 81, 283, 368, 369
 Lim (reka), 148
 Livno, 21
 Lombardija (Italija), 13
 London, 191
 Lošinj (ostrvo), 369
 Loznica, 33, 34, 35, 40, 42, 43, 44, 45, 55, 56, 99, 104, 122, 184, 186, 189, 198
 Ludbreg, 365
 Lukavac, 27, 115, 377
 Ljubljana, 337, 363, 370, 376
 Ljubovija, 15, 16, 25, 26, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 57, 60, 67, 83, 146, 184, 198, 371
 Mačva, 174
 Mađarska, 11, 18, 21, 22, 23, 25, 84, 96, 229, 260, 272, 281
 Maglaj, 284, 297, 298, 305, 306, 309, 310, 311, 313, 321, 338
 Majeвица (planina), 13, 23, 28, 56, 65, 76, 94, 97, 100, 101, 113, 114, 130
 Majna (reka), 296
 Majnhajm, 296
 Makarska, 20
 Makedonija, 13, 17, 219
 Mali Zvornik, 33, 48, 49, 55, 56, 100, 101, 107, 136, 146, 170, 172, 179, 180, 182, 183, 185, 190, 198
 Maribor, 364, 365
 Mašun, 370
 Medvednik (planina), 29
 Metković, 20
 Metlika, 347, 356, 360, 361
 Mežice, 368
 Miljacka (reka), 282
 Modriča, 23, 321, 374, 375
 Mojkovac, 15, 20, 122, 148
 Moskva, 12, 14, 16, 17, 91, 265
 Mostar, 15, 20, 21, 22, 23, 186
 Mrežnica, 347, 348, 350, 351, 352
 Mrkonjić-Grad, 284, 285
 Našice, 82, 230, 231, 325, 363
 Negotin, 75, 66
 Nemačka, 11, 13, 14, 18, 91, 296, 353
 Neretva (reka), 374
 Nevesinje, 21
 Nikšić, 15
 Niš, 15
 Nojštetin, 296
 Normandija, 11
 Nova Gradiška, 326
 Novi Pazar, 15
 Novi Sad, 18, 214
 Novo Mesto, 339, 352, 356, 357, 359, 360, 363, 376
 Novska, 366
 Obrenovac, 25, 146
 Odra (reka), 11
 Ogulin, 283, 339, 350, 342, 343, 347, 349
 Ohrid, 14
 Olovo, 56, 103, 112, 113, 149, 150, 280, 284
 Opatija, 369
 Opatovac, 82
 Orašje, 324, 325, 326, 375
 Orolik, 83, 121
 Osečina, 34, 35, 55
 Osijek, 19, 21, 82, 117, 231, 325, 363
 Otočac, 368
 Otok, 83, 96, 97, 326
 Otrić, 20
 Ozalj, 348, 352, 361
 Ozren (planina), 23, 29, 56, 59, 61, 62, 63, 76, 94, 97, 101, 111, 113, 114, 115, 122, 131, 132, 133, 145, 147, 151, 152, 153, 155, 156, 158, 181, 202, 203, 207, 218, 228, 243, 251, 256, 302, 372, 374

Paklenica, 321
 Pakrac, 364
 Papuk (planina), 230, 231
 Petrinja, 339, 343, 345, 354, 355, 376
 Pisarovina, 343, 354
 Piza (Italija), 13
 Pleternica, 365
 Pljevlja, 15, 148
 Podgorica (Titograd), 15
 Podravina, 17, 18, 259
 Podravska Slatina, 229, 231, 325, 326
 Podromanija, 26, 27, 122, 124
 Poljska, 11
 Posavina, 13, 23, 28, 97, 136, 152, 156,
 214, 246, 248, 251, 252, 255
 Požega, 34, 39
 Prag, 353
 Priboj, 15, 145, 147, 148, 234
 Prijedor, 284, 342, 343
 Prijepolje, 15, 148, 234
 Prilep, 14
 Priština, 15
 Prnjavor, 61, 338, 339, 344
 Psunj (planina), 230, 231
 Ptuj, 365
 Pula, 369, 370
 Rab (ostrvo), 368, 369
 Radeče, 361
 Rajna (reka), 296
 Raška, 15
 Ravena (Italija), 13
 Rijeka, 337, 348, 368, 369, 370
 Rimske Toplice, 361
 Risan, 15
 Rogačica, 15, 25, 26, 27, 34, 38, 39, 43,
 45
 Rogatica, 15, 28, 31, 39, 57, 110
 Romanija (planina), 15, 38, 257, 275
 Rumunija, 14, 71
 Rurska oblast, 296
 Samobor, 343, 352, 356, 359, 361
 Sana (reka), 340, 342
 Sandžak, 13, 15, 17, 19, 20, 29, 91, 95,
 103, 108, 148, 211, 233, 234, 297, 372
 Sanski Most, 284, 340
 Sarajevo, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28,
 38, 41, 77, 321, 339, 374
 Sava (reka), 19, 22, 23, 24, 25, 27, 33,
 39, 47, 49, 54, 81, 83, 96, 99, 117, 121,
 145, 153, 196, 208, 232, 271, 283, 299,
 310, 311, 315, 317, 318, 323, 324, 325,
 326, 327, 337, 338, 339, 340, 344, 360,
 362, 364, 375, 377
 Savinjska dolina, 13
 Sekešfehervar (Mađarska), 273
 Semberija, 13, 23, 28, 97, 117
 Serska oblast, 296
 Sevastopolj, 373
 Severoistočna Bosna, 20, 24, 27, 28, 29,
 31, 33, 47, 69, 71, 72, 75, 94, 97, 117,
 123, 124, 129
 Sisak, 283, 339, 343, 354, 376
 Sjedinjene Američke Države (SAD), 12
 Skoplje, 14, 15
 Slavonija, 17, 18, 19, 28, 72, 326
 Slavonska Požega, 327, 366
 Slavonski Brod, 18.21, 23, 25, 321, 326,
 327, 339, 363, 364, 366, 374
 Slovenačko primorje, 353, 369, 370
 Sloengradec, 364, 367, 368
 Slovenija, 13, 20
 Slunj, 342, 347
 Snežnik, 369, 370
 Soča (reka), 273, 353
 Sokolac, 15, 16, 24, 26, 28, 31, 35, 36,
 37, 39, 96, 99, 109, 110, 121, 122, 123,
 124, 125, 126, 129, 130, 131, 187, 190,
 193, 211, 227, 257, 258, 271, 275, 278,
 279, 280, 281, 283, 284
 Sotin, 19, 82, 83, 121
 Sovjetski Savez, U, 71, 265, 297
 Split, 20, 339
 Spreča (reka), 23, 24, 48, 56, 57, 58, 59,
 60, 62, 64, 75, 95, 111, 113, 114, 115,
 126, 128, 145, 152, 153, 154, 155, 156,
 158, 159, 203, 211, 214, 251, 252, 253,
 262, 267, 269, 300, 302, 303, 304, 305,
 306, 310, 311, 312, 313, 322, 372, 374
 Srbija, 13, 17, 24, 29, 31, 68, 72, 97, 99,
 104, 114, 136, 159, 212, 214, 215, 218,
 223, 226, 247, 297, 371, 372
 Srebrenica, 27, 100, 101, 107, 110, 182,
 257, 283, 284
 Srebrenik, 374
 Sredozemlje, 13, 370
 Srem, 13, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25,
 28, 32, 38, 41, 81, 82, 83, 84, 91, 96,
 97, 104, 122, 130, 162, 231, 326
 Sremska Mitrovica, 145, 208
 Stara Gradiška, 338
 Stari Ras, 148, 152, 159
 Stracin, 14
 Striživojna, 327
 Strumica, 14
 Sunja, 345, 354

Sušak, 339, 369
 Šabac, 25, 69, 145, 174, 188, 226, 265, 299
 Šekovići, 24, 30, 56, 58, 59, 62, 99, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 109, 112, 126, 127, 130, 131, 132
 Šentilj, 368
 Šepak, 25, 41, 43, 49, 55
 Šibenik, 20
 Šid, 82, 208
 Šmarje, 361
 Šoštanj, 359, 364, 367, 368
 Španija, 318
 Tara, 148
 Toplica, 29
 Tovarnik, 82, 83
 Travnik, 13, 31, 259, 284, 285
 Trebava (planina), 56, 59, 94, 113, 122
 Trebavac (planina), 23, 29
 Trebinje, 15
 Trst, 293, 337, 339, 353, 369, 370
 Turopolje, 339, 342, 356
 Tuzla, 13, 19, 23, 24, 29, 32, 36, 37, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 68, 69, 76, 77, 83, 94, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 111, 112, 113, 120, 121, 122, 123, 127, 128, 130, 131, 149, 151, 153, 155, 156, 159, 169, 170, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 183, 184, 185, 189, 190, 194, 196, 199, 203, 210, 212, 214, 246, 250, 252, 257, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 279, 297, 298, 299, 371, 372, 374, 377
 Ub, 226
 Ukrajina, 174
 Una (reka), 20, 337, 339, 340, 342, 343, 344, 345, 346, 354, 362, 363, 364, 368, 377
 Ustikolina, 31
 Užice (Titovo Užice), 13, 15, 19, 25, 33, 34, 35, 38, 39, 43, 45, 55, 226, 371
 Valpovo, 96, 325
 Valjevo, 32, 33, 34, 35, 45, 55, 66, 68, 70, 93, 98, 123, 207, 226, 265
 Varaždin, 231, 365
 Varaždinske Toplice, 365
 Vareš, 28, 112, 374
 Veles, 14
 Velika Britanija, 12
 Vinica, 351
 Vinkovci, 18, 38, 41, 81, 82, 83, 117, 231, 325, 326, 327, 363
 Virovitica, 96, 229, 231, 325, 326, 364, 365
 Visoko, 28, 276, 279, 282, 284, 285, 297
 Višegrad, 13, 15, 20, 21, 24, 26, 35, 38, 39, 43, 91, 119, 122, 128, 148, 211, 234, 283, 284
 Vlasenica, 15, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 45, 46, 56, 57, 58, 60, 64, 65, 76, 77, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 145, 157, 170, 177, 179, 187, 190, 193, 209, 210, 211, 213, 222, 228, 257, 283, 372, 373, 374
 Vojvodina, 13, 17, 24
 Vrbas (reka), 20, 337, 339, 340, 342, 359, 362, 363
 Vrbovsko, 347
 Vršac, 16, 226
 Vučjak, 343
 Vukovar, 18, 19, 21, 38, 81, 82, 83, 117, 231, 325, 326, 327, 363
 Zadar, 20
 Zagreb, 18, 21, 25, 285, 326, 337, 342, 343, 352, 354, 355, 356, 357, 359, 360, 362, 363, 364, 367, 376, 377
 Zapadna Morava (reka), 15, 19, 32, 84
 Zapadna Srbija, 23, 24, 33, 36, 67, 68, 123, 214
 Zaprešić, 360
 Zavidovići, 95, 149, 150, 261, 262, 284, 297, 313, 321
 Zenica, 276, 279, 282, 283, 284, 297, 298, 307, 309, 310, 321
 Zidani Most, 359, 360, 361, 362, 376
 Zvijezda (planina), 150
 Zvornik, 15, 16, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 55, 56, 57, 60, 61, 68, 74, 76, 77, 83, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 113, 117, 118, 120, 122, 125, 126, 127, 130, 131, 132, 136, 145, 146, 153, 157, 163, 168, 169, 170, 171, 172, 175, 176, 177, 178, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 197, 198, 199, 206, 209, 210, 211, 218, 222, 243, 249, 257, 297, 323, 345, 371, 372, 373
 Zepa (reka), 110
 Živinice, 210, 213, 377
 Županija, 27, 31, 41, 326, 327

VOJNE JEDINICE I KOMANDE, USTANOVE, ORGANIZACIJE I OSTALI POJMOVI

Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije (Jugoslovenska armija)

Armije:

1-va, 91, 92, 96, 121, 129, 130, 145, 146,
160, 196, 208, 210, 217, 226, 229, 230,
231, 232, 233, 248, 265, 268, 270, 273,
274, 297, 298, 299, 300, 301, 305, 309,
317, 320, 321, 323, 324, 326, 327, 337,
357, 359, 360, 363, 364, 365, 366, 367,
368, 375

2-ga, 23, 66, 68, 70, 91, 93, 94, 97, 99,
108, 110, 111, 114, 117, 121, 122, 123,
124, 126, 128, 130, 134, 145, 151, 152,
155, 160, 161, 168, 173, 174, 175, 177,
183, 184, 186, 197, 202, 206, 207, 208,
209, 210, 211, 212, 213, 215, 217, 218,
220, 221, 224, 225, 226, 227, 228, 229,
232, 243, 247, 251, 259, 260, 261, 262,
263, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 274,
276, 284, 285, 297, 298, 299, 300, 302,
304, 305, 306, 310, 311, 312, 313, 314,
315, 317, 320, 321, 322, 323, 324, 327,
337, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 347,
348, 349, 353, 355, 356, 359, 361, 362,
363, 364, 367, 369, 371, 372, 373, 374,
375, 376, 377, 378

3-ća, 91, 93, 94, 96, 186, 208, 210, 217,
226, 229, 230, 231, 232, 259, 269, 270,
271, 272, 273, 274, 276, 297, 323, 325,
326, 359, 364, 365, 367, 368

4-ta, 296, 270, 274, 275, 337, 339, 342,
349, 353, 363, 368, 369, 370

Brigade:

1. artiljerijska 2. armije (14. korpusa),
35, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 66,
93, 98, 102, 104, 106, 120, 161, 162,
164, 166, 168, 177, 180, 181, 184, 185,
188, 207, 208, 276

1. artiljerijska 2. armije (17. divizije),
98, 130

1. konjička, 233

1. krajiška, 326

1. lička (proleterska), 196

1. vojvođanska, 364

2. artiljerijska 2. armije, 35, 93, 98, 104,
106, 130, 178, 207, 208, 221, 251, 261,
264, 267, 312, 322, 342

2. krajiška, 32, 33, 42, 43, 44, 46, 48, 50,
51, 53, 54, 74, 98, 119, 120, 121, 161,
162, 163, 164, 165, 166, 168, 170, 175,
176, 179, 181, 194, 195, 196, 197, 198,
200, 202, 243, 244, 248, 249, 250, 262,
266, 267, 268, 269, 300, 301, 302, 303,
304, 307, 320, 324

2. proleterska, 146, 188, 189, 198

2. tenkovska 1. armije, 324, 326, 367

2. vojvođanska, 364

3. artiljerijska 2. armije, 35, 93, 98, 120,
133, 134, 136, 188, 207, 208, 312, 322,
340, 342

3. lička (proleterska), 327

3. srpska, 186, 188, 189, 191, 193, 195,
197, 199, 244

3. vojvođanska, 364

4. proleterska (crnogorska), 186, 188,
189, 191, 193, 195, 197, 199

4. sandžačka, 277

5. proleterska (crnogorska), 277, 281,
348, 351, 352

5. sandžačka, 277, 279, 327

5. srpska, 327

6. krajiška, 348, 350, 351, 360

6. proleterska (istočnobosanska), 32,
42, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 66,
71, 84, 75, 98, 119, 120, 121, 161, 162,
163, 164, 165, 166, 168, 170, 172, 175,
175, 176, 178, 179, 181, 185, 194, 195,
199, 200, 232, 233, 243, 244, 248, 249,
274, 371

6. srpska, 177, 179, 182, 185, 188, 189,
190, 191, 192, 193, 195, 197, 199, 243,
244, 279

6. vojvođanska, 364

7. crnogorska omladinska »Budo To-
mović«, 277, 281, 348, 351, 352, 361

7. krajiška, 279, 348, 349, 350, 360

7. srpska, 34, 43, 48, 61, 62, 64, 76, 97,
105, 113, 114, 115, 116, 155, 156, 158,
159, 160, 203, 204, 205, 251, 252, 253,
262, 266, 267, 269, 301, 302, 303, 304,
306, 313, 314, 315, 317, 344, 345, 346,
354, 355, 359

7. vojvođanska, 230

8. crnogorska, 327

8. krajiška, 284, 348, 350, 351, 360
8. srpska, 146, 180, 182, 187, 188, 190, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 299
8. vojvođanska, 230, 325
8. crnogorska, 277, 348, 351, 352, 361
9. krajiška, 279, 348, 349, 350, 360
9. srpska, 34, 43, 48, 61, 64, 97, 105, 114, 115, 116, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 203, 204, 205, 206, 210, 221, 251, 253, 262, 263, 266, 267, 268, 269, 301, 302, 303, 304, 306, 313, 314, 317, 345, 354, 355, 359
10. hercegovačka, 281, 282
10. srpska, 146, 172, 177, 179, 180, 182, 186, 188, 190, 193, 196, 198, 299
11. hercegovačka, 278, 281, 282
11. krajiška, 348, 350, 351, 360
12. hercegovačka, 281, 282, 284
12. krajiška, 327
12. srpska, 146, 177, 180, 188, 190, 193, 196, 198, 299
13. hercegovačka, 281, 282
13. krajiška, 276, 343, 346, 357
14. hercegovačka, 278, 281, 282
14. srednjobosanska, 319
14. srpska, 34, 43, 48, 61, 62, 63, 64, 65, 76, 97, 105, 114, 115, 156, 157, 158, 159, 160, 202, 203, 204, 205, 209, 210, 251, 252, 253, 261, 262, 263, 266, 268, 301, 302, 303, 304, 306, 313, 314, 315, 339, 344, 346, 354, 359
15. krajiška, 343, 346, 357
15. majevička, 33, 42, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 74, 98, 119, 120, 121, 161, 162, 163, 165, 166, 168, 170, 172, 175, 179, 181, 185, 196, 202, 243, 249, 250
16. makedonska, 184, 188, 189, 195
16. muslimanska, 36, 38, 46, 48, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 72, 98, 102, 107, 108, 109, 110, 126, 131, 170, 175, 176, 178, 179, 181, 185, 186, 187, 190, 192, 193, 197, 199, 213, 243, 257, 258, 280, 319
16. srpska, 34, 56, 65, 97, 110, 111, 123, 125, 127, 131, 132, 133, 134, 171, 176, 179, 182, 185, 188, 190, 252, 253, 254, 255, 261, 262, 266, 268, 269, 301, 302, 306, 307, 310, 314, 315, 319, 344, 357
17. krajiška, 348, 349, 350
17. majevička, 36, 60, 62, 63, 73, 98, 112, 113, 114, 131, 132, 134, 135, 169, 172, 175, 176, 179, 180, 182, 185, 188, 189, 191, 195, 197, 199, 257, 258, 284
17. slavonska, 33, 34, 36, 42, 43, 44, 50, 53, 55, 72, 98, 119, 161, 163, 164, 167, 168, 189, 196, 206, 207, 218, 248, 262, 309, 310, 311, 312, 342, 345, 355, 356
18. hrvatska, 36, 37, 46, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 98, 112, 113, 114, 131, 135, 136, 169, 172, 175, 179, 180, 184, 185, 188, 189, 191, 193, 195, 197, 257, 258, 284
18. srednjobosanska, 276, 284, 319
18. srpska, 34, 56, 60, 65, 71, 75, 97, 108, 110, 111, 125, 131, 132, 133, 134, 135, 138, 169, 171, 175, 179, 182, 185, 188, 189, 196, 253, 254, 255, 256, 261, 262, 263, 301, 302, 306, 307, 309, 314, 315, 318, 319, 357
19. birčanska, 36, 38, 46, 48, 56, 58, 59, 60, 62, 72, 98, 102, 107, 108, 109, 110, 123, 124, 125, 126, 131, 132, 145, 170, 179, 185, 187, 190, 193, 213, 257, 258, 280, 284, 319
19. srpska, 34, 56, 65, 71, 98, 110, 111, 112, 125, 131, 132, 133, 134, 136, 171, 175, 176, 179, 182, 185, 252, 253, 254, 255, 256, 261, 262, 263, 269, 301, 302, 306, 307, 309, 310, 314, 315, 318, 319, 357
20. krajiška, 343, 346, 357
20. romanijska, 36, 38, 46, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 73, 98, 100, 102, 107, 108, 109, 110, 123, 124, 125, 126, 131, 132, 170, 176, 178, 181, 187, 192, 195, 197, 199, 213, 243, 257, 258, 280, 284, 319
20. srpska, 35, 43, 48, 49, 51, 52, 53, 55, 97, 101, 102, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 132, 133, 134, 135, 136, 145, 151, 154, 203, 204, 205, 251, 252, 255, 256, 261, 263, 301, 302, 303, 304, 306, 309, 311, 313, 314, 317, 342, 344, 354
21. istočnobosanska, 36, 37, 48, 58, 60, 61, 62, 73, 98, 112, 131, 132, 134, 135, 136, 156, 169, 172, 175, 176, 179, 180, 182, 185, 188, 190, 192, 199, 257, 258, 284
21. slavonska, 33, 34, 37, 44, 46, 50, 55, 75, 98, 113, 114, 118, 161, 164, 165, 166, 168, 206, 250, 261, 262, 266, 267, 345, 355, 356
23. srpska, 35, 43, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 74, 75, 76, 98, 101, 102, 106, 107, 110, 111, 112, 127, 132, 133, 145, 152, 153, 154, 155, 205, 206, 256, 301, 303, 304, 305, 306, 309, 311, 314, 317, 337, 355

24. srpska, 35, 43, 45, 48, 49, 53, 55, 98, 101, 106, 107, 111, 112, 128, 132, 133, 134, 145, 153, 154, 155, 205, 206, 252, 255, 256, 261, 263, 302, 304, 406, 311, 313, 314, 415, 317, 342, 344, 345, 354, 355
25. brodska, 33, 34, 36, 44, 46, 50, 55, 98, 118, 119, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 192, 206, 207, 248, 250, 266, 312, 342, 345, 355
- Artiljerijska 6. korpusa, 94
»Franjo Oguinac Seljo«, 349, 352
- Inžinjerijska 14. korpusa (2. armije), 35, 45, 59, 67
- Karlovačka, 348, 352
- Narodne odbrane Istočne Bosne, 14, 149, 152, 155, 319
- Osječka, 325
- Žumberačka, 348, 352
- Divizije:*
1. proleterska, 82, 92, 196, 232, 273, 326, 327, 367
2. proleterska, 29, 34, 84, 145, 146, 162, 174, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 195, 198, 199, 207, 210, 212, 233, 243, 244, 246, 262, 265, 299, 309, 310, 321, 323, 324, 347, 326, 372, 375
3. crnogorska, 277, 281, 282, 284, 338, 339, 340, 347, 348, 351, 360, 361, 376
4. krajiška, 112, 243, 244, 275, 276, 279, 284, 321, 338, 339, 340, 342, 347, 348, 350, 352, 360, 361, 376
5. krajiška, 29, 81, 82, 92, 196, 232, 233, 299, 323, 324, 326, 367, 375
6. proleterska (lička) »Nikola Tesla«, 92, 324, 326, 337, 367
7. banijska, 349, 351, 370
8. kordunaška, 28, 32, 349, 370
9. dalmatinska, 20, 368, 369, 370, 375
10. krajiška, 275, 276, 279, 285, 310, 338, 339, 340, 342, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 360, 361, 376
11. krajiška, 24, 82, 92, 196, 276, 326, 327, 367
11. lovačka vazduhoplovna, 217, 233
12. slavonska, 94, 230, 325, 364, 365
13. primorsko-goranska, 368, 370
16. vojvođanska, 24, 82, 94, 160, 229, 230, 272, 273, 325, 326, 364, 365
17. istočnobosanska, 29, 32, 33, 35, 40, 41, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 65, 67, 68, 92, 98, 103, 104, 117, 118, 119, 121, 122, 129, 155, 157, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 172, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 192, 195, 197, 199, 202, 208, 210, 212, 224, 228, 243, 244, 246, 247, 248, 250, 262, 268, 270, 299, 300, 303, 304, 307, 320, 321, 323, 324, 326, 364, 365, 371, 373, 375
19. dalmatinska, 20, 368, 370
20. dalmatinska, 20, 268, 270
21. srpska, 87, 92, 96, 196, 232, 233, 274, 326, 327, 357, 367
22. srpska, 19, 129, 145, 146, 170, 171, 173, 176, 177, 180, 182, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 209, 210, 234, 246, 247, 262, 299, 326
23. srpska, 32, 34, 40, 43, 45, 46, 48, 49, 60, 61, 62, 63, 69, 76, 77, 92, 97, 100, 101, 103, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 122, 128, 129, 145, 155, 156, 158, 159, 178, 181, 184, 202, 203, 204, 205, 208, 209, 210, 213, 221, 222, 224, 225, 246, 250, 251, 252, 253, 263, 266, 268, 269, 270, 300, 302, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 320, 321, 322, 324, 339, 340, 342, 343, 334, 345, 346, 354, 355, 356, 357, 359, 371, 375, 376
24. srpska, 224
25. srpska, 32, 34, 35, 43, 45, 46, 55, 65, 69, 71, 92, 97, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 122, 123, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 145, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 179, 180, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 192, 194, 196, 213, 220, 222, 224, 225, 246, 247, 252, 253, 254, 255, 256, 261, 262, 263, 266, 268, 269, 270, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 317, 318, 319, 320, 321, 324, 339, 343, 344, 356, 357, 359, 371, 374, 375
26. dalmatinska, 368, 369, 370
27. istočnobosanska, 35, 37, 38, 46, 48, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 68, 72, 73, 76, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 132, 148, 168, 170, 172, 174, 175, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 187, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 199,

- 212, 213, 226, 243, 257, 258, 280, 233, 371, 378
29. hercegovačka, 81, 147, 275, 276, 277, 278, 281, 282, 284, 338, 342, 370
32. zagorska, 94, 364, 365
33. hrvatska, 94, 229, 364
34. hrvatska, 347, 348, 349, 351, 352, 376
35. lička, 368
36. vojvođanska, 24, 82, 94, 229, 272, 325, 364, 365
37. sandžačka, 234, 275, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284
38. bosanska, 35, 36, 37, 41, 43, 46, 48, 49, 50, 57, 60, 61, 63, 64, 68, 72, 73, 76, 98, 100, 102, 103, 112, 113, 114, 122, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 156, 158, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 176, 179, 180, 182, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 195, 197, 199, 211, 214, 218, 220, 226, 228, 243, 257, 258, 276, 278, 279, 280, 282, 371, 378
39. krajiška, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 346, 354, 356, 357, 360, 361, 376
40. slavonska, 93, 364, 365
42. makedonska, 188, 326, 327, 366
43. istarska, 368
45. srpska, 33, 35, 40, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 67, 69, 74, 75, 92, 97, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 114, 122, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 145, 153, 154, 155, 156, 161, 263, 266, 267, 269, 270, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 320, 321, 322, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 354, 355, 357, 359, 360, 361, 371, 372, 373, 376
48. makedonska, 326, 327, 366, 367
51. vojvođanska, 14, 82, 94, 160, 229, 230, 325, 364, 365
53. srednjobosanska, 276, 284, 310, 313, 315, 319, 325, 339, 343, 364, 465

Korpusi:

1. proleterski, 17, 18, 19, 29, 32, 38, 40, 66, 81, 83, 84, 91, 92, 96, 232
- 2-gi, 19, 20, 66, 81, 92, 95, 147, 186, 226, 257, 158, 175, 276, 277, 279, 281, 284, 337, 338, 339, 369, 375
- 3-ći, 13, 24, 28, 29, 35, 41, 43, 45, 46, 49, 57, 59, 60, 63, 64, 66, 68, 72, 73, 76,

- 83, 84, 92, 93, 97, 98, 102, 103, 104, 112, 123, 152, 184, 187, 214, 219, 220, 224, 226, 227, 243, 257, 258, 270, 275, 278, 280, 281, 284, 285, 305, 306, 309, 311, 319, 321, 327, 339, 343, 344, 356, 375, 377, 378
- 4-ti, 13, 339, 347, 348, 349, 376
- 5-ti, 12, 81, 92, 97, 112, 358, 275, 276, 277, 278, 284, 285, 297, 305, 310, 313, 315, 337, 338, 339, 369, 375
- 6-ti, 13, 18, 19, 81, 82, 94, 229, 230, 231, 325, 364
- 7-mi, 13, 81, 246, 338, 369
- 8-mi, 13, 20, 81, 186, 246, 274, 368
- 9-ti, 13, 81, 369
- 10-ti, 13, 18, 19, 81, 94, 229, 230, 231, 325, 364, 365
- 11-ti, 13, 20, 81, 246, 368
- 12-ti, 18, 19, 24, 29, 229, 230, 231, 272, 273
- 13-ti, 32
- 14-ti, 17, 19, 32, 45, 49, 61, 64, 66, 68, 69, 71, 92, 97, 108, 104, 107, 110, 114, 123, 125, 132, 155, 178, 202, 211, 224, 226, 227, 250, 253, 258, 269, 270, 371, 374, 377
- 15-ti, 17
- Narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ), 36, 226, 284

Grupe:

1. armijska, 18, 25
- Bosanska operativna divizija, 297, 300, 303, 305, 310, 321, 323, 324, 326, 327, 375
- Istočna NOP odreda, 94
- Južna operativna divizija, 19, 20, 23, 25, 27, 31, 32, 35, 37, 39, 40, 41, 47, 53, 56, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 74, 81, 83, 84, 91, 94, 97, 326, 372, 378
- Karlovačka divizija, 340, 347, 352, 353, 355
- Operativna divizija, 29, 41
- Operativna korpusa JA, 270, 340
- Severna operativna divizija, 326, 378
- Sremska operativna divizija (bosut-ska), 326, 327
- Unska operativna divizija, 340, 343, 347, 354, 355, 376
- Zapadna NOP odreda, 94

- Komande, ustanove, organizacije i ostali pojmovi:*
- Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), 73
- Antifašistička koalicija, 11, 12
- Birčansko vojno područje, 69
- Centralni komitet KPJ, 73
- Komanda Birčanskog vojnog područja, 58, 60
- Komanda Tuzlanskog vojnog područja, 377, 378
- Majevičko vojno područje, 69
- Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije (NKOJ), 16, 27, 73
- Bosansko-trebavsko vojno područje, 69
- Romanijsko vojno područje, 69
- Tuzlansko vojno područje, 69
- Vojna bolnica, 3. korpusa, 378
- Vojna oblast 3. korpusa, 69, 378
- Odredi:*
- Birčanski, 35, 60
- Kladanjski, 35, 57, 60, 64, 113
- Kvarnerski mornaričke pešadije, 369
- Mačvanski, 25
- Majevički, 35, 60, 114
- Posavski, 94
- Posavsko-trebavski, 35, 59, 61, 116
- Srebrenički, 35, 58, 60, 99, 110
- Tuzlanski, 35, 59, 61, 62, 113
- Valjevski, 25
- Štabovi:*
- Vrhovni komandant, 16, 19, 27, 32, 45, 68, 69, 70, 83, 91, 92, 97, 122, 128, 129, 134, 136, 145, 157, 160, 162, 167, 170, 178, 183, 184, 190, 191, 194, 196, 197, 199, 208, 210, 223, 229, 230, 232, 246, 248, 265, 269, 275, 277, 278, 297, 298, 299, 323, 340, 361, 363, 367, 368, 370, 371, 374
- Vrhovni NOV i POJ, 17, 18, 23, 24, 29, 32, 35, 66, 67, 73, 76, 82, 91, 100, 104, 121, 129, 130, 136, 145, 146, 157, 162, 167, 172, 173, 177, 178, 181, 183, 184, 186, 187, 197, 198, 199, 203, 210, 211, 212, 213, 215, 226, 251, 372, 374
- Generalštab JA, 321, 324, 326, 343, 349, 353, 355, 356, 357, 361, 365, 367, 369, 370
1. armije, 146, 174, 183, 196, 231, 232, 233, 274, 365, 367
2. armije, 75, 76, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 108, 109, 113, 117, 118, 120, 122, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 136, 145, 148, 149, 153, 157, 160, 162, 163, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 178, 180, 181, 183, 184, 187, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 203, 204, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 214, 216, 224, 225, 243, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 257, 258, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 275, 295, 297, 298, 299, 300, 301, 303, 304, 305, 306, 309, 311, 312, 313, 315, 317, 319, 320, 321, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 347, 348, 349, 352, 353, 355, 356, 357, 361, 372, 375, 376, 377, 378
2. korpusa, 275, 277, 278
2. proleterske divizije, 186, 187, 188, 191, 195, 210
3. armije, 160, 229, 230, 272, 325, 351, 364, 365, 367
3. korpusa, 37, 41, 46, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 68, 69, 73, 75, 76, 83, 99, 100, 102, 109, 112, 113, 114, 127, 128, 131, 148, 149, 152, 172, 175, 180, 182, 184, 185, 187, 188, 190, 210, 211, 213, 257, 279, 280, 283, 284, 319, 377
4. armije, 368, 369, 370
10. divizije, 361
11. divizije, 327
14. korpusa, 34, 43, 45, 46, 49, 54, 56, 60, 61, 64, 65, 67, 76, 100, 101, 104, 105, 106, 111, 112, 114, 116, 126, 127, 131, 132, 133, 136, 145, 154, 157, 213, 225, 226, 252, 253, 377
16. divizije, 273
17. divizije, 42, 43, 44, 46, 47, 51, 74, 120, 163, 166, 168, 172, 175, 179, 181, 194, 196, 198, 200, 225, 243, 249, 250
22. divizije, 146, 170, 174, 177, 178, 179, 180, 183, 188, 190, 198, 208, 210, 299
23. divizije, 34, 43, 105, 114, 116, 127, 152, 157, 158, 159, 202, 222, 251, 253, 261, 314, 346
25. divizije, 56, 71, 111, 125, 133, 145, 170, 171, 175, 253, 255, 261, 269, 304, 306, 318, 320, 324

27. divizije, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 100, 107, 109, 110, 128, 131, 148, 149, 175, 179, 199, 283
28. divizije, 43, 50, 74, 118, 160, 163, 164, 167, 204, 249, 266, 309
38. divizije, 58, 59, 75, 112, 113, 135, 172, 175, 180, 185, 284, 377
39. divizije, 343
45. divizije, 49, 54, 55, 101, 102, 105, 106, 111, 127, 132, 133, 136, 203, 252, 342
- Glavni Hrvatske, 13, 19, 82, 92, 94
- Glavni Makedonije, 92
- Glavni Slovenije, 13, 92
- Glavni Srbije, 17, 19, 33, 34, 69, 70, 93
- Glavni Vojvodine, 17, 18, 81, 82, 91, 93, 94, 96
- Južne operativne grupe divizija, 35, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 57, 60, 61, 64, 66, 68, 69, 74, 76, 83, 97
- Korpusa narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ-a), 93
- Operativni Grupe korpusa JA, 283, 284, 347
- Zone:*
4. operativna, 13, 81

Savezničke armije

- Bugarska narodna armija, 15
1. armija, 84, 229, 272, 325
- Crvena armija:*
- Crvena armija, 11, 15, 19, 21, 32, 4', 81, 83, 91, 134, 353, 364, 378
2. ukrajinski front, 14
2. brigada rečnih brodova Dunavske ratne flotile, 19, 82
3. ukrajinski front, 14, 18, 22
4. gardijski mehanizovani korpus, 25
10. jurišna gardijska vazduhoplovna divizija, 217
52. streljačka divizija, 82
57. armija, 25
64. streljački korpus, 14, 17
75. streljački korpus, 14
133. streljački korpus, 273
223. streljačka divizija, 82
- Dunavska ratna flotila, 326, 327
- Štab 10. gardijske vazduhoplovne divizije, 217
- Štab Vazduhoplovne grupe »Vitruk«, 217
- Armije zapadnih saveznika:*
15. grupa armija, 353

NEPRIJATELJEVE JEDINICE I USTANOVE

Četničke jedinice:

- Brigade:*
1. trebavska, 157, 158, 159
2. sarajevska, 31
2. trebavska, 157, 159
3. trebavska, 157, 158, 159
4. trebavska, 156, 157, 159
5. posavska, 157
6. posavska, 157
7. posavska, 157
- Bilečka, 31
- Birčanska, 28
- Brčanska, 28
- Fočanska, 31
- Jurišna prateća, 28, 30
- Kalinovička, 31
- Kladanjska, 29
- Leteća »Bosna«, 152
- Papračka, 28
- Podrinjska, 28
- Rogatička, 253
- Semberijska leteća, 28
- Sprečanska, 28
- Tuzlanska (požarnička), 28
- Vlasenička, 29
- Vlasinska, 205
- Zenička, 31
- Zvornički, 28
- Divizije:*
- 1-va, 148, 151
- 5-a, 138, 151
- 8-ma, 148, 151, 152, 258

Grupe korpusa:

4. jurišnih, 29

Gorske garde, 30, 58, 59, 60, 62, 63, 95, 115, 157, 158, 159

Južna, 30, 31

Južnomoravska, 20, 59

Mlavsko-smederevska, 30

Posavsko-kolubarska, 147, 150, 152

Rasinsko-toplička, 20, 95, 157, 159, 253

Severna bosanskih, 28, 30, 38, 48, 56, 121

Šumadijska, 30, 31, 147, 149, 150, 151, 154

Komande:

za Srbiju, 30

Vrhovna (četnička), 29, 31, 56, 57, 60, 94, 95, 115, 147, 148, 149, 150, 158, 159, 253

Korpusi:

Avalski, 30, 95, 156, 157, 159, 253

Cerski, 30, 146, 150, 151, 152, 253, 254

Crnogorski, 30

Drinski, 30, 152

Durmitorski, 30, 31

Jastrebački, 61

Javorski, 20, 61, 95, 253

Južnomoravski, 95, 159, 202, 205, 263

Kolubarski, 150

Kosmajski, 30

Kosovski, 253

Majevički, 28, 50, 60, 94, 112, 114, 150, 161, 166, 202, 297, 302

Majevičko-trebavski, 56

Mlavski, 95, 156, 159, 253

Nevesinjski, 30, 31

Oplenački, 30, 62

Ozrenski, 28, 29, 59, 61, 114, 116, 206, 296, 302, 306

Požeški, 30, 149, 150

Romanijski, 29, 30, 31

Rudnički, 150, 152

Smederevski, 159, 253

Timočki, 60, 95, 159, 202, 205, 253

Trebavski, 28, 29, 61, 156, 157, 160, 202, 205, 296, 302

Trebinjski, 30, 31

Valjevski, 150, 159, 202, 205, 253

Zenički, 29, 30, 31

Zlatiborski, 30, 253

1. kosovski, 150, 151, 152

1. šumadijski, 30, 149, 154

2. mileševski, 30

2. šumadijski, 30, 149, 154

Opšta rezerva Vrhovne komande, 30, 95

Štab Vrhovne komande, 61, 62

Nedićevci i belogardejci

1. divizija Srpskog udarnog korpusa, 30

1. pešadijski puk (belogardejski), 31

2. divizija Srpskog udarnog korpusa, 30

2. pešadijski puk (belogardejski), 31

3. divizija graničara Srpskog udarnog korpusa, 30

3. pešadijski puk (belogardejski), 31

4. pešadijski puk (belogardejski), 31

5. pešadijski puk (belogardejski), 31

Ruski zaštitni korpus (belogardejski), 31, 94, 112, 119, 161, 260, 262, 367, 277, 297, 324

Srpska državna straža, 29

Srpski udarni korpus (SUK), 29, 30, 31, 58

Nemačka armija:

Armije:

2. oklopna, 21, 38

6. SS oklopna, 272, 273

Borbene grupe:

»Ajzele«, 26, 36, 37, 38, 232

»Betman«, 123, 131

»Bruner«, 46

»Bruns«, 123, 124, 126

»Burgmajster«, 232

»Dauner«, 26, 35, 36, 37, 38, 83

»Fictum«, 26, 36, 38

»Fišer«, 230, 272

»Gajger«, 260, 261, 263, 265, 270

»Hajn«, 122, 123

»Han«, 40

- »Hart«, 23
 »Laval«, 123
 »Skenderbeg«, 37, 38, 39, 45, 117, 259
 »Šojerlen«, 15, 26
 »Veker«, 243, 373
- Brigade:*
963. tvrđavska »Kloc«, 96, 98, 99, 108, 109, 110, 118, 122, 123, 125, 126, 172, 175, 366, 372, 373
 964. tvrđavska, 276, 277, 296
 Jurišna »Jugoistok«, 230
- Divizije:*
1. brdska divizija, 25, 26, 96
 1. kozačka konjička, 230, 272, 325, 365, 379
 2. kozačka konjička, 325, 379
 7. SS brdska lovačka »Princ Eugen«, 25, 26, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 47, 50, 51, 52, 94, 96, 102, 117, 121, 161, 198, 199, 230, 231, 232, 259, 260, 263, 265, 270, 276, 277, 279, 280, 282, 284, 296, 302, 304, 307, 361, 362, 363, 366, 367, 371, 374, 376, 379
 11. poljska vazduhoplovna, 15, 25, 26, 27, 37, 38, 325, 326, 365, 371, 379
 13. SS brdska »Handžar«, 28, 72, 110
 21. SS »Skenderbeg«, 259
 22. pešadijska, 20, 110, 122, 123, 125, 126, 130, 131, 132, 134, 157, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 181, 182, 185, 187, 189, 190, 193, 198, 199, 201, 202, 206, 208, 209, 211, 212, 227, 228, 243, 244, 248, 260, 265, 266, 267, 270, 296, 297, 302, 321, 324, 326, 327, 366, 372
 41. tvrđavska (pešadijska), 96, 231, 232, 327, 366, 367, 379
 104. lovačka, 155, 212, 234, 272, 340, 344, 362, 368, 379
 117. lovačka, 25, 26, 96, 232, 260, 263, 265, 266, 370
 118. lovačka, 96, 232, 260, 263, 265, 266, 270
 181. pešadijska, 179, 211, 234, 259, 276, 278, 281, 282, 296, 363, 366, 367, 379
 188. brdska, 370, 379
 237. pešadijska, 370, 379
 264. pešadijska, 13
 297. pešadijska, 230, 272
369. legionarska »Vražja«, 282, 296, 348, 362, 363, 379
 373. legionarska »Tigar«, 13, 340, 344, 345, 354, 360, 361, 362, 368, 376, 379
 392. legionarska »Plava«, 348, 362, 368, 379
 438. pešadijska, 379
 Policijska »Stefan«, 230
- Grupe:*
- armija »Jug«, 21, 22, 95
 armija »Južna Ukrajina«, 14
 armija »C«, 353
 armija »E«, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 26, 36, 37, 83, 94, 97, 355, 356, 360, 364, 372, 373, 379
 Armija »F«, 21, 22
 Korpusna »Kibler«, 39, 32
 Korpusna »Fon Stetner«, 25
- Komande:*
- Vrhovna (OKW), 230, 233, 259, 272, 276
 2. oklopne armije, 25
 5. SS broskog armijskog korpusa, 57, 96
 21. brskog armijskog korpusa, 126, 280, 281, 307
 34. armijskog korpusa, 22, 57, 96, 232
 91. armijskog korpusa, 57
 Grupe armija »E«, 20, 38, 39, 47, 57, 91, 95, 96, 117, 122, 130, 231, 232, 259, 285, 297
 Grupe armija »F«, 14, 21
 Grupe armija »Jug«, 38
 Jugoistoka, 14, 17, 20, 22, 23, 26, 38, 39, 47, 57, 82, 95, 96, 117, 122, 259
 Korpusne grupe »Kibler«, 22, 81, 83
- Korpusi:*
15. brdski armijski, 361, 368, 369
 15. kozački, 325, 364
 21. brdski armijski, 14, 15, 19, 91, 122, 130, 230, 234, 272, 276, 285, 296, 307, 317, 321, 348, 361, 365, 366, 367, 379
 34. armijski, 26, 35, 37, 38, 39, 47, 91, 122, 129, 145, 161, 231, 233, 260, 262, 279, 296, 297, 325, 326, 327, 361, 363, 364, 376

68. armijski, 14, 19, 22, 25, 38, 40, 81, 82, 83, 84
 69. armijski, 38
 91. armijski, 14, 15, 19, 20, 91, 122, 376
 97. armijski, 368, 369, 370, 379

Pukovi:

16. grenadirski, 169, 171, 176, 187
 21. lovački, 26, 50, 53

47. grenadirski, 169, 172, 175, 176, 177, 185, 186, 187, 188
 65. grenadirski, 169, 172, 175, 178, 187

Štabovi:

7. SS brdske divizije »Princ Eugen«, 39, 96
 34. armijskog korpusa, 39
 724. puka, 155

Ustaško-domobranske jedinice:

Divizije:

1. hrvatska, 230, 364, 366
 2. hrvatska, 362
 3. hrvatska, 21, 365, 366
 4. hrvatska, 340, 343, 344, 354, 362
 5. hrvatska, 364
 6. hrvatska, 338, 362
 7. hrvatska, 230, 366
 8. hrvatska, 276, 296, 366
 9. hrvatska gorska, 366
 10. hrvatska, 362, 368
 11. hrvatska, 362, 368
 12. hrvatska, 27, 50, 94, 117, 161, 279, 307, 324, 362

13. hrvatska, 348, 362
 15. hrvatska, 28, 260, 276, 296, 302, 307, 317, 362
 17. hrvatska, 307, 366
 18. hrvatska, 340, 344, 345, 362
 19. hrvatska, 362

Brigade (zdrugovi):

- Domobranska dobrovoljačka (DOMDO), 28
 3. dopunska, 276
 3. gorski, 27, 115
 12. ustaški, 27, 115
 20. posadni, 362

SADRŽAJ

Uvod	7
VOJNO-POLITICKA SITUACIJA UOČI FORMIRANJA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA	11

Prvi deo

PLANOVI VRHOVNOG ŠTABA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE I NEMAČKE KOMANDE JUGOISTOKA KRAJEM 1944. I POČETKOM 1945. GODINE

Planovi Vrhovnog štaba	17
Planovi Komande Jugoistoka	20

Drugi deo

OPŠTE KARAKTERISTIKE SEVEROISTOČNE BOSNE I RASPORED NEPRIJATELJEVIH SNAGA KRAJEM 1944. GODINE

Karakteristika vojišne prostorije severoistočne Bosne	23
Neprijateljeve snage u severoistočnoj Bosni	25
a) nemačke snage	25
b) ustaško-domobranske i oružničke snage	27
c) četničke snage	28
d) belogardejske snage	31

Treći deo

FORMIRANJE JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA I BORBE U ISTOČNOJ BOSNI DECEMBRA 1944. GODINE

Raspored jedinica NOVJ u istočnoj Bosni	35
Prve borbe u dolini Drine (4-15. decembar)	36
Forsiranje Drine snagama Južne operativne grupe divizija NOVJ	40
Borbe na levoj obali Drine (17-31. decembar)	45
Razbijanje četničke Severne grupe korpusa	56
Upotreba jedinica, rodova i službi	65
Formiranje dopunskih brigada	69
Partijsko-politički i kulturno-prosvetni rad	70
Zaključci i iskustva o dejstvima u istočnoj Bosni decembra 1944. godine	74
Iskustva stečana u borbama	78
DEJSTVA SUSEDA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA U DECEMBRU 1944. GODINE	81

Četvrti deo

FORMIRANJE 2. ARMIJE - DEJSTVA U ISTOČNOJ BOSNI
DO 20. FEBRUARA 1945. GODINE

Formiranje armija	91
Operativna situacija u istočnoj Bosni krajem 1944. i početkom 1945. godine ...	94
a) Situacija kod neprijatelja	94
b) Situacija u jedinicama NOVJ.	97
Plan i priprema 2. armije za operacije na pravcu Sokolac - Vlasenica	99
Borbe oko Vlasenice početkom januara 1945.	100
Izmene plana Štaba 2. armije za dejstva u istočnoj Bosni.	102
Nove borbe oko Vlasenice.	106
Čišćenje pozadine od zaostalih četničkih grupa	111
Dejstva 23. divizije prema Ozrenu, Gračanici i Gradačcu	114
Dejstva 17. i 28. divizije ka Bijeljini, Brčkom i Čeliću.	117
Prodor nemačke 22. pešadijske divizije od Sokolca do Vlasenice.	121
Direktive maršala Tita	128
Prodor nemačke 22. pešadijske divizije od Vlasenice ka Zvorniku	130
Direktive vrhovnog komandanta i plan Štaba 2. armije za dejstva na zborničkom sektoru.	139
Obostrano pregrupisavanje snaga na zborničko-drinjačkom sektoru	143
Borbe protiv jedinica Istaknutog dela četničke Vrhovne komande	147
Dejstva 23. udarne divizije prema Brčkom i Gradačcu (druga polovina januara i početak februara 1945).	155
Dejstva 17. i 28. udarne divizije prema Brčkom i Bijeljini (druga polovina januara i početak februara 1945).	160
Proboj nemačke 22. pešadijske divizije u rejon Bijeljine.	168
Dejstva 23. i 45. divizije kod Gradačca, Gračanice i na Ozrenu (od 8. do 20. februara).	202
Borbe 28. divizije na severnom delu fronta 2. armije (od 7. do 20. februara) ..	206
UPOTREBA JEDINICA RODOVA I SLUŽBI U BORBAMA 2. ARMIJE (1. JANUAR - 20. FEBRUAR)	207
Artiljerija	207
Inžinjerija	209
Veza	210
Obaveštajna služba	211
Pozadinski organi i službe	213
Vazduhoplovstvo	217
Partijsko-politički i kulturno-prosvetni rad u jedinicama 2. armije	217
Formacijske promene, obuka i popuna 2. armije	224
DEJSTVA NA SUSEDNIM FRONTOVIMA JANUARA I FEBRUARA 1945. GODINE	229

Peti deo

BORBE 2. ARMIJE U ISTOČNOJ BOSNI OD 21. FEBRUARA
DO 1. APRILA 1945. GODINE

Dejstva na bijeljinskom sektoru	243
Plan Štaba 2. armije za dejstva u istočnoj Bosni	245
Nastavak borbe kod Bijeljine i Brčkog	248
Dejstva jedinica 14. korpusa severno od Spreče	251
Borbe delova 45. divizije južno od Spreče	256
Dejstva jedinica 3. korpusa na komunikaciji Rogatica - Sokolac	257
Operacija »Majska oluja«	259
DEJSTVA NA SUSEDNIM FRONTOVIMA MARTA 1945. GODINE	271
Borbe 3. armije	272
Dejstva 1. armije	273
Borbe 2, 3. i 5. korpusa u jugoistočnoj Bosni (sarajevska operacija)	274

Šesti deo

OFANZIVA 2. ARMIJE APRILA 1945. GODINE

Dobojska operacija	296
Nemački planovi u istočnoj Bosni	296
Plan 2. armije za dobojsku operaciju	297
Grupisanje i pripreme jedinica 2. armije za ofanzivu	300
Prodor u dolinu Bosne	302
Zauzimanje dobojskog mostobrana	312
Oslobođenje Doboja i Dervente. Nastupanje ka Savi	313
Borbe u trouglu Save i Bosne	317
DEJSTVA JEDINICA 3. I 1. ARMIJE IZMEĐU DRAVE I SAVE I U SEVEROISTOČ- NOJ BOSNI (1-22. APRIL 1945. GODINE)	323
Dejstva Bosanske operativne grupe divizija na pravcu Bijeljina - Brčko - Bosanski Šamac	323
Početak ofanzive 3. armije	325
Proboj neprijateljeve odbrane na Sremskom frontu	326

Sedmi deo

DEJSTVA 2. ARMIJE OD REKE BOSNE DO KRAJA RATA

BORBE NA UNI I OSLOBOĐENJE KARLOVCA	342
Borbe na Uni	342
Oslobođenje Karlovca	347
a) Borbe 10. divizije	349
b) Borbe 4. divizije	350
c) Borbe 3. divizije	351
d) Borbe 34. divizije	352
DEJSTVA 2. ARMIJE U OSLOBOĐENJU ZAGREBA	353
Oslobođenje Zagreba	354
Zarobljavanje nemačke grupacije severozapadno od Zagreba	359
PREGLED OPERACIJA 3. I 4. ARMIJE ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE JUGOS- LAVIJE	363
Nastupanje 3. armije i zarobljavanje neprijateljeve grupacije na prostoru Dravograd - Slovenjgradec - Šoštanj - Pliberk	364
Nastupanje 1. armije	366
Operacije 4. armije	368
a) Ličko-primorska operacija	368
b) Riječko-tršćanska operacija	369
UMESTO ZAKLJUČKA	371
PRILOZI	389
BIBLIOGRAFIJA	433

Likovno-tehnička obrada
Stavoljub KUJUNDŽIĆ, akademski slikar

Jezička redakcija
Dragoljub PAVLOVIĆ, profesor

Skice
Svetolik STEFANOVIĆ, grafičko-tehnički crtač
Stevan PETKOVIĆ, grafičko-tehnički crtač
Dragiša ĐOŠIĆ, grafičko-tehnički crtač

Fotografije

a. Institucije

Muzej istočne Bosne - Tuzla
Muzej jugoslovenskog vazduhoplovstva - Zemun
Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije - Beograd
Vojni muzej - Beograd

b. Lični albumi generala JNA

Miladina IVANOVIĆA
Radivoja JOVANOVIĆA
Nikole KRAJŠIĆA
Gligorija MANDIĆA
Dušana PETROVIĆA
Milije STANIŠIĆA i
Ljuba VUČKOVIĆA

c. Zbirke

Milovana DŽELEBDŽIĆA i
Pavla LJUMOVIĆA

Reprodukcija fotografija

Uglješa MARINKOVIĆ
Miroljub VIDENOVIĆ

Korektura

Andelija KOSANOVIĆ
Ivica MARKOVIĆ
Olivera OBRADOVIĆ

Štampanje završeno: marta 1989.

Štampa: Vojna štamparija - Beograd, General Ždavona 40b